cõmutatio. Ratio qz votũ non est vinculum iniquitatis nec impeditiuum meliozis boni. qz pro caritate institutum est. sed sepe gtingit ꝙ quis malũ vouit ⁊ tunc est irritum aliquãdo quis vouit minus bonuꝫ ⁊ tunc est in melius cõmutandum. Sunt tres dispensatozes votozum papa ⁊ suus vicarius epꝰ ⁊ suꝰ penitenciarius. prelatus religionis ⁊ cui cõmittit papa solus pot dispensare in voto religiõis si est dispẽsabile in voto gtinentie. in voto crucis vel terze sancte ⁊ sibi retinz votum ad limina sancti petri ⁊ pauli ad sanctũ iacobum. epus aũt in alijs. Et nota nunq̃ sine alicuiꝰ prefatoꝫ autozitate quis debet votũ infringere nisi necessitas vrgeat ⁊ superiozem haberi nõ possit. Ratio ẽ qz nullus debet esse iudex in propria causa

Sequitur Preceptum Tercium. Capitulum Primum

Preceptũ tercium sic ponitur. Exod. xx. A Memẽto vt diẽ sabbati sanctifices. Sex diebus opaberis ⁊ facies omia opa tua. septimo aũt die sabbatum dñi dei tui est. nõ facies in eo omne opus. Vbi tria tangũtur de quibꝰ principaliter agendum est. Primo prohibent² opa q̃dam p que festum frangi pot. ibi. ñ facies in eo omne opus. Secõo iubemur sanctificare festũ. ibi. memẽto vt diem sabbati sanctifices. Tercio mandatur vt labozemus certis diebus et certo festiuemus. ibi. sex diebus opaberis. septimo aũt die sabbatum dñi est. B Pro quoꝫ declaracõe Notandũ primo ꝙ in veteri testamento duplicia festa fuerunt vt patz sabbatũ quod institutum fuit oziginaliter triplici d̃ causa. Primo in graciaꝫ actionẽ ⁊ ad deo vacanvũ. vñ Exo. xx. Sex diebus fecit deus celũ ⁊ terzam ⁊ septimo die requieuit. i. cessauit a nouis creaturis cõdendis. vñ sẑm tho ij. ij. q. cxxij. Sabbati p̃ceptũ erat mozale ptim ⁊ ptim cerimoniale. Mozale quia lex nature dictat deo omniũ rerum principio aliquo tpe vacandũ pocius ꝙ creature. Cerimoniale aũt fuit quo ad diem septimũ. ideo fuit figura requiei xpi i sepulcro que futura erat in sabbato vt dicit Augꝰ. li. iiij. sup Gñ. ad lr̃am. Secõo in auaricie restrictionem Nisi em̃ deus die sabbati feriandũ mandasset auaricia pro acquirendis tpalibus nimium creuisset. Tercõ vt laborantes famuli ⁊ seruí licite in cozpe ⁊ aia recrearent². quos immisericozdes nimis alias g̃uassent. vtrumqz tangit² Exo. xx. vbi inter p̃ceptum illud dz nõ facies in eo omne opus tuum. Ecce restrictio auaricie in dñis. Et filius tuus ⁊ filia tua ⁊ seruus tuꝰ ⁊ ancilla tua iumẽtũ tuũ ⁊ aduena qni est intra portas tuas ecce tercium Alia hebuerũt in veteri testamento festa p̃ter sabbatũ ob specialia beneficia eis collata sicut pro liberacõe p iudith facta. Itez p hester ⁊ similia. Sic ⁊ in nouo testamento duplicia habet ecclesia festa. Prio diem dñicum loco sabbati. Secõo festa xpi ⁊ sanctoꝫ in memoriã spẽalium beneficioꝫ ecclesie prestitoꝫ C C fuit autẽ sabbatum in diem

dñicū quintu licī de cā rōnabiliter translatuz. Primo vt cessante figura sabbato pasce qñ xps requieuit in sepulcro cessaret z sabbatū pſente veritate z immediate transferretur in diem sequentem Omis eñ decursus tpis a creacōe vel lapsu hois vsqz ad dñice resurrectionis diem quedā nox fuit. Scdo ob memoriā creacōis tocius mundi. Hac eñ die ad lrām de9 in principio fecit celū z terram z lucē. Tercio ni memoriā beneficij recreacōnis qua p passionē ad gloriosaz xps puenit resurrectionē. Eps eñt dñico die solū 9secrari debet vt hēt. lxxv. dic. ordinacōes epōz. Et maiora que xps fecit qdammō illa die fecit mūdū creare inchoauit. z lucē de qua postea sol factus est. vñ z proprie dicitur dies solis. xpus resurrexit. spm̄ sanctū misit z natus est in mūdū. z vt Innocenc9 dicit. quelibz dñica est imago dñice resurrectōis ob quas etiam causas maior dei influxus in ecclesia expectari pōt qp alio die simplici sicut z de loco 9secrato credit qp in eo cicius hō exaudit orādo ceteris parib9. Quarto ne iudaisare videamur cōmune festū cū iudeis tenendo. ideo etiaz feriare sabbato die suspectū esset de iudaismo. Quinto in figuram z memoriā future resurrectōis nre i corpe z aia. ¶ Scdo notandū qp quanqp nō licet feriare sabbato nisi quis vellet iudaisare sicut z antixps ordinabit vt dicit Grego. de 9se. di. iij. puenit. tñ sabbatū beatissime virgini in spēalem honorez cū sit p clerū deputatū triplici de causa. Primo qz in sola dei matre lumen fidei sabbato obumbratum pmansit. apostolis z alijs de xpo titubantib9. Scdo qz sicut a ieiunio ferie sexte fit transitus p sabbatuz ad solennitatem diei dñice. sic etiā a miseria pñtis vite fit transitus p beatam virginē ad statum glorie. Tercio qz sabbato sepe legi beata virgo maria peccatoribus miracula z beneficia pstitisse. Vñ legimus in historijs qp olim i grecia a nona diei sexte ferie velum intra quod imago virginis erat diuina virtute se apperiebat z sic pmansit vsqz ad nonam sabbati qñ itez diuinitē se retraxit. eius exemplo latini sabbatum etiam in laudē virginis 9secrauerūt ¶ Tercō notandū qp triplicia sunt festa ecclesie. quedaz sunt z dicūtur pcipua z maiora festa ecclesie. z sūt dies dñicales. xpi festa. beate virginis z apostolōz. Alia sunt festa ecclesie satis cōmunia p orbem. Alia sunt que epi specialiter in suis diocesibus instituerunt ¶ Quarto notandū qp propter quinqz multū peccant qui hoc pceptum transgrediūtur. Primo qz in veteri testamento pena mortis plexum est. vñ Nume. xv. dz de quodam qui colligebat ligna in sabbato quem moises z aaron reclusērūt in carcere z querentes quid ei facere deberent. Rñ. deus morte moriatur homo iste obruat eū lapidib9 omnis turba extra castra. Mistice aūt ligna die phibito colligit qui materiam ignis infernalis colligit talis lapidibus. id est duris obiurgationibus projiciēdus est quando in festis transgredi nō dimittit Secundo in nouo testamento etiā graiter punitum est. Refert eñ Grej. dia. qp quedam nupta marito in

vigilia ded'cacōis sancti sebastiani
victa concupiscentia a viro suo se
nō abstinuit·in crastino aūt cū re=
morsu cōscientie verecundia victa
a pcessione se nō subtraxit· vñ i ea
dē a demone publice vexari cepit·
quam cū sacerdos palla altaris iu=
uare vellet·eū etiam demon inua=
sit ⁊ cōfudit· hanc igit² amici p in=
cantatores iuuare pcurauerunt sz
in ipis cōiuracōib⁹ legio demonū
in eam intrauit ⁊ tot vocibus da=
mare cepit quot demōib⁹ arrepta
erat·quā tñ demum sanct⁹ eps for
tunatus p plures dies ⁊ noctes o=
rando liberauit·Tercō qz magne i=
gratitudinis viciū quis incurrit cū
sex dies sibi cū magno conatu expē
dit ⁊ vnū diem nō in dei honorem
⁊ ppriam aie salutem ꝯsumat ⁊ cū
tot dei beneficia meditari negligit
Quarto qz quodāmodo in tres pso
nas diuinas·peccat in patrem cui⁹
potentia mundū creauit· in filium
cui⁹ sapientia mundum redemit·in
spiritum sanctū qui tali die in mū=
dum venit · ⁊ in xpi humanitatem
que nata tali die visibiliter primo
apparuit·Quinto quia multum ce=
ce peccāt· festis enim peccantes fa
ciunt sicut ille qui loco sacro pecca
ret qd̄ vti.pz turpius est ꝙ nō in sa
cro peccare·tempus aūt a deo sac=
tum est·Item dedicacōem xpi i de=
dicationē demonis vertunt· Item
p totam ebdomodā ppter labores
mūdi sunt in aia ⁊ in dñico die tur=
pes sunt in aia·licet mūdi in vesti
mentis ¶ ¶Quinto notandū ꝙ
in genere·xij·sunt p que festa vio=
lari pñt· Prio peccādo mortaliter
quocunqz genere peccati szm Tho·
vbi pri⁹·⁊ Alex·de alis in suo·iij·

di·xviij·Leuiti·em dr·xxiij·Omne
opus seruile nō facies in eo scz sab
bato· seruit aūt homo pctō· vnde
Jo·viij·Qui facit pctm seruus est
peccati·vñ glo. Ambro· Luce·xiii·
di·lex in sabbato seruilia opa face=
re·id ē peccatis aggrauari phibet
Ratio est qz peccata mortalia ōri=
antur obseruantie festoꝝ inquātū
impediūt applicacōem hominis ad
deū qd̄ est finis festi·Et qz vt dicit
Tho·magis impedit² homo a reb⁹
diuinis p opus peccati ꝙ p opus
licitum ꝙuis sit corpale·Ideo ma=
gis ꝯtra hoc pceptū agit qui pec=
cat in die festo peccato mortali ꝙ
qui opus corpale alias licitū facit
nō tñ p veniale peccatū fit violacō
illi⁹ precepti·vnde Aug⁹·li·de·x·
cordis·Melius id ē minus male fa
ceret iude⁹ in agro suo aliquid vti
le ꝙ in theatro sediciosus existerz
⁊ meli⁹ facerēt femine lanam eaꝝ
in die sabbati ꝙ tota die in neome
nijs suis impudice saltarēt ¶ ¶
Et dicit alex·de alis vbi s· ꝙ qui
peccatū mortale in die festo cōmit
tit dupliciter peccat mortaliter· et
incurrit reatum duoꝝ peccatorum
mortalium eo ꝙ exempli gra forni
cator agit cōtra duo pcepta·scz nō
mechaberis· ⁊ sabbata sanctifices
⁊ sic de piurio ⁊ homicidio ꝛc· Vñ
sequi videt² ꝙ sic peccans fornicā
do sufficienter si vult ꝯfiteri op=
tet ꝙ dicat in confessione fornica=
tus sum· ⁊ in die festo feci·sicut in
simili furatus in loco sacro tenet²
circūstantiam loci expimere· qz ta
les circūstantie aggrauāt in infini
tū·Secdo infringi pōt sabbatū faci
endo opus seruile·qz Leui·xxiij·dr
Omne opus seruile nō facies i eo scz

sabbato. ¶ Pro cui⁹ intellectu notandū ſzm Tho. ij. ij. q. cxxij. q̃ ter ſeruitutē peccati adhuc quintuplex eſt ſeruitus. Vna q̃ fit peccando mortaliter de qua dictū eſt. Alia eſt que fit p op⁹ latrie quod videlicz ptinet ad dei cultū. Et per tale ſeruile opus quis meret² in feſto nec phibetur hoc. qz plus quis ad quietē ſabbati diſponit². vñ etiā in veteri teſtamēto licuit ſabbato circūcidere. hoſtias mactare. ⁊ offerre archā circūferre iericho ⁊ ſimilia. Et hodie licet docere verbo ⁊ ſcripto. Vñ Jo. vij. circūciſiōem accepit homo in ſabbato vt nō ſoluatur lex moiſi. ⁊ Mat. iij. Sacerdotes in ſabbato ſabbatum violāt id ē corpaliter opantur in ſabbato Et numeri. xxiiij. dicit glo. fabri ⁊ hmōi artifices ociant² in die ſabbati. Lector aūt diuine legis vel doctor ab ope ſuo nō deſinit. nec tam cōtaminat² ſabbatū. ſicut nec ſacerdotes in templo violāt ⁊ ſine crimine ſunt. Alia eſt ſeruit⁹ qua homo ſeruit alteri vel ſibiipi. ⁊ talia opa ſeruilia ſunt duplicia. Quedā ſunt ſpūalia vt mentis exercitacō. ⁊ talia hic nō dicunt² ſeruilia. qz cōueniūt homini ſzm mentē ſzm quā eſt homo ſeruus dei ⁊ nō homis. Vn⁹ em̄ homo nō eſt ſeruus ⁊ ppri⁹ alterius ſzm mentē. ſed ſzm corpus. a talibus ſeruilib⁹ nō optet abſtinere in feſto quo ad illa que ſunt ō ſe licita ⁊ honeſta ⁊ recta. Ex quo patet q̃ quis nō tenet² in die feſto abſtinere ab ipis opibus ſpūalibus q̃ etiā ab ipo opante ordinant² ad tē porale lucrū aut ad aliquod hmōi tale bonū. vt ſi aduocatus in die feſto ſtudet in his q̃ die craſtina vult pponere ppter temporale lucrū. Et ruſtic⁹ cogitet de aracōe terre ſue quam criſtina die vult arare. Talia em̄ ſzm pdictā ſententiā ſancti thome nō ſunt ſeruilia ſaltem materialiter cū ſint ſpūalia ⁊ interioza. de iſtis dicit Rich. in. iij. di. xxxvij. q̃ homo p executione hmōi actuum interior ⁊ exercicō ñ incurrit peccatum mortale. niſi ppter eor exerciciū excludat² illa vacatio quā tunc debet cultui diuino ex neceſſitate. ¶ Alia ſunt opa hois corpalia. ⁊ ſunt duplicia. Quedam ſeruis ppria vtpote ad q̃ quilibet nō tenetur. ſed ad que tenentur ſerui dñis vt ſunt arare. cibos coquere. metere. ⁊ actus mechanici ⁊ hmōi. Non em̄ tenet² quilibet ſibi aut alteri ad talia extra neceſſitatē. ſed ſerui tenent² ad talia dñis ſuis quorū ſunt ppri. ⁊ omnia talia phibebant² in veteri lege p hoc mandatū eo q̃ cōtrariabant² obſeruantie ſabbati. quia phibent² applicacōz homis ad diuina. Nunc vero in noua lege nō eſt tam ſtricta phibicio in die dñico ſicut fuit in die ſabbati. Quedam em̄ opa cōcedūtur nūc in die dñico que in ſabbato phibebant². ſicut cibor decoctio ⁊ alia hmōi que licet neceſſaria fuerint. poterant tñ pueniri. Et etiaz i quibuſdam opibus phibitis facilius diſpenſatur in noua lege ppter neceſſitatem q̃ in veteri lege. ⁊ racō eſt quia obſeruatio ſabbati fuit figuralis. figura autem pertinet ad ptestationem veritatis quam veritatem nec in modico preterire optet. et ideo fuit ſabbatum tam ſtricte obſeruandum vt figura correſponderet ipi rei. Obſeruatio vero

dominice nō est figuralis cum non significet futurum sed est cōmemoracio preterite resurrectionis xpi ⁊ repsentacio psentis quietis aiaꝝ cp nunc habēt p xpi mortē. Alia racio est qz olim sm tho. in veteri lege obseruantia sabbati ufit moralis ⁊ cerimonialis seu figuralis. Et obseruancia talis sabbati mutata est in dñicū diē ordinaciōe ecclesie. idō hodie obligamur ad obseruāciā dominice nō ex hoc tercio pcepto. sed tm ecclesie mādato. Alia vero sunt opa homis corpalia gmunia seruis et liberis ad que quilibet hō applicat corpaliter q̄ de sui natura aut intenciōe agentis ordinant ad lucrū tpale. aut ad aliqd bonū corpale tancp ad finez ppriū et immediatum. vt sunt omes actus mechanici cultura agroꝝ vinearum et similia mercatura placitacio iudicia cōtenciosa et similia. Ista ecclesia determinauit esse seruilia ⁊ statuit ea in diebus dñicis et in alijs festiuitatib9 ab vniuersali ecclesia institutis nō esse exercenda nisi vrgeat necessitas aut suadeat pietas. vt patz de cōse. di. iij. rogaciōes. Et xv. q. iiij. et ex. de ferijs. c. omnes L. Tercio infringit festū p hoc cp aliqui nō legittime pp editi negligūt audire missam quilibet em xpianus ex pcepto primo tenet ad deū actualiter diligendū. Et videt scoto. in iij di. xxvij. cp hoc fit diebus festiuis ita cp omni die festiuo et potissime diebus dñicis et principalib9 festis teneat se homo recolligere et deū sup omia actualiter diligere. et forte hoc determinat diuinū mandatū illud sabbata sanctifices vt vnusquisqz maneat apud se recolligēdo se et ascēdendo in deū suū. Et eccia specificat hoc quūtū ad missam audiendā die dñico. de gse. di. j. missas. M. Quarto infringit per eos qui nimis tarde in vigilia festi laborant opa phibita et qui in die festo nimis cito laborāt nō scz terminato festo. Qn aūt quis teneatur festū inchoare vel terminare. Rndz Rai. cp regulariter a vespera in vesperā. extra. eo. omnes. festoꝝ tam iniciū et finis iuxta eoꝝ qualitatez et iuxta diuersaꝝ regionū gsuetudines cōsiderari debēt. Et sicut magnitudo dierum exigit celebrari sic prius incipe et tardius debere terminari vera raciōe videt ex. e. qm Quinto offendūt pdicaciōem in festo nō audiētes vel irridentes eos qui audiūt vel alios de sermōe trahentes et in sermōe dormiētes. magna em est negligentia cibū corpis per sex dies querere et aie cibū per vnā horā fastidire. nullus em pōt pcepta intelligere nisi discat. pdicator aūt est doctor dei pceptoꝝ. Sexto offendūt supbi vestitu supfluo pomposo hastiludijs et similibus. Septimo vendētes auare et ementes mercatores et institores. Octauo luxuriosi cultu vestiū sertis. tactibus. cantib9 et verbis potissime chorcis insistendo vt cōpleāt luxuriosam voluptatē. Nono gulosi potaciōibus vel cōmessaciōibus se ingurgitātes et fercula nimis lauta pcurātes Decio iracūdi litigiosi ⁊ lusores. Vndecio iudicijs psidentes sine cā vel pietate. Duodecimo accidiosi qui diuinū cultū ad quē tenent puta sermōes missaz ⁊ similia fastidiunt et triste audiūt Et sic patet de phibitis in tercio mandato.

¶ Capitulum Secundum.

Secundo videndū erit de isto q̃ mādat² affirmatiue vidlicz A ¶ Memēto vt diez sabbati sanctifices. nō em̄ sufficit a sensibilibus abstinere. sed oportet cultui diuino se applicare. Vbi notandū q̃ festiuitas sanctificat² nouem modis

B ¶ Primo in audiendo missam et diuina officia deuote. Qui em̄ vt Rich. di. obmittunt audire missam peccant grauiter nisi sint ex aliqua rōnabili causa legittime excusati. vnde dr de ꝯsecra. di. j. missas. Die dñico secularibus et a fortiori clericis dicit archi. totas audire speciali ordine p̄cipimus. ita vt añ benedictionē sacerdotis egredi populus nō p̄sumat. qd̄ si fecerint ab ep̄o publice confundant². id ē grauiter corripiant² vsqz ad ruborem vel excōmunicent² ¶ Apparatus ibi dicit hoc sup missas p̄ceptum esse. vnde qui diebus dñicis missas nō audiūt cōtra hoc p̄ceptum faciūt qr deum nō super oia diligūt i festiuitatib⁹ dñicis et similib⁹ nō excusent² vt ꝯ dictū est. p. j. c. v. g. Et dñt ibi deū sup omia diligere. Secdo sanctificatur festū p audiēciā et lectionem et collacionē verbi diuini in sermone. Tercio audiendo vel ab audiētibus querēdo quis excōmunicet² q̃ festa et que ieiunia sint necessario p ebdomodā celebrāda et tenēda. Quarto cōsciencia emūdando. rimari em̄ tūc attenci⁹ deberet xp̄ianus qualiter deum offenderit p ebdomodam et cōteri. satisfactiōem p peccatis exequi et facere bona similia. vnde grego. in registro. Dñico die a labore terzeno cessandū est atqz omnino orōibus insistendū vt si quid negligentie p sex dies agit² die resurrectionis dñice expiet². Quinto attente meditari debet homo diuina beneficia sibi singulariter et alijs cōmuniter misericordissime collata q̃ sunt tam innumerabiliter multa et tam inestimabiliter magna vt ingētem flāmā caritatis accendere habeant in corde meditātis et sic gracias agere debet p talibus et p virtutibus si quas fecit. meditet² gaudia patrie. penas inferni. et miserias mundi vt sic suspiret ad eterna. Exemplo illius qui legit p totū tps vite sue in tribus libris quor primus erat rubeus in quo legit caritatem et passiōem xp̄i et sanctorum Secds erat niger in quo legit penas inferni. Tercius aureus in quo legit gaudia celi ꝛc. Sexto debemus orare deū beatā virginē et sanctos ab eis velut paupes suffragia mendicādo cōtra vulnera aīe et contra hostem corpis et aīe. Septimo pro indulgēcijs debem⁹ ambulare si deuociōi cōgruit vel quiete in vno loco p caritatis augmēto pseuerare. Octauo opa misericordie corpalia implere in leprosorijs in hospitalibus apud etiā alios paupes nō minus q̃ xp̄m visitādo qui ait Qd̄ vni ex minimis meis fecistis mihi fecistis. Nono opa misericordie spūalia cōplere informando de auditis vel lectis in scriptura in moribus ancillas famulos incolas dom⁹ maritū et pueros qui talia ignorant quia in defectu talium magna cecitas in ecclesia causatur. C ¶ Secundo notandum q̃ seruile opus factū i festo excusare p̄ñt tria aliqñ

a toto aliqñ a tanto·primo necessi-
tas·scdo pietas·et tercio opis par
uitas·Prio excusat necessitas qz le
gem nō habet et fit multipliciter·
Primo excusat qñ imminet piculuz
vite p incursum hostiū tūc licitum
est pugnare pro sua aut cōmunita-
tis necessaria defensiōe sicut fecit
machabeus·j· math·ij·sic in bello
iusto licet facere fossata et muros
repare· Scdo si homo esset in tali
necessitate cōstitutus qp ppter defe
ctum necessarioz corpis esset in pi
culo amissiōis vite nec posset alium
de sno defectui succurrere·tali esset
licitū qdcunqz opus seruile exerce-
re p vita ppria cōseruanda aut al-
terius·ideo math·xxij·xpus excusa
bat discipulos qui ppter necessita-
tem cōfricabant spicas manibus in
sabbato ¶ Tercio si imminerz
homini necessitas egritudinis cor-
poralis pōt in festo licite opari opus
corpale ptinens ad salutē corporis
ppzij vel alieni pcurandā·ideo me
dici possunt medicare z infirmi me
dicamen recipe·vñ xpc ioh·vij·ar-
guendo iudeos dicit mihi indignā-
mini qp totum hoiem saluū feci in
sabbato sicut eñ bibimus et cōme
dimus in festo ppter salutē·sic et
medicamen apponi pōt·vñ grego·
ad ciues romānos et ponit·de gse-
di·iij·puenit· Ad me platum est a p
uersis hominibus vobis pdicatū esse
vt die dñico nullus debeat seruari·
Et siquidem p luxuria et p volup
tate quis lauari appetit hoc fieri
nec reliquo quolibet die cōcedimus
si aūt p necessitate corpis hoc nec
die dñico phibemus·et Archi·di-
semz p necessitate ergo nō licet la
uari in festiuis diebus nisi necessi-

tatis causa Eadem rōe nec minuere
sanguinē nec barbam radere nec vn
gulas scindere pannos aūt et calce
amenta induimus his diebus ea ne
cessitate qua et cōmedimus hec ille
¶ Quarto si immineat necessitas
vitandi rei exteriozis damnū vt si
iacentibus segetib9 in agro·aut fe
no in pratis et immineat tempestas
que talia corrūpat·aut multū dete
riozet·aut forte abducat a sole sepe
rata nō sunt phibendi dñi rerū tol
lere in festis et indemnitati suē pca
uere vel adhuc stantibus vuis i vi
tibus·z supueniat frigus destruēs
aut si est verisimilis timor de incur
su hostiñ qui alio die hmōi res de-
struereut vel auferzent ·aut etiam
hoies circa collectiōem talium rez
capent vel occiderēt tūc licet opa-
ri dicit hostieñ·ne in modico momē
to pereat cōmoditas celesti puisio
ne cōcessa patent illa p xpm Math·
xxij·dicentē·Quis ex vobis hō qui
habuerit ouem z ceciderit sabbato
in foueā nōne tenebit et leuabit eā
In simili em casu licitū est ex indul-
to ecclesie dñicis et festis diebus p
ter qp in summis et maiozib9 festiui
tatibus·alleca piscari·ceruisiā inua
sari ꝛc·ex· de ferijs ·c·licet· ¶ f
Quito excusant² serui z rustici qui
iusto metu cōpellunt² a dñis ad la-
borandū feltis diebus nam si sine
cōpulsione p laboze impetunt² non
dñt dñis obedire qz non est licitum
nec honestū·dñi tñ grauiter peccāt
similiter qui adducūt in festis cen-
sus dñis sine cōpulsiōe vel necessi-
tate aliqua ptacta supi9 ad finē istū
vidlicz vt alijs dieb9 ppzijs z 9sue
tis labozib9 vacēt ñ oino excusant²
nisi arta ncitas 9pellat· Similiter

regulares ⁊ sacerdotes qui ī dñicis
diebꝰ absq; necessitate quadrigāt
aut hmōi alia faciūt q; alios corrū
pūt exēplo ⁊ similia alijs faciēdi oc
casiōr dāt similiter excusantᵗ vecto
res merciū ad nūdias remotas vel
ad loca remota. aut aliaꝝ rerū si si
ne graui incommodo non possunt
diebus festiuis vacare ab eundo
aut quadrigando. idem videtur de
cursoribus qui ex causa racionabili
et necessitate diebus festiuis ad lo-
ca remota ambulāt et sine graui in
cōmodo suo aut aliorꝝ vacare non
possent ¶ Sexto excusari pñt
munitores et vectores pegrinorum
⁊ sufferratores equorꝝ qui talia fa
ciūt in festis. si hec principaliter fa
ciūt ꝓpter necessitatē eorꝝ ꝑ qui-
bus faciūt talia et tūc etiā licite re
cipiūt salariū ꝑ laboribus suis. Si
vero faciūt talia in festo principa-
liter ꝓpter questū aut ꝓpter impro
bam cupiditatē lucrādi nō videtur
quō debeāt excusari sed illi qui eos
de talibus requirūt excusantᵗ si ra-
cionabilē hñt causam et necessariā
et alias sibi nō poterant puidere.
hec oīa et illa in quinto membro
dicta sunt sentencialiter. vilh. in
glo. Rai. Septimo qui vadunt ad
mercata que fiūt dñicis diebus et
alijs festis maxime p̄cipuis si quis
faciat hoc nō cōsuetudinarie sz ali-
quādo et ꝑ aliqua necessitate. non
credo dicit idem q̄ peccet mortali
ter si aūt hoc ducat in cōsuetudinē
⁊ faciat ex cupiditate lucrādi sicut
faciūt mercatores qui ꝓpter freq;
tanda mercata aut nūdinas vir aut
nunq̄ intrāt ecclesias suas credo
q̄ peccāt mortaliter. mercata tñ q̄
fiunt ex victualibus necessarijs ad
quēcūq; diē festū de pane vino car
nibus et hmōi nō credo illicita esse
aut de facili ꝓhibenda. dum tamen
se ꝓpter hoc nō subtrahāt a diuīo
seruicio. hec vilh. ibidē ¶ Sz
cum dictū sit q̄ possit indulgeri ho
minibus vt in diebus festis laborēt
cum necessitate artantᵗ. Quereres
quis dabit licentiā istam. Rñ. sz m
vilh. q̄ ep̄s loci si commode adiri
possit alias sufficit simplicis sacer-
dotis dispensacio discreti tñ posset
etiam esse tāta necessitas et tam no
toria q̄ autoritate ꝓpria possent
facere sed ꝑ quāta necessitate lice-
at opari in festis hoc pocius ad ar
bitriū boni et discreti viri limitan-
dum est q̄ ꝑ aliquā doctrinā gene-
ralem determiandū ¶ Secdo ex
cusat ī seruilibus opibꝰ ī festis pie
tas opis multipliciter. Prīo arare
agros pauperꝝ aut eis quadrigare
vel eis alio mō laborare si em̄ dicit
idem ibidē in diebꝰ dñicis aut alijs
maioribus solennitatibus sz festis
xp̄i beate virginis et in diebꝰ apo-
stolorꝝ talia faciāt nō videtᵗ licitū
sed ceteris festiuitatibꝰ licet sequi
cōsuetudinē regionis quā scit ep̄s
loci et nō reprobat si aūt dubitatur
an sciat ep̄s loci et sustineat. recur
rere debet sacerdos ad ep̄m vt sup
hoc ab eo certificetᵗ. Ad hoc autez
vt talia licite sustineantᵗ. aut licite
fiāt optet q̄ ꝑ hmōi laborē non re
uocentᵗ laborātes a diuīs audiēdis
q̄ tenentᵗ audire ⁊ q̄ talia principa
liter fiāt ꝓpter deū. ⁊ ñ ꝓpter affe
ctū carnalē aut spe remuneraciōis
terrene. ī pastu etiā hoīm ⁊ aialium
laborāciū ⁊ q̄ necessitas pauptatis
illiꝰ cui talia fiant hoc videatᵗ exi
gere sicut etiam exceptis p̄cipuis.

festiuitatib⁹ credo ꝙ nisi sit ꝓhibi
tū aut ꝯsuetudini ꝯrariū liceat ali
quid opari circa edificaciōem eccle
siaꝝ et sacroꝝ locoꝝ et ad op⁹ mi=
nistroꝝ ecclesie paupeꝝ ꝑserti eoꝝ
qui redditus nō habēt ita tñ ꝙ la=
boꝛ nō pueniat ad multā fatigatio
nem et tediū ex diuturnitate labo=
ris qꝛ nō credūt ꝙ debeāt in eis la
boꝛare ꝑ totā diē. nec ad multā fati
gatiōem nec debēt ꝓpter hmōi la=
boꝛē obmittere audiciōem misse in
tali festo nō cm̄ debēt dimittere id
ad quod tenent² ꝓpter aliud ad qd
nō tenent² hec di. ꝓlib. ꝛ ¶ Ter
cio excusat interdū seruilitatē opis
modicitas. vnde dicit idem ꝙ licet
nō sit licitū scribere aliqd grande ī
die festo. vt de sexterno ad sexter=
nū sicut nec licet alia opa seruilia
opari. Scolares tñ lectiōes suas
quas nō possunt sine scripto memo
rie ꝯmendare scribere pñt. Simili
ter sermōes quos stilo aut plumbo
notauerūt scribere possunt vt cre=
do puto etiam ꝙ studendo quis in
aliquo libro possit coꝛrigere. si ali=
quid coꝛrigendū sit. locare aūt ope
ras suas aut alienas cōducere die=
bus festiuis ꝓpter coꝛrigendos li=
bros nō est licitū. Et sicut dicitur
de coꝛrectiōe libri sic pōt de laboꝛi
bus alijs intelligi vt si quis nō intē
cione opandi sed alias vt foꝛte de
ambulando transiret in die festo ꝑ
vineā suā aut agrum et transeūdo
purget modicum qd ꝑ incurā māse=
rat purgandū aut repat modicum
de sepe que in aliqua ꝑte rupta aut
inclinata fuit au t iuxta vites eri=
gat vnū palum vel duos inclinatos
aut aliud paruū faciat qd sic transe
undo occurꝛat faciendū. hec ꝓlib.

¶ Tercio quereret quis vtruꝝ
xp̄ianus toto die festiuo obligatus
sit habere animū recollectū ⁊ se ex
ercere in supꝛa notatis nouem exer
cicijs. Rñ. ꝙ licet illud esset bonuꝝ
nō tñ est homo ad h° obligat⁹ vir
tute illius ꝑcepti imo in multis ca=
sibus pōt se occupare exercicio ope
rum exterioꝝ eū a talib⁹ distrahē=
ciū vt cum necessitas vrget aut ꝓie
tas suadet. imo dicūt aliqui docto=
res vt cancellarius modernus ꝙ i
die festo pōt hō sibi assumere aliq̄
recreaciōem spaciū vel solaciū. dū
modo hoc sit sibi honestum. et tali=
ter fiat vt nō cōmittant² illa pcta
ꝑ que offendit² deus. et potissime
moꝛtalia vt sunt ebrietates ꝓiuria
rixe. desideria carnalia verba opa
aut carmina luxurie ꝛc̄ similia que ī
diebus festis sunt duplicia peccata
Idem de choꝛeis. ille vero autoꝛi=
tates sanctoꝝ que sonāt ꝙ in die=
bus festis nihil nisi oracōni vt deo
aut hmōi vacandū sit. vt di. Alex.
de hal. in suo. iij. diligende sunt ꝙ
nihil cōtrariū vacaciōi diuinoꝛum
aut quod hmōi vacaciōeꝝ impediat
agendū est vt sunt opa seruilia pro
hibita vbi nō necessitas vrget nec
suadet vtilitas. vnde Tho. dicit in
iiij. di. xxxij. ꝙ licet nō teneat² hō
toto die festo oꝛare et omibus ho=
ris tenet² tñ se toto die conseruare
idoneū ad oꝛandū. Et addit ibidem
ꝙ actus matrimonialis licet care=
at culpa tñ qꝛ racionē deꝛimit pro
pter carnalē delectacionē et hoiem
ad spūalia tendere nō sinit iō ī die
bus festis et alijs in quibus est ꝑci
pue spūalibus vacandū nō licet pe=
tere ꝯiugale debitū. Exemꝑ lū vid
paulo ā. gre. di. l. pñtis ꝑ. c. j. f.

Capitulum tercium.

Tercio ad hoc mãdatum memẽto vt diẽ sabbati sanctifices reducit² reuerẽcia et sanctificacio septem sacramẽtorũ noui testamenti. Sicut em̃ sanctificant² tempus et locus. ita sanctificari debẽt. vij. sacramẽta de quibus in sequẽtib⁹ dicet² lacius quãtũ ad ea q̃ sunt necessaria A Vbi primo notãdũ q̃ sẕm hugo. de sancto victore. et mgr̃m di. j. quarti. Sacram̃ta sunt instituta ꝓpter vulnera peccatorũ sananda. Est em̃ ecclesia velut apotheca vel dom⁹ prudentissimi medici ꝟtra omnes infirmitates antidota sufficiẽtia cõtinens vbi infirmus est peccator medicus est xp̃s. minister medici est sacerdos. antidotũ est virtus sacramẽtorũ. sed vasa antidoti sũt sensibiles forme vij sacramentorũ B Scdo notãdũ q̃ tm̃ septem sunt sacramẽta noue legis qr sẕm Tho. septẽ sunt vulnera quib⁹ grauiter hic infirmamur tria sunt peccata. quatuor sunt penose occasiões peccatorũ et sequele Primũ malũ est peccatũ originale. cõtra qd̃ est baptismus. Scdm est veniale peccatũ cõtra qd̃ est appropriate institutũ oleum extreme vnctiõis. Terciũ est mortale peccatuz cõtra qd̃ est penitẽtia. Quartũ est infirmitas ad bonũ ꝟtra qd̃ est cõfirmacio. Quintũ est ignorãtia verorũ cõtra qd̃ est ordo qr ordinatus debet esse doctus vt possit docere Sextũ est cõcupiscentia effrenis. cõtra qd̃ est matrimoniũ. Septimũ est affectio ad terrena caduca cum tepore vel torpore inordinato contra qd̃ est eucaristia vbi visibiliter deũ videndo ad inuisibilia rapi et accendi imitamur C Tercio notandũ q̃ septem sacramẽta eorũ efficaciã et virtutẽ hm̃t a diuersis diuersimode. Primo a deo principaliter. qr deus solus graciam creat et peccatũ dimittit. Scdo a passione xp̃i tanq̃ a causa meritoria. nã xp̃c in primo instanti sue cõcepciõis se patri obtulit pro redempciõe generis humani que oblacio consumata fuit in cruce que oblatio qr ex summa caritate pcessit ⁊ a summo nobilissimo filio dei. idõ acceptissima fuit patri. Et ad illud loquit² beatus aug⁹. xxij. de ciui. dei circa pri. vbi dicit. de xp̃i latere fluxisse septem sacramẽta hui⁹ aũt passionis meritũ hodie est in accepcione patris et cõmunicat² volenti sacramẽtum aliqd̃ recipe. lex em̃ diuinitatis est sẕm Anſz. Cur deus homo q̃ pro nullo peccato cũ sit infinitum malũ deus ꝓ lacari vult nisi sibi offeratur maius bonũ q̃ peccatũ malum est et hoc fit qũ patri xp̃c passus offert². illud videt² velle apostolus. Ro. v. vbi abundauit delictum supabundauit et gracia. vnd̃ etiã in passiõe xp̃i omnia sacramenta presentata fuerũt Baptismus in aqua lateris eucaristia i sanguine lateris. cõfirmacio in aggressu terribilissime mortis. penitẽtia in lacrimis xp̃i. ordo qr fuit hostia ⁊ sacerdos. Matrimoniũ in generacõe filiorũ ecclesie ꝑ aptionez lateris. vnctio extrema in effusiõe sanguinis multiplicis. Tercio habẽt efficaciaz a fide ecclesie sine cui⁹ fide collata nõ valerent. Quarto a caritate suscipientis quet ã hm̃t maiorẽ

efficaciam ⁊ hoc vltimũ ſzm q̃ ma
ius eſt ſzm hoc etiã plus haurit de
medicina vaſoꝝ gracie. iuuat autẽ
miro modo receptio ſacramentorũ
hoies qz vt cõmuniter dicũt docto
res vim hũt ex ope opato id eſt ex
virtute ipõꝝ ſignoꝝ ex pacto xpi
et fide eccleſie. Et in ſacramentis
datur g̃cia ⁊ nõ exigit² q̃ homo ſe
ſemp diſponat ſed exigit² q̃ homo
gracie ſe nõ opponat. ¶ D Quo
ad ſatramẽta in ſpeciali primo de
baptiſmo ſunt tria ſcienda. Primo
quẽ fructũ deus p hoc ſacramentũ
nobis dederit. Secdo que fieri dũt
a cõferẽtib⁹ hoc ſacramẽtũ tercio
quis teneat² ſcire talia. de prio po
nunt² qniq; fructus. Primus eſt re
miſſio pcti originalis qz ſicut omẽs
in adam moriunt². ita omnes i xpo
viuificant². ſ. p baptiſmũ. j. Coꝝ.
xv. Secũdo dant² omẽs virtutes
videlicet caritas. ſpes. fides. iuſti
cia. tpantia. prudentia. fortitudo.
vt determinatũ eſt in cle. de ſum
tri. ⁊ fi. catho. Tercio caracter ſpe
cialis imprimitur aie. qui cedit in
gloriã perpetuã beati et in cõfuſio
nem eternam damnati de quo ca
ractere determinat² ab innocencio
ex. de bap. et eius effectu. c. maio
res Quarto omnis pena peccatoꝝ
relaxat² qz p baptiſmũ homo cõſe
pelit² xpo paſſo et regenerat² ſzm
apo. Cõſepulti em̃ ſumus xpo per
baptiſmũ in mortẽ. Quinto ianua
celi baptiſato apperit² i cui⁹ ſignũ
celi apti ſunt ſup xpm baptiſatum.
Luce. iij. Que aũt fieri debeãt a ſe
cularibus qũ baptiſare eos oportz
Sciend̃ q̃ tanto caucius hic debẽt
pcedere quãto maior videlicet in
finiti boni perpetuo fruendi defe
ctus põt cõmitti per vnũ verbum
additũ vel ſubſtractum. Primo ibi
videant vt materia ſit apta vide
licet vt ſit aqua elementaris pu
ra ⁊ naturalis. Ex quo patet q̃ ap
ta materia ſunt aqua pluuialis. ma
ris. fluminis. ſtagni. putei. vel fon
tis. ⁊ aqua reſoluta ex rore. pruina
niue. grandine. glacie. ⁊ fieri nõ pt
in aliquo alio liquore vt vino cer
uiſia. vrina. medone oleo lacte bro
dio expreſſo de piſcibus vel carni
bus. roſacea ſublimita ſeu alchimi
ca. ſudore. ſaliua. nec de burreta ex
tracta de ſubſtantia piſorũ. nec in
niue. glacie. grandine. ⁊ pruina. ni
ſi ſint reſoluta. Dubiũ autẽ eſt an
baptiſet² quis in lixiuio. tipſana ex
tracta de ſubſtantia ordei. balneo
ſulfureo ⁊ lutoſa aqua. ¶ ¶ Se
cũdo videatur vt forma ſit debita
quo ad ea que ſunt de neceſſitate
ſacramẽti. ⁊ etiam de neceſſitate vi
tandi pctm̃. forma autẽ baptiſmi
quam tenet romana eccleſia eſt iſta
Ego baptiſo te in nomie patris ⁊ fi
lij ⁊ ſpũſſancti. Et habe² ex̃ de ba
ptiſmo ⁊ eius effectu. Si quis. Et
ꝑtermittit² ppriũ nomen. videlicet
Johãnes vel Catherina. de ritu ro
mane eccleſie. Sed ꝑcedentia omia
nõ ſunt de neceſſitate ſacramenti.
Amen vero nõ eſt d̃ neceſſitate ba
ptiſmi. nec de eſſentia ſacramenti.
nec de neceſſitate precepti. niſi vbi
ꝯſuetudo ptitularis hoc hz qz vni
uerſalis ꝯſuetudo hoc nõ hz nec ẽ
d̃ forma xpi. licz li ego ſit d̃ neceſſi
tate nõ ſacramẽti. ſed ꝑcepti eccle
ſie vniuerſalis. In li baptiſo enim
prima pſona intelligit². Et eſt ſem
per regula iuris q̃ mutatio quocũ
qz mõ fiat in forma eccleſiaſtica ſa

cramentorꝫ obligat ad pctm̃ nisi ex impotentia vel ex necessitate fiat. Et cōsuetudo ecclesie ligat vt statutum. sicut ⁊ cōsuetudo populi ligat vt lex. Quis aūt scire teneatur hanc formā dicit p. e. pal. in. iiij. di. v. formā baptismi forte nō omīs scire tenent² nisi quibus incumbit ex officio vt curat⁹ vel obstetrix cui sepe incumbit. Et non solū pñt seculares in casu necessitatis baptisare sed debēt. qz si nō occurreres morti corpis cū posses. esses reus mortis. Sic multomagis si non succurras morti aīe. vñ si hoies appetunt diuicias corpales vt dent elemosinas cur nō appeterēt plus diuicias spūales videlicz scientiam vt dent spiritui elemosinas q̃ maiores sunt Aduertendū tñ q̃ si nō sit piculū de tardacōe baptisandi debet quis expectare idoneū ministrū. qz solus sacerdos habet ex officio baptisare. nec alteri licet nisi in necessitate. tñ quādoqz sua ꝯscientia dictabit ei q̃ puer est in piculo moriēdi anteq̃ veniat potens ⁊ volēs ⁊ debens baptisare. ipe nō solū pōt. sed etiam debet eum baptisare si sciat formā baptismi. Et simplices debēt querere a litteratis an bene baptisauerint. vel an debitam formā sciant. In piculo etiā si solum manus vel aliud membꝫ nascit². baptisandū est ꝫ tho. et plures alios. ⁊ ꝫm Sco. in cimiterio sepeliendum. hec ille. f Tercō baptisans debet attendere vt simul sit ablutio in aqua. ⁊ forme platio. vñ dicit Aug. sup Johēz. ome. viij. Accedat verbum ad elementū et fit sacramētū Nō aūt accedit rite saltē nisi fiat simultas talis. qd declarat Sco. dicens. Noluit xp̄us nos obligare ad tam subtilem simultatē quā vix hō posset pcipe vel seruare. Siue eim̃ sacerdos prius immergat vna immersione vbi moris est ter mergere ⁊ postea incipiat verba cū scda immersione. siue pri⁹ incipiat verba ⁊ dicat ego baptiso te immergat. aut aspergat i casu cū verbis seqn tibus sufficiens est simultas. dummodo tñ platio nō finiat² ante inceptionē ablutionis nec ablutio ante inceptionem plationis. Quarto quisqz baptisatus in se ⁊ in suis cōtinue meditari debet quid pmiserūt patrini p eo ac si met baptisatus pmisisset videlicz resignare diabolo ⁊ pompis ei⁹. Et licz il vd nō sit ppie votū. qz est de necessarijs Certum tñ est baptisatum grauius peccare q̃ nō baptisatū ceteris paribus. G Quinto videndū est vt leuans non sit monachus. Item vt nō sit cōsanguineus vel affinis vt dicetur de ꝯfirmatione. Itē vt sit vnus nisi cōsuetudo obstet. Ex pmissis oīmibus patet q̃ baptism⁹ constituit xpianū vt familie xpi ascribat². vt dei filius adoptiuus sit sed p confirmacōnem militibus xpi ascribitur

Capitulum Quartum.

Secundū sacramentū est ꝯfirmacōis. cui⁹ fruct⁹ sunt tres principales A Prim⁹ qz caracter specialis aīe imprimit². Ratio ē qz cōfirmatio ē sacramētū quo homo deputat² ad aliquod sacrum. puta ad ꝯfessionē fidei ⁊ cōstantem eius defensionē. vnde ⁊ in

fronte respicit. hoc sacramentū p impressionē signi crucis ēpo dicēn te. signo te signo crucis ne erube scas xpm crucifixū confiteri verbo et ope. vñ Tho. dicit. q xpianor dupler est pugna. spūalis vna qua quis pugnat ꝓtra impedientes sa lutem suiipi. et hec omib. indicit. sed ad hoc nō dat. sacramentū con firmacōis sed ad sistendū fortiter in pugna qua quis nomen xpi impu gnat. ⁊ vt inuictus xpi confessor p maneat. Et huic pugne nō omēs ex ponūtur. Ꝓā q̄ uis cuiuslibet ba ptisati ⁊ credētis sit confiteri fidē qm̄ ꝓfessio ab eo expetit. nō tm̄ est cui libet se libere exponere sed tm̄ cōfirmati. Et hoc patet in apostolis in quib. hoc sacramētū inicium sumpsit. qz ante aduentū spūsancti cōfirmantis eos erāt fores clause cenaculi ppter metū iudeorꝫ p. ea vero repleti spūsancto ceperūt cū fiducia loqui. et publice verbū dei pdicare. Et i xps pri. ait. Sedete i ciuitate donec induamini virtute ex alto Luce vlti. Sic etiā videm. q qui ad mūdi miliciā eligūtur eis imprimit. aliqd signum pmanēs vt aureū baltheū vel simile. Et olim cauterio brachiū talium signabat. ad differentiā aliorum Et etiam in bello dimicaturi certis signis consi gnant. Sic et in milicia fidei p cō firmationē fit. ¶ B ¶ Secdus effe ctus est spēalis ⁊ noue gracie sac mentalis infusio. Ratio est qz con firmacō deputat suscipientē ad ali quod sacrū qd digne sine gracia fie ri nequit. qz nō est speciosa laus in ore peccatoris imo deputat ad op. arduissimū ⁊ maxime caritatis vt animā suā ponat quis p xpo. Ideo de gse. di. v. ca. Nouissime. Dicit. q in ꝓfirmatione dat. spūsancti. septiformis grā cū omni plenitud ne sanctitatis. Tercius effect. est q in ꝓfirmacōe cōtrahit. gnacō spūalis sicut ⁊ i baptismo. vñ dicit pe. de. pal. in. iiij. di. vij. Sicut in ter baptisantē ⁊ vxorem ei. matri monio ꝓsumpto ⁊ omēs filios eius ex vna pte ⁊ baptisatū ⁊ patrem ⁊ matrem eius ex altera. Et similiter inter leuantē de sacro fonte ⁊ vxo rem ei. matrimonio ꝓsummato ex vna pte cū filijs suis ⁊ baptisatum ex alia pte cū patre ⁊ matre ei. cō trahit. cognatio spūalis que matri moniū impedit ⁊ dirimit. silē omni bus illis modis est de cōfirmāte ⁊ cōfirmato ⁊ tenēte eum ⁊ vxoribus ⁊ liberis. vt habet. li. vj. de cogñ. spi. c. j. Item sicut nō debent plu res leuare baptisatū si tñ fiat spūa lis cognacō ad omnes ꝓtrahit. nō quidē inter illos ad i uicē sz inter quēlibet eorꝫ ex vna parte ⁊ bapti satū et pentes ei. ex altera. sic etiā est per omia de tenētibus cōfirma tū. de cōse. di. iiij. non plures. ⁊ li. vj. de cog. spi. c. ij. Itē sicut vir nō debet tenere vxorē nec filium eius in baptismo qd si sciēter fecerit pri uat se iure petendi debitū. Si autē ignorāter non ppter hoc separantur sic per omia de cōfirmacōe. xxx. q. j de his. ⁊ de cognac. spiri. in decre. hec pe. ¶ C ¶ Qualiter aūt confir mandus se habere debeat sciendū primo q illi qui pfecte etatis sunt moneri debent vt cōfiteant. quate nus mundi dona spūsancti valeāt accipe. ex de conse. di. v. vt ieiuni. Secūdo debet recipiēs esse ieiun. nisi necessitas vrgeat. vt dicit ma.

in·iiij·di·vij· Et de ꝯse·di·v· Vt
ieiuni·Excipiūtur aūt ibidem infir
mi ⁊ piclitates morte· Ideo etiam
ꝓpter multitudinem ꝯfirmandoꝝ
su tinet² vt a nō ieiuno detur ⁊ su=
scipiat²· ꝯgruentius tñ est vt fiat
a ieiunis ⁊ a ieiunis suscipiat² vbi
fieri pōt· Tercio puideri debet de
apto tenente in ꝯfirmatiōe· Circa
qd pe·de pal·notat cū tho·ꝙ muli
pōt tenere viꝝ ⁊ ecōuerso·⁊ muli
er mulierem ⁊ vir virū· Teneri em
debet ꝯfirmandus i signū ꝙ infir=
mus indiget ab alio sustentari hoc
aūt signū locum habz muliere vel
viro tenente· Item nō plures vnū
tenere debēt in ꝯfirmatione sicut
nec in baptismo·in quo tñ forte cō
traria consuetudo excusat·de ꝯse·
di·iiij·Nos plures Et qñ mos erat
crimen erat· Itē sicut in baptismo
nō baptisatus nō debet tenere ba=
ptisandū· Sic etiam in ꝯfirmacōe
nō ꝯfirmatus nō debet tenere con
firmandū·de ꝯse·di·iiij· In bapti=
sante· Itē nec qui leuauit i baptis=
mo debet tenere in ꝯfirmacōe nisi
in necessitate· Itē nō debent se te=
nere mutuo consanguinei vel affi=
nes·qz sufficere eis debet vinculū
naturale ⁊ carnale· Quarto szm Ri
chardū·debet frontes ꝯfirmati li=
gari donec desiccetur ne forte sor=
des ꝯtrahat· Et szm hugo·ij·de sa
cramētis pte·vj·ca·vl· Decet ꝯfir
matū nō lauare caput septem die=
bus propter septē dona spūssancti
Et etiam qz spūssancti aduentus se
ptem diebus celebrat²· Quinto at=
tendi debet quib⁹ sit dandū hoc sa
cramentū videlicz qz oñibus xpia=
nis· mutis qui signo pñt confiteri
xpm·mulieribus·viris morituris·
etiam ꝓpter meritū obedientie et
signū caracteris· Pueris etiā dari
posset·qz nō ponūt obicem gracie
hui⁹ sacramēti· Circa septennium
tñ dicit pe· de pal· ꝯsultū est dari
vt memorent² de sacramento non
iterabili facilius ¶ Vltimo q=
ritur an ꝯfirmatio sit sacramentū
necessitatis id ē ad salutē necessa=
rium· Rñ·szm Tho·ꝙ non est sic
necessariū ꝙ sine eo nō posset quis
saluari·qz pueri nō ꝯfirmati saluā
tur· Sed sic est necessitatis ꝙ con
temptus ei⁹ damnabilis est· Armi=
canus li·ix·de questionib⁹ armeno
rū sic dicit· Mihi videt² ꝯfirmatio
sic esse necessaria ꝙ si haberi pote
rit·habeat²·ideo in adultis ei⁹ ac=
ceptio habz vigorem p̄cepti vt mi=
hi videt²·hec ille·postea illud mul
tipliciter psuadet sco·di·i· iiij·di·
vij·Confirmatio nō est sacramētū
necessitatis ad salutē nō adulto ob
lata omimoda oportunitate sic ꝙ
tunc nō ꝯtemnat·vñ ex de sen·ex·
nō est plenus xp̄ianus qui ꝯtemnit
Judicaretur aūt cōtemptus si·omi
moda oportunitate oblata non su=
sciperet·hec sco·Adultus szm sco·
est qui signa habet vsus racōis·di=
cit etiā pe·de palu·vbi pri⁹· Cum
homo teneat² semel i vita ꝯfirma
ri si possit ⁊ negligat licet aliter sa
cramentū nō ꝯtemnat mortaliter
peccat ⁊ damnat² moriens nisi con=
firmet² tūc si pōt·vel nisi peniteat
⁊ ꝯfiteatur de hoc ꝙ in sanitate
potuit ⁊ neglexit· Similiter si quis
bellū aliqd mortale intret·qui pri⁹
ꝯfirmari potuit ⁊ neglexerit debe
ret similiter tunc de hoc confiteri i·
vel cōfirmari si posset Itē ꝯfirma
cō est necessitatis sacramentū vbi

imminet ꝓfiteri coꝝ̄ tiranno ⁊ habet cōfirmantē ⁊ omnia pata. quia tunc vix pōt excusari a contemptu vel p̄sumpcōe. hec pe. de pal.

Capitulum Quintum

Tercīū sacramentū est ordinis vel potius ordinacōis A Vbi notandū ꝯm ma. di. xxiij. quarti et tho. ⁊ alios doctores ibidē ꝙ sacerdos quilibet habet septē priuilegia. ꝓpter que multum honorandus est ab alijs a se custodiendꝰ a peccatis ⁊ deo si bene viuit valde acceptus est. Primo em̄ ad ſ. ēalem dei cultū est sepcies ad minus plus q̄ secularis ꝓsecratus. Nā ordines sunt. vij. ⁊ in quolibet ꝓsecratᵗ specialiter ⁊ in quolibet recipit spēalē grām sacramētalem. quax vna est pfectior alia ꝯm gradus ordinis. qꝛ in quolibet deputatᵗ ad spēalem actum diuinū ad quem grā exigitᵗ spēalis. Si igitur locus sacer vt cimiteriū ⁊ ecclesia ac altare et vasa sacra puta calix ⁊ monstrantia et vestes sacre vt corpale ⁊ pallea indumēta p̄missa ⁊ huiusmōi sunt reuerēter tractanda. que tn̄ oia sunt irracōnalia. non racōnalis sacerdos sepcies sacratus deo non plus esset honorandus. Sēdo qꝛ quilibꝫ sacerdos vltra laicū habet septem caracteres aīe sue impressos specie differentes indelibiles ꝑ quos hic ⁊ in iudicio ⁊ ī alio seculo agnoscetur in quo ordine fuit. que signacula ei in magnū gaudium si saluabiᵗ cedēt vel in magnū tormentum si damnabitur. vn̄ quilibet sacerdoti orandum est illud Ps. fac mecū signum in bono vt videant qui me oderūt ⁊ ꝓfundantᵗ qm̄ tu dn̄e adiuuisti me ⁊ cōsolatus es me. Tercio quilibet sacerdos habet effectus clauiū regni celestis saltem vbi habet populū. de quibꝰ dꝛ. Mat. xvj Tibi dabo claues regni celorum ⁊ q̄cūqꝫ ligaueris vel solueris. dicit em̄ Tho. vbi prius. ꝙ clauis realiter est caracter sacerdotalis. cuius effectus est septuplex. Primus peccata delere si repit in ꝓfitente. et hoc dispositiue. Sēdus maculas peccatorꝫ tergere. Tercīꝰ grām acquirere dispositiue. Quartus penam purgatorij iminuere. Quintus pena satisfactoria ligare. Sextus excōmunicare qn̄ est in ep̄o. sacerdote. archidiacono vel electo habente iurisdictionem. Septimus indulgentias dare si est in ep̄o. B Quarto sacerdos habet potestatēꝫ corpꝰ xp̄i ꝓsecrare. Et licet opinio sit an ep̄atus sit ordo supra sacerdociū. tn̄ dicit Sco. quicquid d̄ hoc sit actus nobilissimꝰ in ecclesia simpliciter est consecratio eucastie. ⁊ ideo sup̄mus gradus siue nobilissimus est sacerdociū ꝓpter nobilitatem actus ad quem disponit videlicet ꝓsecracōnem eucaristie. Sex vero alij inferiores ordines sunt qui in nobilitate sic se excellunt vt primus sit ostiarius. sēdus lectoratus. tercīꝰ exorcistatus. quartꝰ accolitatus. quintus subdiaconatus. sextus diaconatus. ⁊ sacerdocium sup̄mus mensurando penes nobilissimū actum cōsecrandi eucaristiam Prefatorum enim ordinū quilibet disponit aliqualiter ad eucaristiā. Hanc aūt potestatē eucaristiam sc̄ ꝓsecrandi. nec angelus habet. nec

homo alio quantūcūq; potens aut
scies scūs aut bonus qdammō em
sacerdos eū q celos verbo creauit
verbo recreare hz ⁊ eū quē castissi
ma virgo semel genuit quotidie qd
ammodo regenerare pōt. Quito sa
cerdos est velut alter gabrielarch
angelus ⁊ celestis quidam panim
phus medians inter deuotam ani
mā vel sponsam ecclesiā ⁊ xpm ei
sponsum cum celebrando orat ⁊ of
fert vota animar summo patri. et
clementiā patris renunciat populo
ac demū cōiungit xpm sponsum cui
libet homini misse insistēti douote
Est etiā sicut baiulus doni nobilis
simi ꝯtenti in scrinio speciem sacra
mentaliū. quod scriniū pater cele
stis p eum quotidie dirigit mundo
O quāte dulcedis ⁊ ꝯsolacōnis est
deuoto sacerdoti tantū sacramētū
verbo ꝯficere p oculis habere cō
trectare manibus. ore sumere ⁊ ali
is ministrare. Sexto sacerdos ē vti
lissimus ecclesie. qz nullus xpianus
rite efficit necessitate dempta ni
si p sacerdotē i xpi militē ꝯsecrat
nisi p sacerdotē epm in cōfirmacōe
nulli em pctm dimittitur nisi p sa
cerdotem. Omnes fame pirent spi
ritus si eucaristiā nullus ꝯsecraret
nec aliquis muniri pōt melius ad
mortem q̄ p sacerdotē dantem eu
caristiam ⁊ vnctionē nec benedici
in matrimonio quis pōt fructuose
nisi p eundem nec aiabus post hāc
vitam subuenir salubrius q̄ p eu
caristiam sm Grego. in. iiij. dialo.
imo nec p peccatore hic fieri pōt
maius q̄ vt p eo xps offerat pa
tri in eucaristia vt dicit Tho. ꝯ
Septimo vitam sacerdotis boni
tota est angelica. Quidam em an
gelor sm Dioni. ⁊ dam. i celo deo
habēt assistere. Sacerdos vero in
terra idem habet facere deo in al
tari ⁊ in choro. alij in celo ⁊ alibi
deo ministrant. sed sacerdos in ter
ra xpo pter hoc omes angeli in ce
lo triplicia hnt officia vidlicz lau
dare benedicere ⁊ pdicare q̄ in ter
ra sacerdoti sunt ppria. Ex istis se
quūtur multa documenta salubria
Primo q̄ omis homo secularis tñ
potissime in magno honore tenere
debet sacerdotē siue bonū siue ma
lum. patz qz pfata maximo honore
sunt digna. ideo dauid malum sed
vnctū saul quanq̄ mortalem suum
inimicū ledere noluit. j. Re. xxiiij.
Sic fecit constantinus impator vt
refert rusin. qui cū intrasset locū
niceni ꝯsilij ⁊ patres quosdam re
piret inter se habere iurgia acce
ptis ab eis omniū iurgior ⁊ queri
moniar libellis eos i sinū colligēs
fecit exuri. ne cui hominū innote
scere posset pctm sacerdotum. Vñ
⁊ alibi fert dixisse. ⁊ ponit di. xc
vj. i scripturis impator ꝯstantin
dixisse narrat. vere si ppriis ocu
lis vidissem sacerdotem dei aut ali
quem eor. qui monachico habitu
amicti sunt pcantem clamidē meaz
explicarē ⁊ coopirē eū ne ab aliquo
videre. Sedo sequi q̄ ḡuiter pec
cant sacerdotes raro celebrantes.
vel in diuinis indigne ministrātes
⁊ alijs peccatis mortalib se inqui
nantes. patz qz cū crescūt dona cre
scunt etiam sm Greg. donor racō
nes. Et seruus sciens voluntatem
dñi sui ⁊ nō faciens plagis vapula
bit multis. Luce. xij. Ideo etiā xps
maxime in sacerdotes inuexit ma
los cum ve multiplex eis pdixit.

Mat·xxiij·⁊ quãdo de eoꝝ templo vendẽtes ⁊ ementes eiecit·Math·xx· Tercio sequit⁹ ꝙ grauiter peccant qui sacerdotibus coopant⁹ ad peccandũ·puta ludendo·crapulose conuiuendo·⁊ pſertim luxuriando tactu·verbo·munusculis vel actibus·qꝛ omẽs tales maculant sacerdotes dñi ⁊ indignos reddũt maximis bonis que facere possent boni sacerdotes·Quarto sequit⁹ ꝙ grauiter peccãt seculares sacerdotib⁹ indiscrete detrahentes·patet qꝛ tales maxime honorare tenent⁹ ⁊ nõ infamare·Quo ꝯtra deus Exo·xx· pcepit·Dijs nõ detrahes ⁊ principi populi tui nõ maledices·Quinto sequit⁹ ꝙ matres ⁊ patres ac alij nutricij sacerdotũ bonoꝝ deo multum regraciari tenent⁹ ⁊ letari debent ꝙ eoꝝ ministerio aliquis factus est sacerdos·patet qꝛ pticipes sunt spẽalius bonoꝝ operũ talium sacerdotum ꝙ alij plures·hec sunt tria sacramenta videlicet baptism⁹ cõfirmatio ⁊ ordo solũ caracteres imprimentia indelibiles· quoꝝ racõnes assignat pe·de thar·sup·iiij dicens·Cum caracter sit signum distinctiuũ ſzm statum fidei in ecclesia militãti· Sciendũ ꝙ triplex est distinctio·vna totius exercitus ab exercitu ꝯtrario·que fit p caracterem baptismi·Altera militũ fortiorũ a popularibus inferiorib⁹· que fit p caracterem cõfirmacõis·Tercia ducum ab vtrisqꝫ· q̃ fit p caracterem ordinis·Primus imprimit⁹ ad fidei susceptionẽ·Secus ad ei⁹ cõfessionem seu defensionẽ·Terci⁹ ad doctrinã fidei sue tradicõnem· hec aũt triplex distinctio in triplici separacõe ⁊ electiõe populi israel

significata est·Nam in electione ⁊ separacõe eoꝝ ab egipcijs signat⁹ caracter baptismalis·in separacõe bellatoꝝ ab imbellibus caracter confirmacõis·in separacõne vero leuitarũ ab alijs caracter ordis· hec pevñ eriã Tho·dicit ꝙ i cui⁹libet ordinis suscepcõe quis dux efficitur quo ad aliquid populi xpiani·

Capitulum Sextum·

Unctionis extreme sacramentũ exeuntib⁹ d̃ hoc mundo est institutũ·vbi primo videndũ de eius effectibus· scdo qũo sit recipiendũ tercio an sit necessario recipiendũ·

¶ A Quantũ ad primum notandũ ſzm Tho·in·iiij·di·xxiij·⁊ alios ꝙ quiqꝫ sunt principales effectus hui⁹ sacramenti· Primus ⁊ principalis ſzm Tho·est ablatio reliquiarũ peccati·nõ aũt dicunt⁹ reliquie peccati habit⁹ vel disposicões peccatoꝝ·sed debilitates ex talib⁹ cõsequentes ⁊ alias aiam ad malũ occasionantes· vñ primus effect⁹ est quedã sanacõ spũalis que dat⁹ contra quandã debilitatẽ vel ineptitudinẽ que in nobis relinquit⁹ ex peccato actuali ⁊ originali·ꝯtra quaꝫ debilitatem roborat⁹ homo p hoc sacramentũ·vñ pe·de pal·declarat illud vlteri⁹ dicens ꝙ morte instãte imminet g̃uissima temptacõ inimici calcaneo insidianti·⁊ causatur ex quatuor·Primo ex memoria pcedentiũ delictoꝝ ex quib⁹ in desperacõez illabi quis posset·quãto eim pluries ⁊ grauiorib⁹ peccatis quis ꝯsentit·tanto magis meruit i temptacõnibus deseri·ibi aũt imminet

grauissima temptacō. Scdo ex habitibus malis qui ī ꝯrarū gracie inclinant. ⁊ ꝑ tunc homo ꝓnus est ad malū peccati. Tercō ex inclinatione aīe ad corpus infirmū cui intenta ē magis ꝑ tunc ⁊ ꝑ ꝯsequēs minus aīa sibiipi intendit. naturaliter em diligit corpus a quo separari ꝯm phm. iij. eth. terribilissimū est. Quarto paciet² tunc visiones terribiles homo. ex his omnibus aīa debilior efficit². ⁊ grauissima imminet temptacō. idō quasi pugil inungitur cōtra demonē sicut ꝯfirmandus cōtra mūdum. ⁊ sic infirmitas spūalis ꝑ hoc sacramentū tollit² in ꝑte vel ī toto. ⁊ hoc si infirmꝯ vtitur racōe. similia habes infra c. xj. g. Si aūt infirmus iam ꝑdidit vsū racōis lapsus ī frenesim ita ꝙ peccare nō potest. tunc adhuc restat ī eo ifirmitas ab actu glorie ⁊ pena debita peccato actuali ꝛc. Hāc que est scda infirmitas etiam dat² vnctio. di. pe. de pa. vt pugnās ī fine vincat ⁊ purgatus sine graui purgatorio celum intret. ⁊ ꝓpter has duas infirmitates fit vnctio. Vñ triplex pōt esse ibi infirmitas. Prima corpalis. Scda spūalis ad resistendū temptacōni. Tercia spēalis ad obligacōem pene. Scds effectꝯ est secūdarius videlicz sanitas corpalis. Hunc aūt nō inducit nisi ꝯm ꝙ expedit ad finem principalē. scz ad sanacōem spūalem. ⁊ tunc semp inducit dicit Tho. dūmodo non sit impedimentum ex ꝑte recipientis. Tercius si imminet dicit idem aliquod peccatū mortale vel veniale quo ad culpam tollit ipm dūmodo nō ponatur obstaculum ex ꝑte recipientis ita ꝙ attritus pōt fieri cōtritus si nō prius fuit. Pe. de pal. addit. Ponatur em ꝙ duo infirmi sint in extremis. ambo solū attriti nō potentes ꝯfiteri. quoꝝ vnꝯ inungat² alter nō. Primus pōt salvari ⁊ alter damnari. qr in primo vnctionis sacramentū d attrito fecit cōtritum. nō sic in secūdo. Item ponatur eos esse ꝯfessos. tñ in cōfessione potuerūt habere tam impfectum dolorez ꝙ fuerūt ficti respectu sacramenti penitentie stat primū ꝑ vnctionem fieri cōtritum nō scdm qr nō vngit². Item ponantur etiā esse cōmunicati adhuc vni delebitur pctm quod alteri nō delebitur non vncto. Quartus est hilaritas mentis nō actualis sed habitualis q̄ fit ꝑ augmentū gre habitualis si ꝑfuit ⁊ infusio noue gracie sacramētalis que ꝑcedentia efficit ⁊ ornatus quidam sacramentalis. Quintꝯ effectus est pfessio quedā vltimate xpiane fidei. sicut ꝯfirmacō est pfessio quedam inchoate fidei ꝑ baptismū. ⁊ ista innunt² Ja. v. Infirmatur quis ex vobis inducat ꝑsbiteros ecclesie ⁊ orent super eum vngentes eū oleo in noie dñi ⁊ oracō fidei saluabit infirmū ⁊ aleuiabit eū dñs. ⁊ si in pctis fuerit dimittent² ei. ¶ Quo ad scdm tria obseruanda sunt. Primo inungendus debet esse penitens saltem dolore attricōis alias fictus obstaculum sacramento poneret. Scdo debet vti racōe actu vel aliqualiter de ꝓpinquo vsus fuisse. ideo pueris nullatenus est dandū nec fatuis nec furiosis seu amentibus qui nunqꝫ racōe vsi sunt. qr scramentū hoc requirit vt psit ꝙ ex quadam deuocōe suscipia² quā ꝑfati nunqꝫ

habuerūt. frenetici tñ et amentes si in mente sana cōstituti hoc sacramentū petiuerūt eis dari pōt iam alienatis a rōis vsu dummodo non faciant irreuerenciam sacramento. vnde ligari possunt eīm tales esse in peccato et in alijs defectibus. Et qr sani petierunt ideo eius effectū habere pñt i infirmitate. tercio oportet vt sit ifirmus in piculo mortis cōstitutus. Racio est qr nō quelibz sanitas spūalis est effectus hui9 sacramenti. sed vltima et pfecta que disponit immediate ad actuz glorie nec in qualibet necessitate corpali subuenit virtus diuina sed in extrema deficiente auxilio humano idō propter vtrūqz effectum solum i piculo mortis constitutis debet dari. senibus etiam dat2 qui moriuntur. etiam sine aliqua actuali infirmitate. qr defectus nature reputatur in eis pro actuali infirmitate. nō ergo debet dari sanis nec omni infirmo adulto nec in quolibet piculo mortis qr nō datur decapitādis vel bellaturis. aut nauigantibus. qr mortalitū imminet ex euentu future. nō ex defectu nature. an aūt in eadem infirmitate pluries sit dandū. Rñ. szm tho. qp sic qñ est diuturna infirmitas vt idropisis tisis et similes. szm hō pluries in piculo mortis constituit2. si aūt quis sanat2 et recidiuat. tūc a fortiori pōt iterari in piculo mortis. Quo tpe aūt prio possit iuuenib9 dari i extremis 9stitutis apparz qp tūc qñ eucaristia eis dat2 et an p9 eucaristiaz vel añ sit dandū 9suetudī videt2 relinquēdū. si tñ eucaristiā summere ñ possz vnqd9 essz. di. etiā pe. de pa. qp si qs exp̄sse nō petiuit hoc sacramētū añ quā priuat9 fuit rōe qr forte de piculo nō credebat tūc etiā nō vtenti rōe p̄t dari ꝛ deberz qr ad h° deuocio p̄cedens sufficere pōt si verisimile essz eū desiderasse āmonitū

¶ Quo ad terciū an vnctio sit sacramētū necessitatis. Rñ. armican9 li. ix. de. q. arme. ca. xxvj. qp nō est sic necesse qp sine eo nullus saluet2 adultus. tñ si infirm9 sit forte i peccatis mortalib9 vel vno p̄t 9tingere qp nō adiut9 alioꝝ sacramētorū ecclesie suffragio nec vnctōis sacramento finaliter sine cōtriciōe dāna ret2. quib9 tñ adhibitis de9 sibi cōtriciōez daret. Ideo ppter possibilem casuz expedit h° sacramentū recipere. Et ca. xxix. di. cōstat iuxt p̄fata qp pōt esse casus in quo dato hoc sacramento infirmus saluaret2 qui alias damnaretur. Cum igit2 lateat sacerdotes ecclesie qñ ille casus instat. semp aut pro maiori pte sunt incerti qñ instet. et ita artant2 ex cura quā gerūt per illius sacramenti remediū succurrere alioquin eīm nō video quin animā infirmi piclitent et ex isto sequitur necessitas huius sacramenti in casu scilicet necessitatis talis. Item eius necessitas arguitur ex magna vtilitate eius qui eīm tam vtile sacramentū negligerz cum isto indigeret nō immerito deum offendere videret2 qñ sine omī difficultate ex pte sui infirmus posset acquirere qui eīm sine difficultate et molestia p̄t melius facere vel magnū bonū commodum spūale acquirere si negligat non video quin sit sue salutis neglector et beniuolencie diuīe 9tēpto. imo amic9 dī ñ eē 9uicit2 qr ei9 bñplacitū cū illd p ficere p̄t ñ explet qñ sine difficltate

et molestia posset facere vt dictuz est. videt² ergo hoc sacramentū necessarium esse ad salutē ita q̄ si cō mode haberi poterit habeatur. hec de armicano.

Capitulum Septimum.

DE matrio qd̄ ꝯsistit i cōsensu duozū in signo consensus et inter ꝑsonas legittimas sunt tria videda. Primo que eius efficacia. Secūdo que matrimonij introitum inficiant. Tercio quibus modis sanctificet² matrimoniū et quā intencionem habere debeant cōtrahētes ¶ A Quantū ad primū notanduz q̄ effectus matrimonij sz̄m tho. ⁊ alios in. iiij. circa di. xxvij. sunt v. Primus est gracia sacramentalis collacio. propter difficultatē ꝑpetue obligaciōis et propter iuuamen necessarium in opibus matrimonij vnde qñ querit² cum cia sacramēta fluxerint a passione xp̄i et ex cōsequenti ꝑ sacramēta cōformantia passioni xp̄i que fuit penalis quō cōtrahentes possunt cōformari passioni xp̄i p̄sertim cum matrimoniū sit delectabile. Rñ. tho. q̄uis matrimoniū nō cōformet passioni xp̄i quo ad penam tñ cōformet quo ad caritatem ꝑ quam pro ecclesia sibi sponsam cōiugenda passus est. nam sicut aqua baptismi habet q̄ corpus tangat ⁊ coz abluat ex tactu carnis cristi ita matrimoniū hoc habet videlicet cōferre graciam ex hoc q̄ xp̄c sua passione illud rep̄sentauit et nō principaliter ex aliqua sanctificaciōe sacerdotis. Et sicut aqua baptismi cū forma verboz nō opat² imediate ad grāz sed ad caracterem. ita actꝰ exteriozes et verba exprimentia cōsensum directe faciūt nexum quendam qui est sacramētū matrimonij Et hmōi nexus ex virtute diuie institucioī dispositiue opat² ad graciam. que gracia cōcupiscentie fomitem in sua radice habet reprimere. hec tho ¶ B Secūdus igit² effectus est diminucio cōcupiscētie propter collatā graciā. Sed diceres si matrimoniū ꝯcupiscenciā ꝑ graciā habet minuere ergo virgines ⁊ deuoti omēs deberēt cōtrahere. Rñ. tho. vez hoc esset si nō esset aliud efficacius remediū ꝑ opa spūalia ⁊ carnis mortificaciōez et ꝑ similia. Tercius effectus cōsistit in bonis matrimonij que sunt fides vt neuter alieno maculet² thoro sacramētum id ē indiuisibilitas seu vinculum ꝑpetuū. signās vnionē xp̄i et ecclesie et proles ad cultū dei educanda. hoc tñ bonū prolis est in obligacione sub cōdiciōe sc̄z si euenit q̄ suscipiat² gratāter et religiose educeret². vñ est ibi obligacio pro semp et ad semp nō impedire istud bonuz studiose. Quartus est excusacio vel decor in actu qui alias esset actus turpitudinis. nullus em̄ prudēs debet pati iacturā nisi pro recompensacōe equalis boni vel maioris. Sz̄ in cōmunione viri et femine rōnis iactura accidit tum qz rō absorbet² tum qz caro tribulaciōem patitur. sz̄m apo. j. coz. vij. tū etiā qz nulli pro tūc gracie ꝑphetaz ꝯferunt² in actu. ergo tria bona p̄dicta expectant² vt fiat recōpensacio talium Quitꝰ effectꝰ ꝯsistit i accidētalibꝰ bōis sz̄m versus. Postes cōciliat et eo discernit² heres. Bis ligat alma notat ius trās fert auget amorē.

¶ C Quo ad secūdū notandū q̄ ad

recipiēdū quiqz p̄fatas vtilitates re
quirit² vt accipe volens sacramen=
tum matrimonij in sex p̄cipue se li=
cite teneat·alias piculum imminet
peccati mortalis temporaneuz aut
diutinum·sm doctores ·Primo vi=
deat cōtrahens vt nō sit in peccato
mortali vbi notat sco·q̄ qñ querit²
quis sit minister matrimonij videt²
vt plurimū q̄ ipimet cōtrahentes
ministrent sibi hoc sacramentū vel
mutuo vel vterqz·sed nec hº re qui
rit² necessario sed cum omni contra
ctu est sacramentū nam aliqñ p̄res
cōtrahunt pro filio et filia p̄ntibus
nō exprimētibus signa propria· Si
igit² ibi est sacramentū oportet di=
ci q̄ minister est indifferenter qui
pōt esse minister in cōtractu matri
monij·omnes em̄ cōtrahētes duas
gracias accipiūt qz due sunt gracie
in animabꝰ cōtrahenciū et hoc ve=
rum est nisi sit obex peccati sup̄ mor
talis hinc et inde· Non em̄ sufficit
ad graciā pcipiendam q̄ cōtrahēs
nō sit fictus respectu sacramenti sz
oportet q̄ prius penituerit qz illō
sacramentū nō dat primā graciam·
hec Sco·Secundo caueat contra=
hens ne in cōtractu solum vel prin
cipaliter intendat supbiam auarici
am vel luxuriosam voluptatem· qz
di·wilh·pisi·de sacramētis·qui ma
trimonio ꝓtraria intendunt multū
peccant·verbi gracia qui amore ex
plende libidinis sue tm̄ forisecꝰ ma
trimonia ineunt·similiter qui solū
propter voluptatē aut solam auari
ciam·aut solam supbiam inijt et cō
traxit matrimoniū bonis matrimo
nij aut exclusus aut neglectis hoc
est nō curatis taliter cōtrahentes
multum peccant qz non in sanctifi=
cacione sed in impuritate terzenoz
sacramentum recipiūt imo abutun
tur isto sacramento et verisimiliter
peccant mortaliter·di·wilhel· si sit
quis adultus aut adeo prouectus
aut eruditus vt talia noscere debe
at merito in tales em̄ demonium hz
potestatem thobie·vj· ¶ Sed
quereres est ne iter tales matrimo
nium·Rñ·q̄ sic qz et si amore libi=
dinis sue explende solus illos mo=
ueat vel eoz alterum ad omnia tm̄
onera matrimonij vterqz se obli=
gat pactiōe generali hº est ad vxo
rem regendam et seruandam ei fidē
thori et alia onera·sicut em̄ si quis
baptisaret² causa luxurie tm̄ cōcu=
piscens speciem alicuius xp̄iane mu
lieris quā aliter habere nō posset
nisi baptisaret²·vere baptisaretur·
et verū sacramentum baptismi reci
peret sic et iste verū sacramentum
matrimonij pcipit licet nō recta in
tenciōe·Consensus etiam iste et si
amore libidinis fit tm̄ matrimonia=
lis tamen est nō fornicarius aut a=
matorius nō em̄ in solam libidinem
consentit sed etiam in omnia onera
matrimonij·et ad omnia illa se ob=
ligat·sicut et ille qui causa luxurie
sue explende tm̄ baptisat² nō in so=
lam luxuriam cōsentit·sed etiam in
hoc vt baptiset² et xp̄ianus fiat·et
ad omnia agenda et sustinenda que
xp̄ianissimi sunt se obligat ipa su=
sceptiōe baptismi·hec wilh·Tercio
caueant cōtrahentes ne inter eos
sit affinitas vel cognacio spiritua=
lis·aut cōsanguinitas matrimonij
ꝓtractū ipedimēs ꝛ dirimens alias
sibi dbitū reddēdo alter ad minꝰ a
dulterium vel fornicacionem com=
mitteret·Quarto debet in cōtractu

consensus fuisse in mente et expressus in voce signo vel scripto deficiente enim alterius consensu. vel si non fuit expressus nullū matrimonium esset coram deo. Quinto videat ne scienter sit votū deo factū inter ptes de cōtinencia alias vouēs peccare posset mortaliter et deo sponsam subtraheret nec sine peccato mortali ſzm multos vnq̄ postea posset petere dbitū nec prosperitas tpalium i tali matrimonio essz multum speranda. imo etiam grauiter videt² peccare qui votiuā ducit sciēter qr coopatur ei ad peccatū mortale causam dando fractionis voti similiter alij qui tales tradūt nuptui. qr Ro. j. dr nō solum sup̄. excludunt² a regno dei qui mortalia faciunt sed etiā qui cōsenciūt facientibus vbi glo. Consentire est tacere cum possis redarguere vel errorem adulando vouere. Sexto caueant ne clamdestine nuptias celebrēt ſz benedictiōem recipiant in facie ecclesie vbi nō sunt binubi. neuter ei cōiugum tenet² reddere debitū alteri statim cōtracto matrimonio. dicit tho. in iiij. di. xxxij. et ſzm ivil. sup Raimū. peccat mortaliter qui ante benedictiōem nupcialem vxorem cognoscit in locis vbi est ꝯsuetum benedictiōem adhiberi ¶ Valet aūt benedictio matrimonialis et fit propter multa. vt notat hūbertus de officio ep̄i. et ivilh. parisi. de sacramētis. Q̄nqz em̄ matrimonio annectit² sterilitas. ꝯtra hanc valet benedictio diuina. ps. Benedixit eis et multiplicati sunt nimis. interdū pauptas. cōtra hanc valet eadem benedictio. qr puer. x Benedictio dñi diuites facit interdum discordia cōiugū ſz benedictio dñi valet ad pacem. Nume. vj. Sic benedicetis filijs israel. Conuertat dñs vultuz suū ad te. et det tibi pacem. Interdū demō accipit potestatem in cōtrahentes vt ptz Thobie iij. de demone qui interfecit septez viros sare. sed cōtra hoc valet benedictio qr ibi est crucis signū qd fugat demonē. Interdū in cōiugibus caro dñat² sicut equꝰ et mulꝰ Ideo malo amore ꝯiugunt² cōtra hoc valet benedictio sancta qr dat graciā. Eccle. xl. gracia sicut padi sus in benedictiōibus. gracia autez eleuat mentē ad spūalia. Interduz matrimonio adiuncta est multa p̄speritas ducēs ad malū finē sed benedictio diuina econuerso adducit habundanciā spūaliū bonoꝝ ducencium ad bonū finem. ps. benedictionem dabit legislator ibūt de virtute ad virtutē videbit² deus in sion Quia ergo benedictio diuina cōcomitat² inuocacionē diuini nois quā facit sacerdos in sua benedictione ſzm illud Nume. v. Inuocabitis nomen meū sup filios israel et ego benedicam eis. ideo rōnabiliter benedicit² matrimoniū aliquoꝝ. ¶ Quo ad terciū notat ivilh. vbi supra. qꝑ cū matrimoniū sit sancta et sanctificata et pfecta societas maris et femine in specie humana et sanctitas sit ſzm dio. elongacio ab execracionib⁹ et cōtaminaciōibus viciorꝝ et peccatorꝝ et adherētia totalis ad deum. idcirco septuplex est sanctitas matrimonij seruāda a contrahentib⁹. Prima cōsistit in elōgacione a turpitudine et execracione prohibitorum quia contrahentes i tendere dñt vt se lōge faciāt ab his

Secūda consistit in custodia et retractione cōsortis ab huiusmodi. Tercia cōsistit in subiectione sui ad alterum et ī iugo ppetue seruitutis quo se alter alteri subicit absqz pticipe. Quarta in suscepcione oneris videlicet prouisionis et educaciōis nō enim leue est onus viro prouidere de pregnantib⁹ enixis et nutrientibus. similiter custodire paruulos et erudire simul et in muliere dolor ptus erumnositas pgnancium quibus condolet vir et miseria nutriencium et similia. Quinta est ex suscepciōe regiminis ipius vxoris quantū ad virū que etiam regere habet totā domū vbi mulieri competit pars solicitudinis. nō enim recepit vxorem tantū ad ei exhibenda necessaria victus et vestitus. sz etiam ad regendū in ⁹pōe mox in correctiōe et pfectione eius nec leuis cura et modicum est onus cura mulieris vnius. Sexta ex fructu plis ad dei cultum nutriendum. Septima ex ipo sacramento id ē sacre rei signo. Est em signum cōiunctionis xpi et ecclesie. xpi et fidelis aie xpi et beatorz patrie. hee sunt sanctificacōes de quibus videt² loqui apostolus. j. thessa. iiij. Hec est voluntas dei sanctificacō vestra vt abstineatis a fornicaciōe vt sciat vnusquisqz vestrū vas suū possidere in sanctificaciōe et honore nō in passione desiderij sicut et gentes que ignorant deū nō em vocauit vos de⁹ in immūdiciā. sed in sanctificaciōez in xpo iesu dño nostro.

Capitulum Octauum.

De penitētie sacramto c⁹ tres sunt ptes sm Cris. cōtricio. cōfessio. ⁊ satisfactio. Prio videdū ē de origie ⁹tricōis Scdo de ⁹diciōib⁹ cōtriciōi necessarijs. Et tercio de effectib⁹ ⁹triciōis ¶ A Quātū ad primū notādū prio q sm magi. dixij. iiij. Cōtricō ē dolor volūtarie assumptus pro peccatis cū proposito cōfitendi et satisfaciendi. Dicitur primo assumptus. oportet eniz in cōtriciōe que cōmuniter habet² pcedere quedā. secus de priuilegiata vt in latrone magdalena et paulo. vbi deus fontē misericordie apperuit vt fieret subito qd in alijs paulatim. sicut em sanauit quosdā subito xpc alios quotidie sanat successiue mediante cursu cōmuni sic ⁊ in aiabus fecit vt tho. dicit contra gentiles. Scdo dicit² voluntaria ñ coacte propter hoc piculosum est ī extremis primo penitere. vt habes s. ca. vj. A. Tercio dr dolor scilicet qui sit displicibiliter maior cuiuscū qz priuaciōe citra deum. Et hic dolor est voluntatis nec optet necessario q sensualiter doleat. vnde stat q pro pre mortuo sensibiliter plus doleat nō intellectualiter ⁊ gaudeat peccator de dolore tali sed q̄diu dolebit. Rñ. sp. i. qñ recolit se male fecisse. Quarto cū pposito ⁹fitēdi et satisfaciēdi. Scdo notandū sm bona. q quiqz sunt pambula ⁹tricionis vt plurimū. nā pnia actualis q̄ ē imediata dispositō ad grāz orit² ⁊ incipit sz. ordiez. Prio a fide c⁹ act⁹ prius ē quo hō ⁹gnoscit ⁊ credit dī bonitatē ⁊ iusticiā Et q illi diuie bōitati diplicz ome pctm ⁊ q diuia iusticia pctis sic offēdit² q nullo

dimittit multum cõsequẽterqz hõ
cognoscit se mala commisisse et dei
offensaz incidisse p iusticiã soluẽdã
Secundus est actus timoris seruilis
quo timet se eternaliter miseruz
futurũ propter peccatũ et retrahitur
isto modo a peccatis ppter metum
gehenne in quo timore quis si
solum maneret desperaret ideo ter
cius actus fidei est quo credit deuz
tam infinite misericordez. vt ad ve
ram penitenciã remittat omnẽ offẽ
sam et in amicum dei recipiat peni
tentem. Quartus est actus spei de
venia cõsequenda ppter dei miseri
cordiam et bonitatẽ quibus patus
est indulgere et in amicicia reassu
mere penitentẽ. Quintus est ppositum
emendãdi vitã et reuertẽdi ad
deũ et se ei cõfederandi et satisfa
ciendi p gemitũ cõfessionẽ et satis
factionẽ. Et hec omnia innuunt lu
ce. xv. p filiũ pdigum primũ. ibi di
cam illi scz patri. pater peccaui i ce
lum et coram te. scdm ibi. iam non
sum dignus vocari filius tuus. terci
um ibi. Et surgens qd nõ fecisset ni
si de patris clemencia psumpsisset.
quartũ etiã ibidem videlicet surgẽs
quintũ ibi venit. Et sic patet qp pe
nitẽtia incipit a timore seruili z vt
videbit terminat in amore filiali.
iuuat etiam ad principiũ cõtriciõis
mala cõsiderare que facit peccatuz
mortale pcipue de quo in principio
libri habes de transgrediẽtibus pce
cepta. c. j. d. ¶ Quo ad scdm
notandũ sm magi. in. iiij. in pluri
bus dist. de pe. et tho. et sco. qp ad
hñdam cõtriciõem vel disposiciõez
sufficientẽ ad eandẽ p deletione
omniũ peccatorũ mortalium exigũ
tur plura. prio diligẽs discussio con
scientie et distincta pcogitacio omniũ
peccatorũ mortaliũ de quibus hõ
nõ est prius sufficiẽter cõtritus et
cuiuslibet eorũ cũ circũstancijs agg
uantibus maxime cum circumstan
cijs in aliud genus mortalis pecca
ti trahentibus habeat aũt ad me
morandũ diligenciã sicut dicit ca.
ix. f. et ca. xij. f. vt probat magi. in
iiij. di. xv. et p augu. li. de vera et
falsa penitẽtia. et ad minus in pria
cõtriciõe id est attriciõe et pparaci
one ad cõtriciõem exigit vt doleat
de singulis que memorie occurrunt
mortalibus et etiam de singulis eo
rum circumstancijs que peccati spe
ciem mutãt id ẽ alind genus pecca
ti mortalis trahũt de quibus circum
stancijs clarius dicet i materia cõ
fessiõis. Racio dictorũ qz oportet
vt in sequẽti membro dicetur de sin
gulis detestaciõem specialem habe
re memorie saltem occurrẽtibus. vñ
pceptũ ecclesie. Omnis vtriusqz sex
us. li. v. de peni. et remis. dicit oĩs
vtriusqz sexus fidelis post qp ad an
nos discreciõis puenerit omnia sua
peccata saltem semel in anno fideli
ter confiteat. de hoc ezechias rex
ait Isaie. xxxviij. Recogitabo tibi
omnes annos meos in amaritudine
anime mee ¶ Scdm est displicẽ
cia seu detestacio singulorũ mortali
um peccatorũ suorũ quorũ in pdicta
pcogitaciõe poterat esse memor. est
aũt detestacio ista nolicio qua pnei
tens nollet se illa sua pterita pecca
ta fecisse. aut est volicio cõdiciona
lis qua vellet se nõ peccasse si esset
sibi possibile aut optatiua vt vtinã
nõ peccassem ita contra deũ. qp au
tem singula qp memorie occurrunt
oporteat in speciali detestari. hoc

ptz j·ezech·xviij·vbi de⁹ tradidit modū iustificandi impiū dicēs si impius egerit penitenciā ab omnibus peccatis suis que opatus est et custodierit vniuersa p̄cepta mea scz p posito et fecerit iudiciū id ē scruti niū sup cōmissis et iusticiā id ē exterius effectualiter cuiqz qd̄ suū tribuendo deo sibi et ꝓio vita viuet et nō moriet². Idem vult apostolus j·cor·xj·vbi dicit·Probet aūt seipm homo et sic de pane illo edat· Idez vult glo·sup illud ps·Lauabo p singulos noctes lectū meū·Dicit per singulas noctes intelligere d̄bem⁹ singula peccata sup quibus singulariter flere debemus ad hoc vt lauetur lectus nostre cōscie·rō est quia p singula peccata mortalia facta ē spēalis auersio ab incōmutabili do qua rei mutabili homo adhesit Itē cōtricio p confessiōez explicat². sed oportet de singulis mortalib⁹ cōfiteri·et licet illud ab omibus sit faciendū·Est tñ singulariter necessariū istis qui adhuc aliqua malicia ita infecti sunt vt illam vit vel non dimittere ꝓponāt·indigent hi tam diu lamētari·quo dum p dei grām de omnib⁹ doleant·Concordat p̄fatis tho·in iiij·di·xvij·dicēs quantū ad principiū ꝓtriciōis id ē quātum ad attriciōez qua hō cogitat de peccato et dolet et se prepat ad cōtricionē optet ꝙ fit detestacio de singulis peccatis que quis i memoria habet adhibita diligentia ad memorandū ⁊ inueniēdū ea·Quātū vero ad terminū cōtriciōis scz qñ ipa displicēcia format² caritate et fit contricio tūc sufficit ꝙ fiat vna cōmunis de omib⁹ similis ¶ Terciū requisitum est vna generalis detestacio omniū peccatorūz suorū tam oblitorū ꝙ ignoratorū q̄ peccator cōmisit et nō sciuit et adhuc nescit quot fuerūt peccata·p intellectu aūt oblitorū peccatorū notandū sm Tho·ꝙ obliuio de aliquo pōt esse dupliciter· vno mō sic ꝙ totaliter a memoria exciderit et ꝙ homo nō possit illud inquirere nec memorari·alio modo sic ꝙ ptiz a memoria exciderit et ptim remāserit sicut cū in generali recolo me aliquid audiuisse sed nescio in speciali quid fuerit·Et tūc requiro i memoria ad cognoscendū et reminiscendū·sic etiā dicit² aliquid esse oblitū dupliciter vno mō sic ꝙ in generali manea i memoria sed ñ in speciali vt cū hō recolit se vnū vel plura cōmisisse ⁊ nescit q̄ videlicz an supbia an auaricia vel luxuria vel gula·et tūc dz homo cū diligencia recogitare vt i ueniat peccatū in speciali qz hō tenet² de quolibet suo mortali memorato in speciali cōteri specialiter·si aūt inuenire nō pōt nec in pticulari memorari tūc sufficit de eo cōteri sm ꝙ in memoria ꝓtinet².scz dolere ꝙ cōmisit quoddā mortale de quo nō est memor·Et debet non solum sic in generali dolere de quodā peccato ꝓmisso ⁊ oblito sz debz etiā cum hoc dolere de obliuione que sibi ex negligencia ꝓpria cōtingit

¶ Alio modo pōt peccatū esse oblitum sic ꝙ ipm omnino memoria excidit·nec aliquā de eo habet noticiam etiā adhibita sufficiēti diligētia et tūc nō tenet² homo de eo cōteri in pticulari qz impotencia excusat eū a debito ⁊ sufficit generalis contricio de omni eo in quo deum offendit et dicit Bonauentura·

q̃ penitẽs nõ debet de oblitis conteri in generali sub condicione vt si deũ in aliquo peccato offendit. sed debet de eis cõteri sub ꝓbabili estimacione debet eũ ꝓbabiliter et verisimiliter estimare q̃ in multis offendit deũ. et sic ex hac estimacione doleat ac si certus esset tũc est vere cõtritus de eis ⁊ dimittunt² sibi illa oblita sicut cognita que detestatur in ꝑticulari f ¶ De ignoratis vero peccatis quõ sit cõterendum vbi videlicet quis peccauit sed nescit ea fuisse peccata Notandũ prio ſzm tho. in iiij. di. xxj. q̃ ignorãcia eius qd quis scire tenet² nõ excusat eum qz ipamet ignorancia est ꝑctũ vnde cũ aliquis nõ confitet² peccata ꝓpter hoc qz nescit ea esse peccata et suo modo videt² si nõ cõterit² de aliquib⁹ peccatis ꝓpter hoc qz nescit ea esse peccata et potissime ꝓpter ignorancia iuris diuini tunc nõ excusat² alias heretici excusarẽtur qui aliqua peccata i quib⁹ sunt nesciũt esse ꝑctã. et etiã excusarentur simplices qui ex negligẽtia aut ex desidia ignorant. et qz ignorata ex negligencia sciunt ꝑ diligenciaz ideo tenet² homo facere qd in se est vt peccata sua cognoscat quatenus de eis cõterat² confiteat² et satisfaciat. Et si queris ꝑ qualẽ diligenciã sit repellendũ ignorãtia. Rñdz Cris. sup math. ome. xxxix. si velles scripturaz ingredi veritatẽ nũc poteris orãciõib⁹ nũc quereres in scripturis. nũc pulsares bonis opibus nũc interrogares sacerdotes nunc istos nũc illos G ¶ Ex quib⁹ ſzm Bonauen. sup iiij. et vilh. parisien. de fide et legib us Elicit² q̃ quatuor sunt iuuãcia cõtra ignorãciã. Prio tenet² quis discere salutaria sibi. et hoc ꝑ verbi dei attentã audienciaz ꝑ libroz sacre scripture diligentem lectionẽ et ꝑ cordialem meditacõez debet eũ quilibet ſzm status sui exigenciã talib⁹ intendere nõ solum i quadragesima sed etiã in omni die festiuo cum ad hoc sit institut⁹ si ei ꝑ alios dies ꝑalibus intendis cur nõ in die festo legi dei intenderes. o si qui ꝑfata fecissent quãta iam ignorata didicissent. Secdo exigit² vt quis frequẽter ꝓuerset² cum bonis homibus de reb⁹ loquat² salutaribus et querat de eis que ad dei pertinẽt honorẽ et suã salutem H ¶ Tercio caueat a peccatis grauibus que iam cognosc.t et si incidit stati cõterat². alias ſzm Grego. peccatũ qd ꝑ penitenciã non delet² mox suo pondere ad aliud trahit peccatum et lumen rõis cecat vt ꝓbat magister in. ij. di. xxxvj. vnde ro. j. Enumeratis quibusdam peccatis et negligencijs dicit ꝓpterea tradidit illos deus scz philosophos i passiões ignominie qui deũ cognoscẽtes nõ sicut deũ glorificauerũt. Quartum est vt quis crebro deuotis oracionibus deũ et sanctos inuocet. et quatenus eũ de necessarijs potissime dignetur illuminare qz omnis sapientia a dño deo est. sic. s. tho. fuit illuminatus a deo et etiã ab apostolis de quodã dubio instructus. hoc eũ faciendo plurima quis disceret. de hoc etiã repies infra. p. ix. ca. iij. c. lz. l. ¶ I Ad ꝓpositum igit² qñ quis incipit ſzm Bonauen. sup. iiij. Cognoscere peccata que prius ignorabat tũc tenet² de eis in ꝑticulari cõteri et cum hoc cõteri de ignorantia sua que sibi ex sua culpa euenit

et debet etiā istam ignorancia emē
dare pro posse·alias nō videt² esse
ver⁹ penitēs qñ est de necessarijs
ad salutē q̄diu aut ignorat aliqua
peccata debet de eis cōteri in gene
rali vt qñ homo dolet in cōmuni de
omni dei offensa p ipm cōmissa· do
leat etiam in generali de omibus
peccatis oblitis·Et postq̄ hō cōtri
tus est in pticulari de omnibus sibi
cognitis ⁊ etiam de omibus oblitis
in generali·tūc debet homo estima=
re verisimiliter se etiā in multis of
fendisse deū que ignorat et non no=
scit esse peccata et de talib⁹ debet
cōteri in generali·et cū hoc de sua
culpabili ignorantia seu crassa ⁊ p
talib⁹ similiter pcet² hoc docet lex
dei . ps·delicta quis intelligit glo
sa·q·d·nullus omnia ideo addit² ab
occultis ꝛc·⁊ ab alienis parce seruo
tuo·Et alibi delicta iuuētutis mee
et ignorancias meas ne memineris
dñe ꝛc ¶ Sed quereres quantus
dolor seu quāta displicentia exigit²
ad cōtriciōem·Rñ·sm tho·duplex
est dolor cōtriciōis vn⁹ in volunta
te et est ipa cōtricio met seu displi=
cencia peccati et debet esse maior
de peccatis q̄ quicūqz deliberatus
dolor·aut quecūqz volicio eiusdem
volūtatis de quacūqz tpali re·quia
plus voluntas debet detestari pec=
catū qz cōtra deū quā nolit q̄cūqz
damnū in alijs reb⁹ maxime qñ hō
de vtroqz deliberat et ea adinuicez
compat·deus em̄ debet sup omnia
placere cū omnia alia finaliter sint
in ipm ordinanda et ideo peccatum
qd ab eo auertit et eū offendit dēt
sup omia volūtati displicere· Ideo
dicere·vj·luctuz vnigeniti fac tibi
vbi glo·dicit docet penitentē quid
facere debeat·nam peccator nō hz
nisi vnā aiaz ꝛc·et alia glo·nihil do
lentius morte vnigeniti·Et ita sm
raciōez et voluntatē nihil debz esse
detestabilius et magis nolitum q̄
peccatū·⁊ addit tho·⁊ dicit q̄ etiā
in casu in quo optet hominē pecca=
re mortaliter aut mori· aut aliam
quācunqz penā tolerare teneretur
homo in tali casu omnē penā pēli=
gere et pocius sustinere q̄ peccare
mortaliter·aut q̄ velle peccasse et
habere voluntariā et deliberatam
cōplacenciā in mortali peccato pte=
rito·tñ qñ nō imminet talis casus
necessitatis tunc nullus est de hoc
temptandus eo q̄ homo nō scit de
facili affectus suos regere aut mē
surare·Bonauen·etiā di·q̄ magnū
est piculum et stulticia ab aliquo in
firmo·id ē in virtutibus imperfecto
vel etiā a seipo hoc querere scz an
vellet mori aut quācunqz penam su
stinere vel mortaliter peccare quia
hoc est se vel alium temptare et a
nullo penitēte debet ⁹fessor h° q̄re
re·sed si sponte quis illud dicit sig=
num est magne penitētie· alius est
dolor sensibilis in pte scz sensibili·
et talis nō est necessarius ad cōtri=
ciōem p mortalibus primo qz non
est semp in potestate nostra·secūdo
qz sicut peccatū p actum voluntā=
tis sufficiēter nascit² ita p actū vo
luntatis videlicet p detestacionem
peccati voluntariā que est essencia
liter cōtricio sufficiēter tollitur si=
ne dolore sensibili peccatū·laudabi
lis tñ esset si haberet² moderate
¶ Quartū requisitū ad ⁹triciōez
est vt homo cesset a mortalibus et
vt etiaz habeat ppositū sibi cauēdi
p futuro nō soluz de pctis ⁹missis

de quibus nūc dolet sed etiā de om
nibus mortalib⁹ et occasiōib⁹ pro:
piquis·rōe quor verisimiliter essz
postea iterr casurus in mortale ptz
illud p diffiniciōem penitētie·gre·
que est peccata pterita plangere et
plangenda iterr nō cōmittere id est
habere ppositū ñ ea ampli⁹ admit:
tendi·ad idē est magister in· iiij·di·
xv·et xiiij·rō ppositi istius est qz
si homo nō haberet tale propositz
nullum mortale sczz omittendi tunc
haberet voluntatē alicui⁹ vel con:
p'acenciam mortalis peccati·Dicit
etiā aug·li·de vera et falsa pe·scio
deum inimicū omni criminoso· quō
ergo qui vnū crimē reseruat ꝺ alio
recipit veniā·nam luce·iij·et Joh·
vij·totū hominē sanū fecit i sabba:
to·Et nullū demonē in eo reliquit
qui legionē habuit·luc·viij·ex quo
patet ꝙ nō cōterit² qui odium gue
cōtra primū retinet ·Item qui oc:
casiones certas peccatorr vitare ñ
pponūt vt cōcubinas vsuras et h⁹
modi· Item qui nolūt reuocare se:
ductos malis cōsilijs et morib⁹ per
eos aut diffamatos iniuste ·Quitū
requisitum est ppositum cōfitendi
p loco et tpe sꝫm ecclesie pceptum
omia sua mortalia prius nō cōfessa
et de quibus prius nō est legittime
absolutus· et etiam ppositū satisfa
ciēdi deo pro istis peccatis ¶
Sextū requisitū est motus liberi ar
bitrij in deū qui videt² esse maxime
dei dilectio sup omnia·Racio ē sꝫm
Tho·in·iij·pte·q·lxxxv·qz talis di
lectio dei est causa detestaciōis pec
catorr finaliter ppter deū et inquā
tum sunt dei offensiua et cōtra ho
norē ipius facta vt patebit statim
de hoc etiam habes·j·ca·xj· psenti

pcepto· ih· Septimu requisitū est
vna generalis ꝺtestacio omniū pec:
catorr mortaliū ad verā em penitē
ciam requirit² dicit tho· ibidem ꝙ
homo deserat peccatū inquantū est
cōtra deū·Et post pauca subdit· si
em displicet homini aliqꝺ peccatuz
eo qꝺ est cōtra deuz sup omnia sibi
dilectū qꝺ requirit² ad rōez vere pe
nitentie tūc etiam displicēt sibi oia
peccata mortalia·iꝺo magi· in iiij·
di·xxj·beatū augu·allegando dicit
arbitrij libertatē querit deus non
necessitatē·caritatē et nō solum ti:
morē·et subdit·optet nō solū time:
re iudicem sed et diligere·ergo op:
tet ꝙ homo deū sup omia diligat ⁊
ꝙ actualis dei dilectio sit sibi cau:
sa et eum moueat vt detestet² pec:
catū finaliter ppter deū sczz inquan
tum est dei offensiuū et cōtra eius
honorē ¶ Ex quo patz ꝙ si hō
peccata sua detestet² solum qz sunt
opposita virtuti morali aut solum
qz reddūt eum indignū et vitupabi
lem qualiter etiā philosophi cogno
uerūt detestāda esse peccata aut si
solum detestaret² ea ppter timorez
pene amissiōis vite eterne inquan:
tum sibi illud esset incōmodū ibi si:
stendo sine vlteriori relaciōe i deū
tūc homo solū quereret suū cōmo:
dum et fugeret suū incōmodum et
nullo mō quereret deū et illius ho
norē cōtra illud apost·j·corr·x·siue
māducatis siue bibitis ꝛc· nec talis
detestacio esset actus virtutis qz ñ
circumstancionata debito fine et
p cōsequēs nō formaret² gracia nec
fieret cōtricio·iō nullū tolleret pec
catū imo ipa esset vicium et actua
le peccatū qz circūstancionata i de
bito fine ⁊ p cōsequēs etiā nō esset

attricio vera que de congruo mere
tur gracie infusionē et peccatorum
remissionē. sed esset actualiter of=
fendēs et ita meret² penā Exem lū
prio de anthiocho de quo.ij.mach.
ix.quidem peccato qd̄ ꝯ misit in dei
fideles nō est a deo misericordiā cō
secutus.qz vt dicit tho. veniā fuis=
set assecutus si vere penituisset nō
aūt vere penituit qz ñ ex amore iu=
sticie de peccatis cōmissis dolebat.
sed ex timore pene q̄ expectabat
vel ex dolore pene q̄ sustinebat.sic
demones et damnaciōis penitenciā
agūt magnā p peccatis nō qz deuz
offenderūt sed qz incōmodū eorum
maximū est.sed licet ista septem pū
cta sint phabiliter ex doctorib⁹ sa=
cre theologie dicta tñ qui de talib⁹
p̄sertim.ij.et vij. cōdiciōibus vult
p̄dicare caueat ne populū scandali=
set vel dsperare faciat. ſz more pru
dentis medici et ſzm pa. beati gre.
caute loquat² ita vt duros et disso
latos terreat et emolliat .pusillani
mes aūt desperare de venia nō faci
at ¶ Quantū igit² ad tercium
principale qñ homo p illa septez su
pra dicta se preparauit et deuenit
ad illaz vnā generalē ommū ...cto
rum mortaliū detestaciōez bene cir
cumstancionatā maxime circūstācia
debiti finis ſzm dicta. Et qñ hmōi
detestacio est satis magna pro tot ⁊
tantis peccatis tunc mox informa=
tur caritate et fit cōtricio. Et in eo
dem instanti deus multa bona con=
fert penitenti nō ex valore cōtrici=
onis p̄cise seu attriciōis ſz propter
meritū passiōis xp̄i qz incipit iā ali
quo mō se vnire xp̄o ppter quā vni
onem passio et meritū xp̄i sibi suf=
fragat² p modū influxus. ſzm tho.
in iij.pte.nō inquā ex valore cōtri
cionis p̄cise qz breuis et pua est et
nō sufficiēs satisfactio pro peccato
mortali. qd̄ est aliquo mō infinite
malicie eo q̄ p ipm infinitum bonū
cōtemnit² sed dimittit peccata et a
lia bona cōfert ppter meritum xp̄i
qui sua passiōe nobis meruit q̄ qñ
homo in fide xp̄i et ppter deū dete
stat² peccata sua ſzm modū p̄missuz
tūc deus dimittit ea ppter hoc q̄
dei filius sibi dilectissimus p p̄ctis
istis sicut p omnib⁹ alijs mortuus
est ⁊ deo patri hostiā se obtulit pl⁹
ſzm Anſz. Cur deus homo deo pla=
centē q̄ peccatū sit malū et nociuū
sunt aūt effectus cōtriciōis seu bo
ne attriciōis etiam anteq̄ quis con
fiteat². Actu.j.ſzm xp̄i exemplū lu.
xv.omia peccata mortalia penitēti
in instanti dimittunt² et pater cele
stis ei tanq̄ filio prodigo reuertēti
misericordia motus occurrit ei eter
nam penā in tpalem cōmutādo. Se
cundo amicus dei efficit² ita q̄ ini
quitatū eius amplius nō recordet²
ad iram.ſzm Ezech.xviij. qd̄ signifi
cat osculum patris. Tercio gracia
caritatis et cetere virtutes in bap=
tismo infuse et p peccatū p̄dite aie
infundunt². Et hec est stola prima.
Quarto heres eterne patrie effici
tur que hereditas p fidei annulum
in baptismo dat² ei et nūc fides ca=
ritate formata certa est de eterna
felicitate. Quinto omia opa viua
olim et mortificata p peccata reui=
uiscūt vt velut calceamenta pedes
effectuū āmodo munēt ¶ Pre
fatas.vij.cōdiciōes vere cōtriciōis
breuius pstringēs cancella. parisi.
iohānes de gersona in triptito suo
inter cetera sic dicit. Sciens mise=

ricordissim⁹ pater de⁹ et cognoscēs nostram fragilitatē pmaximam et ad malum pronitatē multiplicibus vijs mortali vita durante patissimus est nobis delicta remittere et graciā cōferre si dumtaxat veraciter et ex corde tres sibi subscriptas veritates porrigamus. Prima veritas dñe sic vel sic cōtra tuā bonitatem peccaui vt mihi displicet rōe cuius penitenciā ago qr te offendi quitotus es venerandus et colēd⁹ qd cūqz mandatū tuū transgressus sum Secda veritas dñe bonū habeo propositū et desideriū tuo iuuamie mediante mihi in futurū pcauendi ne incidam in pctm̄ et occasiōes iuxta possibilitatē virium euitandi. Tercia veritas dñe bonā habeo voluntatē peccatorū meorū cōfessiōez integraliter faciendi pro loco ⁊ tpe ꝯm tuū et sancte matris ecclesie mādatum et preceptū has veritates si aliquis qualicunqz loco et tpe sinceriter nō ficte aut mēdaciter ex corde pnunciauerit securus existat se in salutis et gracie statu cōsistere ⁊ vitam eternā mereri quāuis omnia crimina cōmisisset. si etiā talis absqz alia cōfessione cōtinuo decederz in absencia sacerdotis dormiendo aut alio quouis modo morte subita pūentus idem finaliter saluaret acerbissima pena purgatorij mediāte ¶ Ex quo notādū et salubre cōsiliū elicit vt rpianus quilibet singulis diebus bis aut semel sero vel de mane aut saltez festis diebꝰ redeat ad cor suum cōsciencia examinās an tres pmissas veritates p serre valeat cum cordis sinceritate et si sic tūc intra statū salutis se esse cōfidat qꝑ si eas pura mente fateri nō valet obstante voluntate peccādi qua actualiter delectat. aut in iniquo proposito quo quis occasiones peccatorū vitare renuit. quēadmodum illi qui peccatis carnalibꝰ mersi resurgere nolūt aut vsuras suas aut iniustas mercaciōes et lucra cōtinuant vel iniuste retinēt alienuz quiqz alterius odio vel vindicte desiderio flagrantes in nocēdi proposito pseuerant certissime sciant hi ⁊ cōsimiles nō episcopū aut papā eos absoluere posse quāquā talibus salutare cōsilium det vt p seipos vel alios bona que poterūt opent orādo vel elemosinas dando qꝑ de⁹ eorum corda illuminet et ad bonū dirigat et cōuertat. hec cācel. ¶ Sed quō contricio est habenda de venialibus. Rñ. tho. in. iiij. di. xvij. qꝑ ad dele[illegible]ciōem venialium non exigit actualis cōtricio de omnib⁹ nec sufficit habitualis cōtricio pro d[illegible]lecione omniū semp sed sufficit media cōtricio scz quorundā displicencia in speciali nisi quis in deum feruide ferretur. vbi pro tunc sibi implicite omnia sua displicerēt venialia tñ oportet semp qꝑ animus nec implicite nec explicite illi venialī inhereat qd̄ sibi vult dimitti alias voluntas curua esset. hec intelligē quo ad reatum peccati. sed de pena plus et minus dimittitur ꝯm qꝑ plus dolet vel aptius deuotum remediū suscipit vt aquam benedictā disciplinā et alia hmōi.

Capitulum Nonum.

Confessio est secūda pars penitētie ꝗ qua tria sunt videnda. Primo qui ei⁹ fructus seu effect⁹. Secundo quō quilibet et qualiter sit cōfitendū. Tercio de cōfessiōis generalis effectibns et proprietatib⁹

¶ Quantū ad primū notādū ſzm tho. et ſco. et bonāuen. di. xvij. iiij. ꝓ nouē sunt effectns cōfessiōis et sacramentalis absoluciōis. Primus est magnū meritū cōfitentis. et fuga transgressiōis istius p̄cepti. de quo in hoc p̄cepto xp̄s ait. Joh. xx. Quoꝝ remiseritis peccata remittūtur eis. Obedit etiam quis hoc p̄cepto ecclesie quoꝝ p̄ceptoꝝ trasgressio est graue peccatū. Secūdo valz ad augmentū gracie si quis eā pri⁹ habuit. Tercio valet ad gracie noue infusionē si ea prius caruit facit qz de attricione cōtritum. si em̄ dolor attrſciōis penitencie nō fuisset sufficiens disposicio ad cōtricionē tūc cōfessio et absolucio ei supadiūcte supplerent eius defectū dum modo penitēs ipe tūc nō ponat obicē gre p cōmissionē actualis peccati mortalis. Quarto cōfessio et absolucio infinite longaz penā inferni ꝛ acerbam valde mutāt in tpalem penam et purgatorij. et hoc faciūt cōfessio et absolucio habite in ꝓposito etiā antequā homo cōfitet². scz. qñ cōterit² vere. qz sic ante cōfessionē mori ens finaliter saluaret². Et qz p̄fata pena quāquā sit finita tñ impropor cionata est viribus penitētis in hꝰ mundo viuentis p vim clauiū in cōfessione et absoluciōe intm̄ illa pena p cōfessionē et absoluciōem minuit² ꝓ remanet proporcionata viribus penitētis. ita ꝓ satis facien-

do pōt se ab ea in hac vita totaliter quis liberare. idcirco quinto cōfessio et absolucio sacramentalis ī proporcionatā homīs viribus penā cōtrito debitā reddit hic ꝓporcionatam homi et p cōsequēs penā finitam minuit amplius. Sexto confessio et absolucio etiam penā pro peccatis debitā propter verecūdiaz pl⁹ minuūt q̄ plus fuerit īminuta Et ideo quanto plus quis ꝯfitetur tanto sibi plus pena minuit² et toci ens cōfiteri posset ꝓ omīs pena sibi dimitteret² p p̄fata. Septimo cōfessio valet ad peccati cognicionez qñ fit discreto cōfessori. Octauo valet ad cōscientie assecuraciōem. vñ cum dauid coram propheta cōfitebat² pctm̄ suū. statim audiuit ab eo transtulit dñs peccatū suū. ij. Reg. xij. vñ. ij. coꝝ. j. Gloria nostra hec est testimoniū cōscientie nostre Nono ſzm tho. specialē ornatum impri mit faciei aie deo honorificū prio exemplarem et. demoni terribilem.

¶ Quantum ad ij. principale de quinqz circumstancijs satis necessarium est dicere. videlicet quis vbi qñ et quō xp̄ianus teneat² confiteri. Primo quis cōfiteri teneat². Respondet² ſzm p̄nominatos doctores ꝓ adultus qui habet vsuz rōis et qui post baptismū susceptum peccauit mortaliter. p adultū aūt intelligit sco. nō aliquē tante etatis ſz hominē qui habet etatem sufficientez ad cognoscendū quid iustum ꝛ quid iniustum cōtra legē dei. Et qui prius instructus et interrogatus ordinate pcipit quid iustum et quid iniustum in lege dei qd̄ in vno cicius fit q̄ in alio. In nōnullis etiam malicia supplet etatē ita et pōt fieri i

bonis. D Sed sunt quatuor dubia hic. Primum quid de muto. Item secūdo quid de ignorāte ideoma certum. Rñ. cōmuniter ſzm doctores ꝙ tales p ſigna et nutus cōfiteri poſſunt notatā confitenti ꝙ confeſſori. Si aūt non habent sig vtriqz nota. tūc fiat per interptem etiam ſecularem qui tacere tenetur ſicut cōfeſſor principalis. Scoto tñ videtur nō eſſe neceſſarium confiteri p interpretem ſed talis qui hēt ſacerdotē ideoma ſcientem. habet i poſſibilitatem cōfitēdi homini idoneo. propter qd vt dicit Scot ſufficit ſibi cōfiteri deo cum propoſito iſta peccata cōfitendi etiam ſacerdoti opportunitate oblata. E Terciū dubium nūquid nō habenti ſacerdotem poteſtatē licet mittere et cōfiteri peccata p ſcripturam ſcoto et ſancto doctori in qdlibetis videtur ꝙ ſit cōtra raciōem cōfeſſionis ſacramētalis ſcriptura miſſa ſacerdoti abſenti. tum qr ſcriptura talis de ſua natura ſp eſt patula cuicunqz legenti. tum qr abſenti tolleretur verecūdia que eſt etiam pars maxima ſatiſfactiōis. tum etiā propter pericula que ſequi poſſent in reuelando peccata hoc xps docuit ſumere ſacramentū. vt videtur ſzm augu. et magi. di. xvij. Quando luxij. pcepit leproſis vt ſe pſentarent ſacerdoti. Quarto quid de illo qui nullum mortale. ſed ſolum veniale peccatū haberet. Rñ. ſzm multos ꝙ nō tenet cōfiteri rōe diuini pcepti qd cōtra mortale ſolum latum ē Sed rōe pcepti eccleſie Omis vtriuſqz ſexus tenet ſzm quoſdā F Secūdo quid tenet aliquis cōfiteri. Rñ. ꝙ mortalia peccata cū quiqz cōdiciōibus videlicet omia mortalia et circumſtācias ad mortale trahentes. Dubia quedam et quottas mortaliū. ⁊ ſzm quoſdam quātitate quandam. mortalia tenemur cōfiteri que quis prius nō eſt rite cōfeſſus. et de quibus pōt habere memoriam. dicit Sco. pmiſſa inquiſiciōe diligenti ſzm poſſibilitatē fragilitatis humane. Racio eſt qr p qdlibet peccatū mortale efficitur quis dei inimicus et ſepatur ab vnitate quadam eccleſie. confeſſio aūt directe iſtituta eſt vt quis oſtendat deo et eccleſie reconciliat. Item p omne mortale naufragatur homo et p tabulam ſecūdam penitētie poſt baptiſmū ſolum ſal acquirit. ſed etiā dictuz eſt mortalia illa cōfiteri quorum pōt habere memoriā vt tactū eſt. vt dicit Sco. ꝙ homo debet tātam diligenciam apponere in ſcrutādo cōſciencia ſuam ⁊ inquirēdo mortalia a ſe cōmiſſa quantā diligenciā apponeret prudens vir circa aliqd multū arduū qd valde eſſe ſibi cordi. Sed cōſtat ꝙ homies p temporalibus arduis querūt diligentiſſime vias amicos et media prudentiſime. vnd aug. et allegat a magi. di. xvj. dicit ſit patus facere pro recuperanda vita aīe que faceret p euitanda corpis morte. Et ſubdit cum gaudio eā facere debet immortalis futurus que faceret pro differēda morte moriturus diuturna igitur deliberacio locum maxime habet in diu nō cōfitentibus et cōterentib raro et groſſe viuentibus. G Oportet etiam omnia memorata ⁊ ſingula vni et eidem cōfeſſori cōfiteri. Racio qr cōfeſſio fit ſacerdoti loco dei ſed in cōtriciōe omnia ⁊ ſin

gula deo debent ostendi·ergo et in
cōfessione·et in casu quo cōfessor
primus propter casus reseruatos ñ
possit absoluere ab omibus·tñ con
fitens tenet² primo cōfessori cōfite
ri omia et singula et de illis a qui=
bus nō pōt absoluere cōfessor debz
eū ad supiorem remittere·Dicitur
notāter omia mortalia·qz siue sint
consensus siue proposita siue verba
siue facta siue obmissa mortaliter
omnia sunt cōfitēda·addit² vni ex p
te cōfitentis qui erubescere debet
corā xpi vicario que facere nō eru=
buit coram omnipotēti deo ex pte
etiā cōfessoris vt sciat de singulis
iudicare·sic habemus ꝙ oportet
cōfiteri mortalia omnia que in me=
moria haberi possunt et vni sacer=
doti ¶ Oportet etiaz tercio cō
fiteri mortalia cū circūstancijs ag=
grauantibus et in aliud genus pec
cati mortalis trahentib⁹·sicut sunt
ille que speciali prohibiciōe p̄cepto
ria prohibent² verbi gracia· Acci=
pere alienū prohibet² ibi·nō furtū
facies· sed si quis de loco sacro acce
pit vel rem sacram·alia prohibicio
ne prohibet²·ido oportet ambo cō=
fiteri videlicet de furto et de loco
sacro·similiter si fornicatus es cum
adultera vel cum moniali vel con=
sanguinea hee circūstancie in aliaz
speciē peccati mortalis trahūt ergo
sunt cōfitende et sic forte est de h⁰
ꝙ quis mortaliter peccat die festo·
qz p mortale peccatū plus violat²
festum q̄ p opus mechanicum·de
hoc habes ca·j·¶·huius p̄cepti p̄=
cedētia em̄ mortalia equiualēt duo
bus mortalibus ¶ Oportet eti
am iiij·quottas peccatoꝝ mortaliū
dicere que memorat² quis qz quoci
ens est circūstancia· vnde oportet
dicere prima vice feci cum talibus
circūstancijs·et secūda vice taliter
aut taliter·Oportz etiā sm aliquos
dicere quantū vel circūstāciaz qual
dam que licet nō mutent speciem·
addūt tñ notabilem qualitatē mali
cie et deformitatis vt in furto mul
tum addit ad parum·vñ qñ quis ta
les circūstancias noscit ex se vel ex
9fessoris inquisiciōe·etiam sunt cō
fitende sm multos·tho· tñ dicit ꝙ
nō oportet·Sco·dicit ꝙ nō est cer
tum eas cōfitendas esse· sed tutum
est fieri et vtile· ¶ Oportz em̄
ꝙ quis cōfiteat² peccata que dubi=
tat an sint venialia vel mortalia·qz
sm ¶ Bonauen·qñ homo alid venia=
le suū credit esse mortale· Aut dubi
tat probabiliter an sit mortale aut
veniale·et sic dubitat an 9fiteri te
neat² an nō·Si illud non cōfitetur
tūc exponeret se discrimini·z in his
que sunt salutis dimitteret pteꝝ se=
curiorem quā faciliter cōsequi pos=
set·Et tho·di·xxij·ꝙ qñ quis dubi
tat de aliquo peccato an sit morta=
le tenet² illud cōfiteri dubitacione
manente· qz quicquid cōmittit aut
obmittit in quo dubitat esse pecca=
tum mortale peccat grauiter discri=
mini se cōmittens·Debet ergo con
fiteri rem prout habet in corde nō
dicendo se peccasse mortaliter· sed
iudiciū cōfessori de hoc relinquēdo
¶ Tercio aduertendū vbi vel cui
quis cōfiteri teneat² ·Rñ·sm tho·
in iiij·di·xvij·ꝙ nō omni sed sacer=
doti habenti iurisdictiōem in confi
tentē·Et sunt p̄lati quatuor papa
habet iurisdictiōem in omnes· eps
in diocesanos·plebanus in parochi
anos suos·Et prelatus collegij vel

monasterij. vel ordinis in sibi subiectos. Et quilibet pfator pōt potestatē sua alteri cōmittere qui etiam sm cōmissionē pōt absoluere. ¶ M Sed quō tenent' ad celaciōem confessiōis homies et etiā ad alia celāda. Rñ. sm doctores cōmuniter in iiij. di. xxj. q. vij. sunt sigilla hoiem ad tacendū artancia nisi de re aliun de sciat. Primo ligat' ad tacendum cōfessor de peccatis et circūstāciis et psonis in cōfessione pceptis. Secūdo cōfessor qui audit confitentem a casu vel a proposito vel interpretando signa muti vel verba ideoma ignorantis. Tercio quicūq audit ab aliquo pcedenciū reuelaciōm confessiōis adhuc tenetur tacere. Quarto cōfitens qui reuelaciōe iunctiōis penitentie probabiliter crederet cōfessorem ledi tenet' celare. alioquin verenda patris sui non coopiens vel discoopiens cū cham maledicit' Quinto qñ vnus ab alio petit cōsilium recōmendans vt hoc celet aut hoc accipit ad celandū tenetur celare nisi aliunde deobligaret'. vt patet infra pcepto. viij. ca. iiij. D. xiij. C. Sexto qui pcipit ab alio verba que ex natura facti talis sunt materie q reuelacio noceret. tenetur tacere minus tñ quam si se ad hoc obligasset. Septimo seruus auscultans a proposito vel a casu secretum qd tractat' in curia domini sui tenetur celare 7 si frangit ius ciuile grauiter eum punit 7 ius diuinū. Octauus modus vocatur sigillum secreti. 7 vt dicit pe. de pa. vbi prius. q omes talia sigilla frāgentes de quibus dictum est peccāt grauiter nisi aliunde sciant vel ordo correctiōis fraterne vel denunciaciōis vel psumpcio boni viri cui dicit' reuelaciōem quorundā de prefatis aliter fiendū exposcāt ¶ An aūt possit fieri laico confessio. Rñ. q in nullo casu necesse est laico cōfiteri. qr cum claues nō habeat nō pōt absoluere. sed qñ quis nō habet sacerdotē sufficit propositum cōfitendi. verūtamē vt dicit magi. di. xvij. et alij doctores. plures penitens talis in articulo mortis non habens sacerdotē nō tenet' sed pōt confiteri seculari vt verecundia sibi cedat in satisfactionē et alter sibi cōciliari possit. et vt ostēdat suū posse facere. Debet etiā cōfitēs diligenter cauere ne alterius famam sicut alias etiam tenet' in cōfessione ledat manifestando alterius persone occultum peccatū graue et infamans quā psonam confessor actu noscit. aut nosceret verisimiliter p futuro. nec cōfessori sciscitanti dēt eam patefacere nisi prius circa istam psonam seruasset sup hoc formam correctiōis fraterne. aut essent forte alique cause propter quas etiam extra cōfessionē posset aut deberet illi sacerdoti illas res dnūciare aut alias deferre. alias dicēs vel iubēs dicere peccat detrahendo. et si cui in aduertencia factū est. aut ex ignorancia debet illud cōfiteri qr in sacramento penitētie multū ē pctm̄ vitandū vnde peccat qui in cōfessione dicit vicini mei ista cōmuniter faciūt vel cōmune est hoc peccatum in ciuitate vel in patria mea vel nos omnes sumus tales. ¶ O Si diceres quid ergo faciendū est mihi in peccato circūstancionato taliter q nō possum eius speciem expriuere nisi alium notē. vt si filia cum

patre peccauit. Nñ ꝙ debet aliū q̃rere cōfessorem habentē autoritatem quē si nō cōpetēter reperit petat licentiā alteri sacerdoti cōfiteri Et semp talē querat qui nec noscat alium nec verisimiliter nosciturus sit. et si nullū reperiret quin nosceret aliā psonā. dicit bonauen. et duran. si etiā imminet casus necessitatis. vt qz se putat statim moriturū ꝙ famā proximi quātū pōt debz custodire sed magis debet suā cōscientiam purgare. Tho. in iiij. di. xvij. q. de cōfes. ar. iij. dicit in casib⁹ illis qñ cōfitens scit sacerdotē suū hereticū. aut sollicitatorē ad malū. aut fragilē qui ad peccatū qd̄ quis ei cōfitet² sit pronus vel si reuelator eē cōfessiōis phabiliter estimet². vel si peccatū cōtra ipm cōmissum sit d̄ quo quis cōfiteri debet. Et in casibus in quibus phabiliter penitens piculum sibi vel sacerdoti ex cōfessione ei facta timet. debz recurrere ad superiorem. vel ab eodē petere licentiā alteri cōfitendi. Et si licēciā habere nō possit idē est iudiciū qd̄ de illo qui nō habet copiā sacerdotis. vñ magis debet diligere laico cōfiteri. nec in hoc transgredit² aliquis pceptū eccie. qz pcepta iuris positiui nō se extendūt vltra intencionē pcipiētis que est finis pcepti hec aūt ē caritas szm apo. vñ bern. dicit illud qd̄ est institutū p caritate nō debet militare cōtra caritatē sed cōfessio p caritate instituta est que cōtra caritatē militaret si hō ad cōfitendū vni sacerdoti artaretur i casib⁹ recitatis. nec fit aliqua iniuria sacerdoti. si in pcedentibus casibus ab eo diuertit². Quia priuilegiū meret² amittere qui cōcessa sibi abutit² potestate. Hec de tho. Item cōfitēs caueat szm pfata quātū pt ne cōfiteat² reuelatori cōfessionis vel ei qui pnus fit ad odiū audita cōfessiōis materia vel ad luxuriā. et sic de alijs. sz non necessaria ibi abscidat vel aliū cōfessorē szm p dicta q̃rat. Nā qñ circūstantie incitātes ad libidinē pctm̄ aggūantes. nō tñ ad aliud genꝰ peccati mortalis trahūt tales qñqz dñt ⁊ possunt laudabiliter retineri adhibita debita discreciōe szm cōsideraciōez turpitudinis. circūstanciaꝝ et pnitatis ad malū ex eius cōfessiōe siue in cōfitēte siue in cōfessore hoim. etiā dicit bonauen. volenti meditari cōfitenda de luxuria cōpetit prius domare carnē p ieiunia et hmōi. ⁊ cōsiderare v ilitatē peccatoꝝ inferni penas et hmōi. et sic detestari ne caro incalescat. Qd̄ si nō iuuat oportz vtiqz necessaria ibi fieri et sacramētum ibi iuuare pōt ne noceat szm illud Mar. vlt. Et si mortifeꝝ quid biberit nō ꝛc. ¶ Quartus modus in cōfitēte debet seruari videlicet vt si vult absolui oportet de necessitate et sub pena noui peccati qd̄ sit in caritate vel attritus. vnd̄ et Sco. dicit. ꝙ hō tenet² cōfiteri cū displicentia peccati cōmissi. ⁊ cū pposito obediendi in seruādo istaz satisfactiōez et penitenciā quā ab ipo sacerdote sibi impositā volūtarie assumpsit siue i se suscipiet. Et bona. di. ꝙ si accedit ad cōfessiōem ⁊ absoluciōz sine pmissa disposiciōe phabili. imo accedit cū ḡria disposiciōe vt qz sibi placet aliqd̄ mortale peccatum tūc peccat mortaliter qz

illud sacramentū quantū in se est ir
ritum facit ꝙ nō est sme cōtemptu
periculū ergo est nolentibus resti=
tuere·inuidiam tenentibus· et car=
nalem amorē tenētibus luxuriosum
iste tñ qui fictꝰ est id est qui nō ha=
bet propositū cauendi mortalia sed
proponit cōmittere·vel non displi
cent ꝑterita mortalia audiēdus est
et sibi penitētia imponēda pro emo
liciōe cordis·sed nō est absoluēdus
qr fictio talis est sibi peccatū mor=
tale·si sic vellet absolui Q ¶ Itē
caueat cōfitens vt pro tūc nō sit in
excōmunicaciōe maiori·qr a nullo
peccato pōt absolui nō ꝑ absolutꝰ
a sentencia excōmunicaciōis maio=
ris·Item cōfessio sit vera vt nihil
dicat homo sciēter falsum ficte se
laudando vel vitupando etiam se·
qr tūc menciendo cōtra mentem lo=
quendo fieret ꝓeccator· Item si nu
da absqz obscuritate verborꝫ occul
tante peccata aut circūstancias· sz
cōfitens omnia cōfitenda quantum
cunqz sint turpia exprimat vt pōt
honeste et decēter taliter tñ et cuz
talibus verbis vt cōfessor plene et
clare itelligat peccati speciē et cir
cumstancias aggrauātes ·Quinto
qñ id est tps cōfitendi obseruandū
est R ¶ Vbi notandū ꝙ ex ꝓcep=
to ecclesie tenetꝰ homo ad cōfessio=
nem in omni anno ad minus semel
et potissime in quadragesima ante
pascha·qr tūc quilibet tenetꝰ cōmu
nicare iuxta decre· Omis vtriusqz
sexus·Secundo dicit Sco· ex ꝓcep
to diuino ille qui cōmisit mortale
de quo nō est ꝯfessus tenetur illud
confiteri qñcūqz est in mortis arti=
culo·qr quilibet qñ sibi imminet iu
diciū damnaciōis et iudiciū miseri=
cordie tenetꝰ se ad misericordiā pre
parare quantū pōt·sed ibi est hmōi
sz in infirmitate vbi merito formi
dat sibi mortem imminere·Secūdo
qñcūqz se exponit actibus piculosis
ad mortem·sicut in bello mortali·i
naufragio·et in similibus· Tercio
qñ vult exercere actꝰ quilibet spe=
cialiter dbetꝰ reuerētia vt qñ vult
cōmunicare vel celebrare pre con=
fiteri debet post mortale peccatum
habita sacerdotis copia·subdit sco·
et in similibus simile est iudicium·
Quarto qñ quis habet ꝑsenciā eiꝰ
qui pōt eum absoluere et verisimi=
liter timetꝰ ꝙ nō sit illius aut ab=
soluere potentis presenciā vnquaz
in postez habiturꝰ· Itē·V·tenere
tꝰ qñ cōsciētia erronea aut dubium
probabile augeret ad cōfitendum·
Item sexto qñ vouisset certis tem=
poribus velle cōfiteri S ¶ Ex ꝑ
cedentibus omnibꝰ patet et mani=
feste sequitꝰ ꝙ in certis casibus est
cōfessio necessario iteranda·Primo
qñ quis diuidit cōfessiōez sic ꝙ sci
enter et a proposito reseruat aliqd
mortale·qd omnino nō vult cōfite=
ri·Aut qd nō vult illi sacerdoti sed
alteri cōfiteri talis tenetꝰ omnia ꝑ
cōfessa iterato cōfiteri etiam tacitū
peccatū qd tacuit scienter·Secūdo
qñ cōfitens est in excōmunicacione
maiori·qr tūc dicit tho·in iiij·di·
xviij·nō ꝓticeps esse pōt sacramen
torꝫ·nisi sit prius a vinculo absolu=
tus ꝑfato·Tercio qñ quis cōtemnit
satisfactiōez aut negligit iplere sa
tisfactiōez ꝛ satisfactiōis obliuisci
tur tūc ꝯm aliquos cōfessiōez optet
iterare·Alias nescirz satisfactiōem
iniūgere di·tñ bona·ꝙ prim ꝛ ter
ci cās itelligūtꝰ qñ ꝯfitēs mu·ꝯf·

nam si p̄cedenti cōfiteꝰ et talis mo
riaꝰ de pctis tūc nō oportet iterari
aut nō. tūc oportet ſ̄m aliquos ite
rari. Item nō oportet iterari prop
ter peccati obliti recordaciōez. ſed
ſufficit oblitum cōfiteri peccatū ⁊
obliuionē propꝛie negligentie. et a
lia p̄conceſſa in generali dicere pu=
ta cum plura cōfeſſus ſum oblitus
fui etiā de iſtis. ¶ Quo ad ter
cium principale de generali cōfeſſi
one notandū eſt ꝙ generalis cōfeſ
ſio eſt duplex. quedā generalis. et
publica que fieri ſolet in acceſſu ſa
cerdotis ad altare poſt ſermonem
ad populū. In religionibꝰ etiā qui
buſdam in prima et ante completo=
riū hec valet ad remiſſiōem venia=
lium qñ quis dirigit cōtra ea cōfeſ=
ſionē illam ad deleciōem culpe eoꝝ
et pene tocius vel ptis ſ̄m exigen=
ciam deuociōis et actualis cōtrici=
onis etiā in generali. alia eſt gene=
ralis ſacramētalis in fine cōfeſſiōis
vbi poſt ſcita et cōfeſſa pticulari=
ter dat quis ſe reum in multis alijs
prout de ignoratis ſupradictū eſt.
et etiam de oblitis. ⁊ talis valet ad
delecionē mortaliū et venialiū. Et
pluſquā p̄cedens nō ſacramentalis.
qꝛ ibi eſt vis clauiū

Capitulū decimū de ſatiſ factiōe.

Satiſ factio qꝛ eſt tercia
pars penitētie. Idcirco
circa eam tria ſunt vidē
da. Primo qua de cauſa
oportet fieri. et in quibus cōſiſtat
Secūdo de remedijs cōtra recidiuū
peccati. Tercio de piculo eoꝝ qui
tardant cōuerti et ſatiſ facere ¶
Quantū ad primū notandū ſ̄m
tho. in. iiij. di. xiiij. ad videndū quō
et cur oporteat ſatiſ fieri deo ſimi=
litudo accipi debet in humanis. nā
homo qui offendit proximū peccat
cōtra amicicia inquātū ſibi affectū
debitū nō impendit. et etiaz peccat
cōtra equalitatē iuſtitie inquantuz
rem alteri debitaz ſubtrahit. ſic pec
catoꝛ quantū ad effectum peccati
amicicia dei violat. et p inobedien=
ciam diuine legis deo debitum ſub
trahit. Ex primo amittit graciam et
incurrit offenſam. Ex ſecūdo mere=
tur penā cuiꝰ etiā poſt actus pecca
ti ceſſaciōem manet debitoꝛ et ſem
per vſqz ad penitenciā de peccato.
illa aūt obligatio ad penā vocatur
reatus peccati. Contingit aūt inter
homines aliqñ dimitti offenſaz ali
cui et p hoc repacionem amicicie ñ
dimiſſa pena ſatiſ factoria. vt cū of
fendens placeat offenſam verbis ⁊
ꝙ recipit eum in priſtinā amicicia
attñ offenſus adhuc ab eo exigit
ſatiſ factionē aut damni illati recō=
penſaciōem aut rei ablate reſtituci
onez vel ſimile aliqd. Sic ad propo
ſitum qñ homo p penitentiā ſe deo
ſubicit pro peccatis cōterendo ⁊ cō
fitēdo in voto ad minus deꝰ remit
tit ſibi peccatū quo ad offenſam q
recipit eū ad amicicia reſtituendo
ſibi grām gratū facientē. ſed nōduz
ſibi peccatū dimittit quo ad totam
penā ſed eternam mortali debitam
ſibi mutat in tpalem qñ cōteritꝰ im
proporcionata tñ viribus penitētis
in hoc mūdo. et ideo in purgatorio
luendam ſ̄m tho. et bonuen. Cum
vero cōfiteꝰ et abſoluitꝰ tūc eadez
pena vi clauiū ſic minuitꝰ ꝙ effici
tur proporcionata viribꝰ penitētis
hic et in toto aboleri ꝓōt p atiſ fa=
ctionem in vita pñti. et vim talem
diminuendi xpi paſſio penitentie

sacramēto cōtulit. ⁊ sic patet causa quare oportet satisfactiōem fieri.

¶ Sed quereres pro quanto tpe vel p quot opa purgatoriū aboletur p satisfactiōem hic vel i purgatorio. Bñ. Rich. fisachie. sup iiij di. xvj. Quis hanc profunditatem inuestigaret. cum apo. clamet. O altitudo diuicia⁹ sapiētie et scientie dei q̄ incomphēsibilia sunt iudicia ei⁹. sz ne estimes illuz summe bonū odio vel inuidia abscondisse. sed pocius ex bonitate sua pro nostra vtilitate magna. scit em̄ szm illud gñ. viij. q̄ sensus et cogitacio homis sunt ad malū prona. vnde si sciret quāta sue culpa debeat² cōtricō vt deleat² reatus pene eterne vel purgatorij iam ad maiora nō tenderet sed his cōtent⁹ multa purganda coacerbaret. Cum tñ purgatorij pena omnē mūdi penā excedat. Sz que sunt opa p que satisfacere possumus. Bñ. szm doct. xv. di. iiij. ad hoc q̄ opus aliqd̄ sit satisfactoriū deo pro peccatis quinqz requirunt² Et idem intelligendū de passiōe satisfactoria. Primū oportet q̄ sit opus bonū et benefactū cedens ad honorē dei. opus em̄ malū aut male factū quātūcunqz esset penale non satisfaceret. qz nō esset ad honorez dei. immo cōtra et penā meret² illd̄ agens szm plures etiam doctores opus satisfactoriū oportet q̄ sit in caritate formatū. Secūdū est q̄ sit penale de sui natura. ita q̄ homo p tale opus subtrahat sibi aliquā delectaciōem corpalem aut cōmodum corpale. aut vtile tpale. opus enim bonū nō penale. ideo nō satisfacit. qz illud peccatori qui peccādo pl⁹ iusto habuit nihil de suo subtrahit qd̄ tñ requirit iusticia sed peccator p tale opus solum pficit². ideo oportet opus satisfactoriū esse bonum vt cedat ad honorē dei. et penale vt aliqd̄ cōmodum subtrahat peccatori qui nimis habuit sequēdo propriam voluntatē cōtra dei p̄ceptū. Ideo dicit augu. de ve. et falsa penitētia. sunt digni fructus virtutū qui nō sufficiūt penitētibus. penitentia em̄ grauiores expostulat vt dolore et gemitibus mortuus impetret vitam. Alia racio quare opus satisfactoriū debet esse penosuz qz debet esse p̄seruatiuuz a futura culpa. ⁊ ideo ne faciliter redeat ad vomitum tanq̄ afflictiuū exptū ⁊ medicinale debet esse penosum pene em̄ sunt medicine ij. thi. Sz cōtra si sic tūc quāto quis esset virtuosior et in caritate maior. tanto minus satisfaceret. qz nō aut modicum est penosum assuetis talib⁹ ieiunare. Item oracio eadē rōne non esset satisfactoria. Sicā iaco. v. dici² tristat² quis in vobis oret aut psallat. Bñ. tho. ad ambo qñ diminutio penalitatis prouenit ex pte actus. tūc diminuit satisfactiōem. nam ceteris pibus minus satisfacit qui ieiunat cū piscibus quā qui cū pane ⁊ aqua. Et minus satisfacit qui dat d̄nariū pro deo quā qui dat florenū sed diminutio penaliter que prouenit ex pmptitudine volūtatis quaz causat caritas et habitus nō diminuit efficaciā satisfactiōis. Quelibet igit² oro etiā habet vim satisfactiōis. qz quāuis habeat suauitatem spūs tñ etiā habet afflictionez carnis spūi subseruiētis. vñ grego. super Ezech. Dum crescit in nobis fortitudo amoris intimi infirmam²

proculdubio fortitudine carnis·
Tercium est vt sit voluntarium vt
sic sit hominis vnde si ab aliquo to
taliter inuoluntario ·et remittēte
exigeret² pena ille nō satisfaceret
sed forte satis pateret² ·vnde apud
deū nō esset opus satisfactoriuz·si
esset op⁹ mere inuoluntariū·Quar
tum est·vt sit assumptū ab homine
ad hoc et propter illuz finē·vt per
ipm puniat in se peccatū suū vt sic
placet·sibi deū quē offendit p pec=
catum Quintū est vt illud opus sit
alias indebitum·id ē vt adhoc op⁹
homo non teneat² aliunde qz si sic
tūc nō satisfaceret pro peccato isto
qz nō esset correspondēs illi sm iu=
sticiā sed alteri· E ¶Sed ꝯtra si
sic tūc nullus posset dō satisfacere
qz rōe creaciōis·gubernaciōis redē
ptiōis·et propter alia debemus dō
omne opus bonū sm illud xpi Luc·
xvij·Cum feceritis omnia que pcep
ta sunt vobis dicite serui inutiles
sumus qd debuimus facere fecim⁹
Bñ·tho·q quis homo omē qd pt
deo debeat debito decētie·nō tñ de
bito necessitatis et pcepti·qz nō exi
git² de necessitate ab homie omne
qd pōt facere·immo hoc est impos=
sibile totum conatū in vnū dirige=
re cum circa multū oporteat distra
hi·Est aūt homini quedā mensura
a deo cōstituta ad quā tenet²·z que
ab eo exigit² scz obseruantia māda
torz dei·de reliquo vero scz de opi=
bus superogaciōis pōt facere pro
peccatis·potuisset tñ deus nos ob=
ligasse sic vt quicquid possumus te
neremur sed ex maxima misericor=
dia nō fecit sed solum obligauit vi
pcepti ad decalogū et ad ea que p=
ceptiue in eo cōtinent² de reliquo
possumus opa satisfactoria exerce
re·Exempli gracia dñs liberalis ha
bet seruū empticiū quē si vellet iu=
ste posset artare vt quicquid lucra
retur dñi esset· sed ex liberalitate
dñs misericorditer solum petit vt
de vinea magna ·x·mensuras tantū
vini det annuatim et de residuo ad
cōmudū propriū et suoz lete viuat
sic etiā ds tm decalogū nobis exigit
et que in eo cōtinent² implicite per
modū pcepti F ¶Sunt igit² vt ex
pmissis inferri pōt sex opa satis fa=
ctoria in genere capiendo opus sa=
tisfactoriū generaliter videlicet p
interioribus et exterioribus labo=
rosis actibus·Primū est cōtricio in
terior pro peccatis et etiam dolor
cōsequēs i corpe p gemitus z hmōi
Et hec cōtricio tāta pōt esse vt eti
am omnē penā deleat·Ex quo patet
primo q quilibet qñcunqz peccato
pterito recordat² debet dolere de
eo·Et quociēs hoc facit tociens mi
nuit penam·sed si recordet² cū dele
ctaciōe tūc auget penam Secundo
expedit vt sepe cū amaritudine aie
de pteritis sponte doleamus·hec ei
faciūt hominē securiorē de dei ami
ciciā delent penā magnā· humiliāt
et a recidiuo pseruāt· Secūdū op⁹
satisfactoriū est oris confessio qua
humiliat se quis mala propria dicē
do rōe cui⁹ pena etiā minuitur pro
peccatis·Vnde expedit distincte cō
fiteri et nude vt humilitas maior
ibi sit et medicamen apcius appona
tur·Terciū satisfactoriū opus est
passio penosa verecūdie cōfessiōem
cōsequēs que verecundia etiā mul
tum tollit penā·vnde aug· et alex·
ma·di·xvij·iiij·Qui per vos pecca
stis p vos erubescatis·erubescētia

ipa partem habet remissiois. Quartū est elemosina quītū ieiuniū sextū est oracio. Et hec sunt tria in genere que cōmuniter vocant² satisfactoria. Nam p elemosinā iutelligit² omne illud qd ex misericordia expēdi vel impendi pōt primo in vtilitatem p ieiuniū intelligit² ois corporis afflictio siue p abstinencias siue p vigilias pegrinaciōes asperitates vestiū. diricias stramentorū discalciaciōes pedū. vel labor corporalis. ad idem sunt flagella quibus hic punimur que licet nobis ñ infligamus. ea tñ aliunde inflicta accipimus paciēter propter deū in purgaciōem nostram. Ro. v. tribulacio paciencia opatur. paciencia aūt probaciōem id ē peccatorū purgaciōem. vt dicit glo. p opacionem vero intelligit² omne opus exteri⁹ ad cultū latrie ptinens et ad h° ordinatū. vt homo p hoc adiutus et stimulatus ascendat in deū. cōtemplatiue vt oracio vocalis psalmodia sacrificia oblaciōes et similia.

¶ Ponunt² aūt tria pfata ī genere. Primo vt p omnia que habemus a deo bona satis facimus. elemosina de rebus exteriorib⁹. ieiunio de corpe. et oraciōe de aia. Secundo qr circa tria cōtingūt peccata. Quedam em̄ sunt in rebus vt auaricia. Alia in corpe vt luxuria. ⁊ gula. Alia in spū vt supbia inuidia et accidia. ergo p omnia pro hominibus satis faciendū est videlicet p elemosinā cōtra auariciā. p oraciōr cōtra supbiā. Et p ieiuniū cōtra luxuriam. Tercio qr tria bona tpalia tres radices sunt omniū peccatorū auaricie em̄ radices sunt exterioza bona cōtra que grande remediū est elemosina. Radix supbie inuidie accidie ac ire est in spū cōtra quā est oracio. Radix vero gule et luxurie in carne cōtra quā est ieiunandum. Ex quibus patz q̄ cuilibet cōsultū est vt videat ad qd viciū plus inclinatus est vt cōtra illud assumat ap cius opus satisfactoriū. ¶ Sz dubiū est an quis in mortali peccato possit satis facere. Rñ. primo szm Sco. qui penitenciā sibi in cōfessione et in absoluciōe iniunctā a sacerdote et ea cōfitente voluntarie assumptā abicit voluntarie et sine racionabili causa. necessaria nolens eam implere est inobdiens et ill a ī obediētia est peccatū mortale. qr ē transgressio p̄cepti ecclesie et vicarij dei propter illud piculū est sanū cōsiliū vt cōfessor nō iniungat peccatori penitēciā. nisi de cōsensu suo nec aliquā nisi de qua sperat q̄ eaz impleat. immo a cōfessore ammonēdus est cōfitens an sibi eam cōpetat recipe et verisimiliter portare. Secūdo dicit Tho. ⁊ 9munis doc. licet Sco. cōtrariū teneat. q̄ nullus satis facere pōt extra caritatē dei. Opa tñ penalia extra caritatem facta que reliquissent effectū qui iam in cōtrito esset nō oportet iterari vt in elemosina et maceraciōe carnis fieri pt. est em̄ fere tm̄ penosuz dedisse vnū florenū sic dare denarium et similiter vbi p abstinenciam effectus in carne relictus esset

Capitulum. Vndecimum

Quia in satisfactiōis iniūctiōe et ppria imposiciōe sp prouidēdum est contra recidiuū peccati-

Idcirco hic tria erūt videda. Prio de remedijs ꝓtra recidiuū peccati Secdo de piculis eorūz qui tardant cōuerti in satisfacere. Tercio an viuus pro peccatore viuo satisfacere possit. et an talis mereat². A Quantū ad primū notandū ꝙ per doctores quosdam in proposito bene exptos tres de hoc dant² regule Prima est qñ quis est in graui pctō a quo desiderat sanari et pseruari. statuat sibi firmiter obseruare aut ad tempus voueat ꝙ qualibet vice qua recidiuat vnā vel plures d̄ tribus ptibus satisfactiōis velit ĩplere videlicet ꝙ post peccatū cōmissum infra tres dies ieiunet in pane et aqua. vel prima die dicat vij. ps̄ Secūda ieiunet in pane et aqua. Tercia det elemosinā vnū solidum vel ꝙ quociens cōtingit eum recidiuare ꝙ tūc infra vnū vel duos vel tres dies se obligat ad cōfitendum hmōi remediū verus penitens rōnabiliter debet acceptare qz vid̄mus multos propter penas a vicijs cessare vt fures et latrones B Secūda regula seu sdm cōsilium ē qñ quis se sentit pronū ad certū vicium statuat firmiter vel ad temp⁹ se voto obliget ꝙ si cōtingit eū taz vehementer temptari de illo peccato ꝙ etiam omnino deliberet intra se sic agere tñ nihilominus antea dicere velit septem psalmos penitēciales. aut flectere genua corā cruce tociēs vel orōz aliquā dicere velit beate marie vel alij sancto antequā opus illud nephariū pficiat. Racio qz sic fieri pōt vt deus cum temptacione faciat prouentū propter oraciōes et humiliaciōes. et ꝙ homo cesset a malo. C Tercia qñ peccator de certo vicio temptat² statuat firmiter z adh° assuefaciat. ꝙ qñ sentit se ad tale peccatum inclinari mox animū suū transferat ad cogitandū aliqd̄ terribile sibi futurū p tale peccatū puta damnaciōez eternam mortem imminētē amissionem virtutū et cōsorciū oīm sanctorū et dei et regni celorū societatem demonū igniū flammas racō qz illa valent vt racio in psencia tē ptaciōis a sensualitate obnubrata et allecta nō possit tūc pfectam et solidam cogitaciōem de deo z honestate virtutum habere. Per pfatuz terciū modū facilius resipiscit reducitur et frenat² a malo ad bonū. nā p illa terribilia rō quasi sopita excitari pōt quasi ad fugiendū causam tanti mali. Quantūcunqz em̄ quis temptaret² acriter. si penalia incense quis meditaret². et firmiter quis crederet talia se incursurū desisterz a cepto malo vt patet in volentib⁹ luxuriari. qñ pcipiūt homies videre vel se decapitandos. tūc em̄ excitata rō diceret. Quorsum tendis. nunquid pro tam leui tm̄ bonū vis pdere hec remedia in foro penitenciali imposita vel a se sponte extra forū penitencie assumpta sunt cum adiutorio diuio efficacissima remedia cōtra recidiua. sed qz heu pauci cōfessi talia remedia aggrediunt² et pseueranter seruāt. Idcirco pauci vere penitētes reperiunt². vt in estate post pascha transacta rei crebro probat euent⁹. D Quo ad secundū principale notandū ꝙ peccatorem cōuersionē suam tardantē terrere debent et ad cōuersionē iuitare quiqz. Primū est pīculū mortis z ꝙ rara ē vera z sera penitēcia nā

secundū omes doctores in. iiij. di. xx. q̄ diu quis in hac vita vtit² rōe pōt salubriter et vere penitere. vt probat aug⁹. in de vera et falsa penitēcia p latronē. Lu. xxij. Et exec. xviij. Quacunq; hora ingemuerit peccator vita viuet et nō morietur sm vnam literam. vt magister allegat sed tm ab eo qui diu prius distulit penitere vix et multū difficulter pōt in extremis haberi vera penitencia sufficiens ad salutē. Quia aut homo morit² ita subito q̄ non aduertit se mori sicut dormiendo ⁊ tunc expedita res est. qz tūc iudicatur sicut repitur. Aut peccator aduertit se mori. sed p vnam horā aut morulam modicā. et tūc qz homo ī repentinis opatur sm habitū Ido nō videt² q̄ habituat⁹ in peccatis tam repente fiat bonus. aut morit² quis languore p̄cedēte. et sic adhuc qui prius distulit penitere vix et multū difficulter pōt in extremo habere veram penitenciā sufficientem ad salutem. qd̄ probat Sco. ex verbis beati augu. in de vera ⁊ falsa penitencia quatuor rōnib⁹. ⁊ magister allegat. di. xxj. qz ad cōtricionem exigit² vsus li. ar. quo racio diligenter de peccatis deliberet ⁊ voluntate libera detestet² ea. sed illorum vsus vbi statim īminet mors terribilissima timore et dolore vehementer impedit². vnde aug⁹. difficile est vt tūc sit vera penitencia qñ tam sera venit qñ cruciatus mēbra ligat. et dolor sensum opprimit vt vix homo aliqd̄ aliud cogitare valeat. melior tm est sera q̄ nulla. simile habes s. ca. vj. A. ¶ Secunda rō ad veram penitenciā requirit² ordinata displicēcia de peccatis. Ad hoc aūt q̄ displicētia valeat et ordinata sit oportet q̄ sit d̄bite circūstācionata. et maxime circumstancia finis et principij actiui principatis. vt sc̄z sit voluntaria et propter deū. sed difficile est tūc habere actū sic circūstancionatū. quia qui vsqz tūc fuit impenitēs. nō videt² ex seipo extorquere displicēciā nouam. nisi timore pene imminētis et sic ñ propter deū fit. sed propter se et tm propter vitare malū damnaciōis sue. p̄sumitur em̄ si esset remotus a timore mortis et damnacionis nō extorqueret a seipo displicēciam peccatorū sicut nec prius fecit cum fuit sanus. nec videt² tūc mere elicere displicenciā hmōi sicut nec mere libere ī piculo naufragij quis merces proijcit. sed soluz timore p̄iculi maioris sic habens displicenciā peccatorū solum timore mortis aut damnaciōis eam videt² habere. et talis displicentia in eo nō est mere libera. et p cōsequens nō multū placens deo. nec accepta sibi. Ideo augustin⁹ dicit ibidem. Nullus expectet qñ peccare nō p̄t arbitrij libertatem querit deus vt delere possit cōmissa et nō necessitatē. caritatem et nō timore tm qz nō in solo timore viuit homo. Qui ergo sero petet oportet nō solum timere iudicem. sed diligere qz sine caritate nemo pōt saluus esse. nō ergo timeat tm penam quo penitet. sed anxiet² pro gloria hec aug⁹. Tercia rō est malus habitus vsqz tūc cōtinuat⁹ et ī cōsuetudinē versus multū inclinat ad peccata et ad eorū placenciā. et sic valde retrahit hominē ab actu vere penitendi sm quē actum penitendi vere oportet hominē peccata

fortiter detestari. similiter habit⁹ inordinati amoris ad mundū et ad alia pñtia radicati in peccatore impediūt multū displicenciā pro pctis multum nāq; difficile est. vt homo affectum suū quem toto tpe vite sue in hmōi res fortiter inclinauit subito ab eis retrahat et in cōtrarium flectat. Vñ aug⁹. dicit hec cōuersio si cōtingat alicui etiā in fine desperandū nō est de eius remissiōe Sed qm̄ vix aut raro est tam iusta cōuersio timendū est de eo qui penitet sero maxime cum filij quos illicite dilexit sint pñtes. mundus et vxor ad se vocent ꝛc. que illicite dilexit multos ex hoc solet sera pnia decipe. hec ille. Intellige si pñtes in seipis aut in suis fantasmatibus que retrahunt a forti displicencia peccatoꝝ. Quarta rō quāto aliquis est minus dñs actus sui. tanto ad cōtriciōem requirit² intensior displicencia vt sit sufficiens ad deleci onem culpe. Sed iste ī extremis positus est minus dñs actuū suorum. qr tūc nullo modo est dñs actuū exterioꝝ ad peccandū. nō em̄ pōt mechari aut furari et similia amplius facere ergo requirit² in eo ſm strictam iusticiā intensior actus displicentie ad eius iustificaciōem q̄ ad iustificaciōem sani cum tñ vix ꝛ difficulter habere possit eque intēsuꝝ Et ideo vix et difficulter pōt tunc habere veram penitenciā. et sufficientem ad salutē. Vnde aug⁹. vbi prius Age penitenciā dum san⁹ es Si sic agis securus es qr penitēciā egisti qñ peccare potuisti. Si vis penitenciā tūc primo mō agere qñ peccare nō potes peccata te dimiserunt nō tu illa. Inuitat v. ad statiꝝ se a peccato conuertendū multiplex scripture et sanctoꝝ doc. psuasio. vnde eccl. v. ne tardes cōuerti ad dominū et ne differas de die in diē subito em̄ veniet ira illius et in tēpore vindicte dispdet te. Itē eccl. xix. repromissio nequissima multos pdidit nequā videlicet qr peccator repromittit sibi qd̄ est propriuꝝ deo de futuro tpe disponere Cōtra illud actu. j. nō est vestꝝ nosse tpa vel momenta que pater posuit ī potestate sua nequior est promissio illa qr cum temp⁹ infiniti valoris sibi a deo datum fatue expenderit. Adhuc tñ pſumit q̄ deus multum tps adiciet sibi. nequissima est illa promissio qr talis nō solum tps sibi datum pdidit immo etiam in cōtumeliam ipius largitoris expendit ꝛ in futuꝝ expendere vult. item tardantes cōuerti terere deberet illd Gñ. vj. et vij. vbi licet ad penitendum dati essent hominib⁹ cxx. anni tñ xx. anni recisi fuerūt propter impenitenciā. Item lu. xij. dr illi qui dicebat aie sue. Anima mea habes multa bona reposita in annos plurimos. requiesce. cōmede. bibe. epulare. stulte hac nocte aiam tuam reperētē a te. que aūt prepasti cuius erūt. Item lu. ibidem. Et vos estote pati qr qua hora nō putatis filius hoīs veniet ꝛc. Ad idez est aug⁹ in ser. de innocentibus. hac inquit aiaduersionis pena peccator pcutitur vt moriēs obliuiscat² sui qui viuens oblitus est dei. Et gre. qui tibi veniā promisit diem crastinū nō spopondit. Qui pmittit penitenti veniā nō promisit peccanti. ¶ Vñ notat dñs alber. sup illo iohā. ij. Quis scit si cōuertat². ꝛ ignoscat

cōuertat² in ꝑ ab ira scz ad miseri=
cordiā·licet eā vex sit qd ōz ezec·
xviij·Quacūqz hora peccator inge
muerit omniū iniquitatū eius non
recordabor amplius tñ valde incer
tum est vtrum ad vltimā egritudiez
penitenciā differenti grām dare ve
lit in tali eā casu dicit gre ·Qui nō
vult cū poterit·iustum est vt infli
gatur ei nō posse cum voluerit· vñ
puer·j·Vocaui et renuistis·exten=
di manū meā et nō fuit qui aspice=
ret·despexistis omne cōsiliū meum
et increpaciones meas neglexistis·
ego quoqz in interitu vestro ride=
bo·Sequit² in iobe·⁊ ignoscat id ē
quis scit si ignoscere velit ꝑ quis cer
tum sit cōtricio ignosci tñ incertum
est an sit vere cōtritus·iō eccl·vij·
Nemo pōt hunc corrigere quē ille
dispexerit·Et·ij·mach·ix·orauit sce
lestus videlicet antiochus ad dñm
a quo nō erat misericordiā ꝯ secut⁹
hec alber·Huic cōsonāt verba au=
gustini in ser·de peni·vbi dicit·Si
quis positus in vltima necessitate
voluerit accipe penitenciā et acci=
pit mox recōciliabit² ei hinc vadit
fateor nō illi negamus qd petit sed
nō p̄sumimus ꝙ bene hinc exit si se
curus hinc exierit ego nescio dare
pñiaz possumus scz exteriorē sed se=
curitatē nō nūquid dico damnabit²
sed nec dico ꝙ saluabitur· Si vis
de dubio liberari age penitētiā dū
sanus es·si sic agis dico tibi ꝙ secu
rus es qz penitēciā egisti eo tempe
quo peccare potuisti due res sunt
aut ignoscitur tibi aut ñ ignoscit²
Quid hox tibi sit futux nescio er=
go tene certū·et dimitte incertū id
est age penitentiā sanus· hec aug·
ꝯ Sed quo ad terciū principale
dubiū est an viuus pro te viuo pec
catore satisfacere possit· Rñ·tho·i
iiij·di·xx·vnus apud humanā ami=
ciciam pro alio pōt satisfacere· g⁰
multomagis apud deū tñ qz satisfa
ctio est etiam in remediū cōtra fu=
tux lapsum in futura peccata·⁊ qz
vnus nō p̄seruat² a peccatis p satis
factionē alienā·ideo nō est permit
tendū vt vnus viuus pro alio viuo
penitenciā agat nisi in ipo peniten
te appareat aliquis defectus scilicz
corpalis p quem fit impotēs ad su=
stinendū satisfactiōem vel spūalis
p quē nō fit prompt⁹ ad portandū
penam ·Vnde cōfitēti pōt duplex
satisfactio iniungi· vna pro pteri=
tis·alia pro futuris·etiaz vnū op⁹
pt propter ambo iniungi·Satisfa=
cere igit² pōt vnus viuus pro alio
viuo et penitenciā agere ·vt dicit
pe·de pa·in iiii·di·xx·ꝯm doctores
cōmuniter in multis casibus· Prio
qñ forma iniunctiōis sacramentalis
illud cōtineret vt si dicit·omnia ie=
iunia que tu feceris vel alij pro te
fecerint sunt tibi in remissionē pec
catox·tūc alterius ieiuniū pro me
factum·pro me satisfacit· similiter
si tibi iniūctum est ire ad sanctum
iacobū per te vel p aliū vel ieiuna=
re p te vel p alium Secūdo si ē om
nimoda indifferētia ·tūc idem est·
verbi grā si impositū est alicui dare
pecuniā·non omnino idem est si tu
das vel alius pro te de suo· Sed si
seruus tu⁹ de tuo daret etiā te in
gracia et illo in mortali cōstituto sa
tisfaceret·Racio qz elemosina esset
in casu tali tibi meritoria ergo hoc
opus est satisfactoriū· Tercio quā
do quis nō pōt satisfacere p se tunc
pōt facere p aliuz·qz talis videtur

voluntas imponentis qui noluit ad impossibile obligare nec ad purgatorium dirigere. Vnde cū dr impenitentia ieiunes intelligit² id est p teipm si potes. si nō fac per alium. sicut etiam facta est penitētia pro nobis p xpm. I ¶ Sed tñ vt supra dictum est aduertendū. ꝙ quādo quis pōt satisfacere p seipm. et qñ penitentia data sibi est in remedium. Si tūc talis alio modo nō recompenset certū est ꝙ nō sufficit p alium fieri satisfactiōem. vt si ieiunium est tibi impositū ad domandū carnem cōtra luxuriā nō sufficit ꝙ alius pro te ieiunet qñ carnem tuā vis nutrire nec aliquo equipollēti edomare. hec pe. de pa. lr ¶ Sz nunquid meret² satisfaciens p alio Rñ. tho. et pe. de palu. ꝙ quicūqz ī caritate pro alio satisfacit pro viuo vel mortuo sibi semp meret² sed nō satisfacit pro se sed pro alio solū. Vnd pro se ita tenetur ac si nihil fecisset. simile est qr qui pro alio cōmuni creditori soluit illum solum liberat ñ seipm nisi suo nomie illi soluat. licet apud illuz de amicicia laudem habeat. L ¶ Vnde volētes pro se satisfieri vt prudenter et fideliter agant. tria debent notanter seruare. Primo satisfaciēs sit in caritate. et talem querat qr szm cōmuniorē et tuciorem opinionē. Actus qui nō est ideo acceptus nō pōt esse satisfactorius pro facienti nec pro alio. ergo qui vult penitenciā suaz alteri imponere nisi velit se piculo exponere aliquali debet querere hominē de quo cōfidat ꝙ sit in caritate viuens caute. Secūda doctrina qui vult penitenciā suam alteri iniungere debet fatagere ꝙ nō soluz ille sit bonus sed ꝙ sit melior se. vt nō solum sit satisfactoria. sed etiaz magis satisfactoria. vnde hec ē tercia causa propter quam licet alteri penitenciā tuā imponere etiam vbi tu posses met scz satisfacere qñ scz tu vis meliorib̄us occupari. sed nō propter amorem carnis quā bene vis alias domare. sed qr deo magis cary vis facere. Tercia regula consulendū est diuitibus nobilibus potentibus et hmōi alijs peccatorib̄ ꝙ querant pticipaciōem bonorum que in religionib̄ sunt. qr ibi sunt penalitates plures ꝙ alibi. et magz accepte deo ꝙ alibi M ¶ Sed adhuc est dubiū cum tres sint partes satisfactiōis. oracio. ieiuniū. et elemosina. qd eorz ē magis satisfactoriū Rñ. duran. di. xv. qñ aliqua comperant² inter se dñt compari ceteris pibus existentib̄. Et szm hō dicendū ꝙ supposita pari gracia. vel caritate. ieiuniū est magis satisfactoriū ꝙ elemosina vel oracio. indirecte tñ et cōcomitatiue elemosina est magis satisfactoria. primū probat² qr supposita caritate. illud est magis satisfactorium. qd est magis penale. qr in ope satisfactorio formalis cōdicio ex pte opis est penalitas sed ieiuniū est magis penale ꝙ elemosina vel oracio. comphendendo sub ieiunio quicquid est corpis afflictiuū. vt discipline vigilie ⁊ similia. ergo ieiuniū est magis satisfactoriū. nec obstat illud. j. thi. iiij. Corpalis exercitacio ad modicū valet pietas aūt ad omnia. qr differt meritum et satisfactio. meritū enizz est ad acquirēdū pmiū ad qd requirit² et sufficit bonitas opis. et qd melius est magis meritoriū. Et sic

dare elemosinā est magis meritoriū
q̄ ieiuniū cum sit opus bonū danti
et recipiēti. Ieiuniū aūt nō sic Sa
tisfactio aūt cum ordinet² ad expi
aciōez pene requirit quidē opus bo
num. sed formale in ope est penali=
tas. qz p penam recōpensatur prop
ter qd ieiuniū est magis satisfacto
riū. Indirecte aūt et cōcomitatiue
elemosina est pocior p satisfactiōis
probatur qz illa est porcior ps satis
factiōis in qua cōtinent² virtualiter
alie ptes satisfactiōis. vt de se
patz. sed elemosina est hmōi. vt ptz
primo qz elimosina eum cui dat² cō
stituit debitorē ad ieiunandū ⁊ ora
dum et faciendū alia que pōt ei qui
dedit loquendo de debito mortali
nō ciuili. Secūdo qz elemosina pro
pter deū data est quasi quedam ob
lacio deo facta sm philo. iiij. ethi.
Oblacio aūt deo facta vim oracōis
habet. frequēter em plus impetrat
donū q̄ supplicatio. Tercio cū bōa
exterioza ad cōseruaciōez corpis or
dinent² subtractio eorz p elemosinā
virtute cōtinet ieiuniū. Et plerūqz
cōtingit q̄ aliquis arcius viuit ex
hoc q̄ sua dedit. Igit² elemosina
cōplecius habet vim satisfactionis
q̄ oracio vel ieiuniū. Et propter
hoc elemosina indicitur vt vniuer=
salis medicina peccati. Lu. xj. date
elemosinā et omia munda sunt vo=
bis. et thobie. xij. Elemosina a mor
te liberat et ipa est que purgat pec
cata. ait raphael. et facit inuenire
misericordiā et vitā eternā. durād⁹

¶ Capitulū duodecimū de sacramē
to eucaristie.

DOstremo de nobilissimo
sacramento eucaristie vi
dēda sunt tria principa=
liter. Primo que exigan=
tur ad cōmunicandū sine nouo pec=
cato cum augmento meriti. Secun
do quis fructus bene ꝯmunicanciū
Tercio que exigant² ad frequenter
cōmunicādos. A ¶ Quantum ad
primū notandū sm Tho. et alios
docto. in. iiij. tirca materiā. di. ix. ⁊
sequenciū. Ad sumendū eucaristiaz
sacramentaliter et spūaliter xv. exi
gunt² sm que quisquis se probare
debet. probet inquit aposto j. Corz.
xj. seip̄m hō et sic de pane illo edat
Primū est vt cōmunicans sit homo
nam solus homo sacramentū hoc p
se sumere pōt sacramentaliter ⁊ spi
ritualiter saltem nō angelus bonus
nec malus. nō aia exuta in purgato
rio limbo vel in inferno nec animal
brutum. probat² qziste solus sumit
p se sacramētaliter et spūaliter qui
vtitur sacramēto vt est sacramētū
et xp̄o incorpaliter. sed sic nullus p̄
fatorz valz ergo ambe p̄misse vere
probatur. qz ille solus vtit² sacram̄
to vt est sacramentū qui vtitnr spe
ciebus sensibilibus et velātib⁹ ali=
quod spūale cōtentū. et qui xp̄o am
plius vel de nouo incorporat² sed
nullus istorz est hmōi. nisi homo ex
quo patet maximū donū dei. nā qui
in patria sunt xp̄o fruunt² leci⁹ q̄
nos sed nos xp̄m i euca. summ⁹ fru
ctuosius qz pficere possum⁹ i essen
ciali et accidentali p̄mio. beati xp̄m
habent securius sed nos mirabilius
B ¶ Secūdum est vt quis sit ho
mo viator. nō comphensor. Et ideo
viaticū dz vt nos p̄seruet ab hosti=
bus et ab impedimētis vie. vnde si

apparerent aliqñ ſancti puta pater et mater defecti petẽtes ſacramentum. ſicut qñq; eſt factũ nõ debet ſacerdos eis miniſtrare. ſed põt in miſſa ſacrificiũ tale pro eis offerre Terciũ eſt vt quis ſit fidelis et baptiſatus. ideo nõ eſt dandũ cathecuminis nec videre debẽt infideles qz nullus niſi ad xpi populũ aſcriptus baptiſmatis ſacramento debet admitti ad ſanctã eucariſtiã. Quartum eſt vt quis ſit adultus. nã maſculus xiiij. et femina xij. ſed p tũc prius vel poſterius qñ peccare pñt mortaliter. diſcernere cibum corporalem a ſpũali deuocionũ dẽtibus hoc ſacramentũ maſticare. in ſeptio actauo vel alio quocũq; debito anno. et hoc iudicio boni viri relinquẽdum eſt et ſtatuto ſinodali vel conſuetudini bone nõ pĩiudicare debet

¶ Quintũ eſt vt quis ſit mẽte pditus propter demoniacos et amẽtes. Vbi ſciendũ q̃ ſi faciũt geſtus piculoſos et ſunt furioſi de quibus poſſit ppendi q̃ eicerent corp9 xpi vel tractarẽt impudice vel irreuerenter in hoc caſu nõ eſſet eis eucariſtia miniſtranda propter reuerenciam ſacramẽti. Si aũt ſit amens ⁊ nõ furioſus. ſed tñ loquens inania et alienus a ſenſu diſtinguendũ eſt qz aut ptendit actus. et ſigna deuociõis ad ſacramentũ. Et ſic determinat. c. de 9ſe. di. ij. c. de infirmitate tali eucariſtia nõ eſt negada. Aut nullum pro tũc ptendit actum. vel ſignũ deuociõis tũc curzendum eſt ad tempus pcedens paſſionẽ vel ei tũc pecijt et deuociõem ad ſacramẽtum ptendit. ſi alias nõ immineret piculum poſſet quidez ſibi licite dari. Sed nõ vido di. pe. de pa. neceſſitatem magnã. ſed ſi talis amens haberet lucida interualla. poſſum9 dare eucariſtiã tempore lucido. demoniacis aũt. ſ. poſſeſſis a demone ſi habent deuocionẽ ad cõmunicandum dari debet eis ſzm tho. Nã caſ ſi. collacionẽ ſereni dicit q̃ multi p illud liberati ſunt a demõe. pdictis omnibus cõcordat tho. ¶ Se xtum eſt vt ſit ieiunus ieiunio nature. Racio prima qz ſic placuit ſpiritui ſancto qui hoc p apoſtolos eccleſie fiendũ tradit. vt dicit auguſtinus ad inquiſiciões ianuarij. Secũda p pter reuerenciã corpalem. dignum em̃ eſt vt panis celeſtis pcedat omnem terzenũ panem. Tercia vt maior deuocio habeat² que ſolet impediri ſepe p cibum vel potũ. omis igitur pocio vel cibacio proprie quocũq; fine fuerit ſumpta impedit dignam eucariſtie ſumptiõem. vt dipe. de pa. Excipiunt² tres caſus in quibus nõ ieiunus põt cõmunicare Primo rõe infirmor de quor peri culo timet² ne ſine viatico vadant. tales cõmunicandi ſunt etiã nõ ieiuni Secũdo ſacerdos qui ſumit aquã puram p erzorem pro vino poſt eucariſtiã tenet² integrũ ſacramentuz poſtmodũ pficere. Tercio in paſcaues cõtingere poſſet q̃ antequã eucariſtiã quis deglutiret vinũ pcederet in ſtomachũ. Idem in eſtate contingere poſſet cõmunicanti cuilibet cuius palato adhere poſſet nec deglutiri niſi diueret² vino vel aqua prius ſtomachum intrãte. Et quib9 patet q̃ ſi cibus aut potus proprie ſumat² rõe medicine ſolius nõ intẽcione ſe nutriendi impedit eucariſtiam. Item ſi quis heri parituram in ore poſuit ⁊ hodie traiciat ipedit

eucaristiam. Item qui probando vi
num seu gustãdo vel cibũ aut aquã
casu deglutiret. licet statim euome=
ret non alteratũ in aliquo adhuc i
pediret. qz esset cõmestio vel bibicõ
nisi in aliũ cõductum gutturis trã=
lisset et statim eiectum esset tũc nõ
pediret. Qñ vero fieret degluticio
casualis saliue vel reliquiaꝝ cibi
vel aque remanentes post locionez
denciũ vel oris nõ impedit. di. etiã
Rich. q̃ si sacerdos ante missam la=
uet os et casu gutta aque intrat sto
machũ nõ credo q̃ ideo teneat' di=
mittere missam. maxime in die solẽ
ni cum nõ videat' impedire dignaz
preparionẽ nec reuerenciã sacramẽ
ti. Et de similibus idem iudiciũ ha
beat'. Item si quis sale z aceto per
funderet dentes et quicquid facerz
dum tñ nõ deglutiret. siue medẽdo
siue lauando nõ esset cõmestio nec
bibicio. Et licet os nõ sit ieiunium
tñ stomachus ieiunus est. ideo non
impedit. Reliquie etiã aque exquo
casualiter nõ ex proposito os abluẽ
do traiciunt' licet nõ sint cõuerse i
saliuaz nõ impediũt. Item coci vel
tabernarij vel ministrãtes ad men=
sam qui cibum vel potum ponũt su
pra linguam solũ ad probandum et
statim proiciũt quãuis propter re=
uerenciã primi duo pro tũc deberẽt
a talibus se cõtinere et tercius alte
ri probam cõmittere tñ non impedi
unt. Si aũt quis talia deglutiret li
cet statim euomeret nõ alteratũ im
pediret. hec omnia pe. de pa. Dicit'
aũt ieiuniũ nature q̃ incipit ab ab
stinencia p̃nominatoꝝ a media no=
cte. dicit etiã landolfus nisi cibus
vel potus digestus fuerit sano iudi
cio ministrantis vel recipientis eu

caristiam nõ debet sumi hoc sacra=
mentũ dormicio tñ post cibũ nõ exi
gitur nisi inquantũ quis sine somno
indeuotus efficeret' nõ multum
etiam decet bibere post matutinas
sero dictas. et multomin⁹ comede=
re nisi necessitas vrgeat. Septimũ
est vt sit sine cõsciẽtia peccati mor=
talis post diligentẽ discussionẽ con
scientie sue. vnde apo. j. Cor. xj. p=
bet aũt seip̃m homo et sic de pane
illo edat f ¶ Vbi notandum ꝗm
Tho. di. ix. pe. de thar. sco. q̃ duo=
bus modis põt cõtingere aliquẽ cũ
peccato mortali accedere. primo cõ
scientiã de hoc habendo. secũdo nõ
Primũ fit tripliciter. primo sic acce
dentes cũ conscia peccati mortalis
quoꝝ cõscientia cõsurgit ex certitu
dine sufficienti. vt qui scit se fornicatum vel scit se i actu peccati mor
talis interiori vel exteriori puta
qui sibi sunt cõsciij peccati mortalis
nõ de eo dolentes. tales accedendo
peccant mortaliter qz cõtemnũt Et
qz indigne manducant iudiciũ sibi
manducãt. qz abutunt' sancto san=
ctoꝝ. Et menciunt' se incorporari
xp̃o q̃d eucaristia figurat. Secũdo
sunt quidã habẽtes cõscientiã pec=
cati mortalis. quoꝝ cõscientia con=
surgit ex certitudine probabili pu=
ta qui diu morose delectati sunt. et
timent fuisse mortalem cõsensum z
tũc sic accedendo sine cõtriciõe ad=
huc peccant mortaliter. qz discrimi
se cõmittunt circa tm̃ ministerium.
Tercio quis habet cõscientiã pecca
ti mortalis cuius cõscientia ex leui
cõsurgit. vt homo scrupulosus qui
timet d̃ leui dilectiõe ne fuerit pec
catum mortale et taliter accedens
di. pe. de thar. ñ peccat mortaliter

qd̄ verꝫ est ſzm pe. de pa. qñ firmaz cōſcientiā nō habet ſed timorē quē dam vel vacillaciōem cui remittit² vnde pe. de tha. dicit i primo caſu quis cōtemnit in ſecūdo ſe diſcrimī cōmittit. ſed tercio nō. Secūdo qui dam ſunt qui nō habent cōſciencia peccati mortalis. et tñ ſunt in pctō mortali ignorāter. Et hoc etiaz fit tripliciter. Et primo qñ quis ꝓpara uit ſe et diſcuſſit preparacīōe ſufficiē ti diligentiſſime conſciaz examinan= do et pitos cōſulendo et talis acce= dendo nō peccat. ſed remiſſionē pec catoꝝ ſi que latent accipit et me re tur. videt² aūt iſta examinacio dili gentiſſima quā tradit ſco. dicēs di= ligenti inquiſiciōe habita ſzm poſſi bilitatem noſtre fragillitatis quan tam ſcz diligentiā faceret prudens vir in ardua re q̄ vellet examina= re ſerioſe. Quā etiam inquiſicioneꝫ oportet differentē eſſe ſzm diuerſi= tatem penitenciū vt maiorē appo= nat diligencia qr forte diucius non eſt cōfeſſus et minus in animū ſuuz poſuit peccata ſua vt ea memoriter retineret et ſuo tpe diſtincte cōfite retur p̄miſſa inſup cōtriciōe et con feſſiōe ſufficienti ſzm probabilitatē correſpondēter ad p̄dictam inquiſi= cionem ſi tūc cōmunicet nō peccat immo ſi aliquo alia peccata lateant p illud ſacramentū dimittent². Alij ſunt qui conſciētiā ſuā examinant probabiliter et cōfitent². Et tales dicit pe. de tha. accedētes ñ peccāt ſed tñ remiſſiōem peccatoꝝ nō acci piunt nec merent². Sz tho. vbi pri⁹ dic. Si quis p quatuor ſigna facta diligenti inquiſiciōe ſue conſcie quā uis forte nō ſufficiēti ad corp⁹ xpi accedit aliquo mō peccato mortali in ipo remanente qd̄ eius cognicio nem p̄terfugit nō peccat immo ma= gis ex vi ſacramenti peccati remiſſi onem cōſequet². Vnde aug⁹. dicit i quodam ſermōe q̄ qñ corpus criſti manducat² viuificat mortuos ¶ Que aūt ſunt illa quatuor ſigna di= cit tho. Certitudo haberi nō poteſt an aliquis ſit ſine peccato mortali. j. cor. iiij. nihil mihi conſcius ſum ſed nō in hoc iuſtificatus ſum p̄t tñ de hoc haberi aliqua cōiectura pre cipue p iiij. ſigna. ſicut dicit Bern. primo cum quis duote verba dei au dit. qr qui ex deo eſt verba dei au= dit. Joh. viij. Secū do cum quis ſe promptū ad bene opandum inuenit Quia probacio dilectiōis exhibicō eſt opis. vt dicit Greg. Tercio cum quis abſtinendi a peccatis infutuꝫ propoſitū habet. Quarto cū de p̄te ritis dolet qr in his vera penitētia cōſiſtit. ſzm gre. tercio ſunt qui neu tro modo ſe diſcutiūt ſed negligen ter. Et tales di. pe. de thar. peccāt mortaliter accedendo et dimerent² maxime ſi negligentia ſit magna. di cit etiā Sco. q̄ cōtritus qui habet copiā cōfeſſoꝝ tenet² cōfiteri ſub iſta lege videlicet probet aūt ſeip̄z homo. Octauum requiſitum eſt vt quis nō ſit cōuerſacione in crimine notatus vt duellare volens p̄ſertiz impetens. Et publicam penitentiaz agentibus nō debet dari niſi cōple ta penitētia nec hiſtriōibus nequi= cioſis nec ſuſpenſoriib⁹ pueriſis. In tellige de ſanis et quouſqz appare= at emenda aliqua poſt eoꝝ ꝗuerſio nem. Ronū eſt vt ſit in corpe mun= dus ¶ Vbi notādū q̄ quadru= plex eſt immundicia prima corpalis cōiuncta cū immundicia ſpirituali

ſzm veritatem ſicut in vigilia fozni
cantes qui in craſtinum celebzant
vel ſtatim. Secda eſt cozpalis cōiū=
cta immūditie ſpūali ſzm quandam
ſimilitudinem. vt in ſomnis fit ſoz=
didis cum polluciōibus. Tercia eſt
imūdicia cozpalis hozozē cauſans
in prim's ſed nec in re nec immazīe
cōiuncta peccato vt lepza menſtru
um fluxus ſemis ex debilitate natu
re cauſatus. Quarta eſt indifferens
vt eſſe ſozdidū pedibus lutoſis vel
fuligine tactū aut ſudantē. Prima
impedit. ſecda ſi ex cauſa pcedēti in
vigilia vel pauloāte p mozrtale pec
catum eſt egreſſa impedit etiaz. ter
cia impedit vt nō publice quis cele
bzet aut crebzo cōmunicet ſed oc=
culte nō impedit celebzare. Quarta
eſt indifferens. nō lotis em̄ manib9
manducare nō coinquinat hominez
pzopter reuerentiā tn̄ mūdicia dēt
ſeruari quantū cōmode fieri pōt
Z ¶ Decimū eſt vt ſit quis ſine pe
riculo vomitus. et idem eſt de eo
qui ſtomachū haberet taliter di po
ſitum q̄ a ſe ſumpta cruda egerere
tur ptūc em̄ etiam fieret irreuerē=
tia ſacramento et cōmunicare quis
nō deberet. di. pe. de pa. Vndecimū
eſt. vt quis nō ſit appariciōe mira=
culoſa pzohibitis. Si em̄ in ſpecie=
bus illis appareret fruſtrū carnis
puer vel aliqd̄ hmōi. nō eſſent tūc
ſpecies ille pcipiende. Ratio qz xpc
inſtituit q̄ ſumere² eucariſtia i ſpe
cie panis et vini. Duodecimū ē vt
recipiat² a miniſtro idoneo nō a mu
liere nec a laico. nec a diacono vbi
pōt copia ſacerdotis haberi. nec a
quolibet ſacerdote ſed a papa epi=
ſcopo plebano pzopzio vel a plato
pzopzio. vel ab eo cui aliquis taliū
licentiā dederit idoneo ſacerdoti ſcz
nec etiam a quocūqz plato ſed a nō
excōmunicato nō interdicto nō ſu=
ſpenſo. Tredecimū vt recipiat² tē=
pozе debito vt ad minus ſemel in ā
no. et ſzm diuerſos ſtatus a diuer=
ſis diuerſimode. Quartūdecimū eſt
vt fiat rect a intenciōe ſzm quā xps
inſtituit p medicina videlicet ani=
me nō cozpoz nec ad maleficium.
Quintumdecimū eſt vt fiat cū actu
ali deuociōe qz cū eucariſtia datur
vere in cibum et potum cōſideran=
da eſt manducatio noſtra realis q̄
cōſiſtit in ſpecieꝫ attriciōe ſacram
talis aūt cōſiſtit in interiozi intelle
ctus et affectus ruminaciōe p fidē
cōſiderando xpi paſſionē digniſſimā
eius incarnaciōem et ſimilia benefi
cia et ſpe vulti ad amozē eius accē
ſi eius vnionē cōſideremus. qz ſicut
nocet aut paꝫ pdeſt cibus cozpis
in ſtomachū traiectus ſine malſtica
cione. oris et calozе ſtomachi. Sic
nec eucariſtie ſacramentū niſi rumi
netur vt premittitur et caritate in
xpm caleſcamus. Actualis em̄ deuo
tio cauſat² ex tiozе et amozе. timoz
inſurgit ex cōſideraciōe noſtrozum
defectuū et xpi magnitudine aut iu
ſtitia Sed amoz iungēdus eſt quo
xpm ne dum velut piſſimū patrem
et benefactozem imo vitā cozdis d̄
ſideremus amplexibus lz ¶ Quo
ad ſecūdū principale de effectibus
eucariſtie ſzm tho. ſunt ſeptem no=
tabiles di. xij. iiij. Et recipiunt² ad
ſimilitudinē celi cozpalis. Primꝰ et
pzicipaliſſimus q̄ nos deo p amo=
rem amplius vnit. iſte em̄ cibus nō
xpm in nos facit mutari ſed nos in
xpm ſzm illud xpi ad augu. cibꝰ ſum
grandiū creſce z mādducabis me nec

tu me mutabis in te sicut cibꝫ car
nis tue. sed mutaberis in me. Secū
dus est restauratio de pditoꝝ in re
paraciōe cuiuscūqꝫ defectus p̄cedē
tis. Tercius est augmentū omnium
virtutum. Quartus remissio pecca
torum venialiū omniū aut multoꝝ
quo ad culpam. ſm ꝙ deuotio mi=
nor et maior ibi fuerit Quintus est
remissio peccatoꝝ mortaliū si inue
nit in subiecto. nō in conscia modo
supra dicto vel tacto. Sextus ē re
missio pene debite pro mortali ⁊ ve
niali in toto vel in pte sed hoc dicit
tho. facit eucaristia solum qñ est sa
crificiū vt in missa pro aliquo lecta
que certū valorem habet ad satis
faciendū. Et vltra illum habet effi
caciā ex deuociōe ministri et procu
rantis missa. Septimꝰ est remissio
fomitis vt minus proni simus ad
vicia. facilius ei cauet quis futura
etiam mortalia roborat⁹ hoc pane
hec tho. vbi prius. ¶ Quo ad
terciū principale de frequentaciōe
eucaristie querit sanctus tho. i. iiij
di. xij. An qualibet die possit quis
eucaristiam sumere Rñ. in hoc sac=
mento requirit² ex pte recipientis
desideriū cōiunctiōis ad xp̄m qd fa
cit amor. et reuerentia sacramenti
que ad donū timoris ptinet. Primū
incitat ad frequentaciōem hui⁹ sac
menti quotidianā. sed scdm retra=
bit vnde si aliquis expimentaliter
cognosceret ex quotidiana sumptio
ne feruorem caritatis augeri reue=
rentiā nō minui deberet quotidie
cōmunicare. Si aūt sentiret p quo=
tidianā frequentaciōem reuerentiā
minui et feruorē nō multū augeri.
talis deberet interdū abstinere vt
cum maiori reuerētia et deuocione
postmodū accederet vñ quantū ad
hoc vnusquisqꝫ relinquēdus est iu
dicio suo. Et hoc est qd aug. dicit.
Dixit quispiam nō esse accipiendaꝫ
quotidie eucaristiā. Alius affirmat
quotidie summēdā. faciat vnusquis
qꝫ qd ſm fidem suā pie credit facie
dum esse. hec aug⁹. Et probat exem
plis zachei et centurionis quorum
vnus recipit dñm gaudēs alius dix
it. non sum dignus vt intres sub te=
ctum meū. et vterqꝫ misericordiam
cōsecut⁹ est. hec tho.

Capitulum xiiij.

Q Vm aūt inter ea q
sanctificanda sunt locus
dei cōtineat². Idcirco de
sanctificaciōe et venera
ciōe sanctoꝝ locoꝝ puta altaris ec
clesie et cimiterij tria sunt videnda
Primo cur eccie sanctificari debeāt
et p que. Scdo cur oracio vel alij
cult⁹ latrie in ecclesia facti deo pl⁹
placeant et cicius impetrēt ceteris
paribus ꝙ si extra locum sacrū fie=
rēt. Tercio p que debonestent² lo=
co deo sacrata ¶ Quantum ad
primū notandū ꝙ eccia frequēcan=
da est sex de causis. quas san. tho.
posuit sup illud ioh. ij. Nolite face=
re domū patris mei domū negocia=
ciōis. Ecclesia inquit frequētanda
est propter sanctoꝝ reliquias sacra
mētoꝝ efficacias officioꝝ freq̄ci=
as āgeloꝝ residētias multas indul=
gēcias ⁊ mortuoꝝ indigētias. hec
tho. in postil. Idcirco di. bea. aug.
in reg. sua In oratorio nemo aliqd
agat nisi ad qd factū ē. vñ ⁊ nomen
accepit ⁊ cāꝫ assigt dicēs vt si forte
aliqui p̄ter horas ꝯstitutas si eis
vacat orare voluerit ñ sint eis ipe=
dimēto qui ibi aliquid agēdū puta=
uerūt ¶ Sꝫ dubitat² an tpe grē
dbeat eē loc⁹ orandi spēalis videt²

q̃ nõ qz mulieri iohan·iiij ·de loco orandi quereti iesus respondit·venit hora in qua veri adoratores adorabunt in spũ et veritate·Rñdit humber·in regu·exposi·Nõ est i loco ponenda talis fiducia q̃ credat aliquis alibi se nõ posse exaudiri sicut fecerũt aliqui iudei sed curandum est ex alijs tribus causis de loco·Primo qz si nõ esset aliquis locꝰ deputatus oracõi tũc nesciret² vtꝫ homies orarent vel nõ et multi obmitterẽt orare· secũdo qz vadẽs ad locum orandi plus laborando ãplimeret² Tercio vt oraciõis locus ad orandũ excitet et moneat·sicut locus cõmedendi excitat appetitũ cib et mensale ad idem et sic de alijs ¶ Dubitat² secũdo que i oratorio possint fieri licite·Rñ·q̃ ſm eundem q̃ triplices sunt actiones in genere·Quedam sunt spũales vt ꝓdicaciõis audientia et ea que nominata sunt ꝑ tho·et talia regulariter possunt ibi fieri·hoc em̃ innuit nomen oratorij qõ ab oraciõe dicitur accipiendo oraciõem generaliter pro omni exercicio quo anima erigit² in deũ·ſm q̃ oracio a dam̃·diffinit²·oracio est assensus mẽtis in deũ vnde et sup illo Math·xvij· hoc genus demonioꝝ nõ eijcitur nisi ꝑ oraciõem et ieiuniũ·glo·dicit oracio generalis nõ solum est i verbis·sed in omnibus que in obsequium dei et fidei deuocionẽ gerimus Simile dictum fuit supra de ꝓtibus satis factiõis tribus Alie vero actiones sunt necessitatis et sine peccato possunt ibi fieri dispensatiue nã ecclesie cum omnibus ornamentis suis·debent teneri munde· nec debent ibi conuiuia fieri vel homines ibi iacere aut sua suppellectilia mittere nisi propter hostiles incursus aut incendia repentina seu alias necessitates vrgentes sic tñ vt necessitate cessante res in loca pristina reportent²·Id probant summiste ex· de custo·eucari·Re·di·xlij·ca penultimo·et vlti·Item propter metum paganoꝝ hereticorum piratarꝝ seu predonum·põt ecclesia incastellari seu muniri· Et possunt habere ibi refugium nõ solum clerici sed etiam laici et defendere ecclesiam et que in ea sunt probatur vt prius·Et ad idem est rai·et hostien·nõ ergo licꝫ in ecclesia cõmedere bibere vel iacere regulariter sed dispensatiue et ex causa·Tercio di·humbertꝰ·sunt actiones quedam que vir aut numquã sine peccato fiũt·et tales nũq̃ ibi fieri·nisi forte in necessitate peregrinandi·de quibus dicet² in tercio membro ¶ Quo ad scdm principale notandum q̃ ſm humbertũ vbi priꝰ·Quamuis oraciões ꝛ alia sub oraciõe contenta in omni loco possunt fieri ſm illud ·j·thi·ij· In omni loco leuantes puras manus· tñ cõpetentius et fructuosius i oratorio effundunt² septem de causis vel rõibus·Prima quia pie credendum est q̃ deus facilius exaudiat i loco sibi deputato ad hoc q̃ in alio vnde ij·pali·vij·oculi mei erũt apti et aures mee erecte ad oraciõem eius qui in loco isto orauerit·Secũdo quia credendũ est q̃ angeli sancti locum talem sanctũ magis frequentent qui est domꝰ dei ·vñ i hꝰ rei argum̃tũ·Jaco·gñ·xxviij·vidit angelos dei ascendentes et descendẽtes in loco qui dr bethel·i·domũ dei·Jpi aũt sunt qui necessarij sunt

ipis oratib⁹ ad ferēdū orōes nras
corā deo. Tercio pbabile ē q̄ dmo
nes qui libenti⁹ impediūt orōes nō
audeāt ita accedere ad hmōi locum
sanctū sic ad alia ppter terrorē q̄z
incutit eis loc⁹ sanct⁹ vñ gen̄. vbi
prius. Quā terribilis ē loc⁹ iste qd̄
ver̄ est p̄cipue de demonib⁹. Quar
to qr oratoriū cōsecratū est in hono
re alic⁹ sancti p̄iū aūt est credere q̄
sanct⁹ patron⁹ eccie spēalem curā
habet de cōueniētibus ad locū sui
patronus. sicut princeps terre de
hijs qui cōueniūt ad loca sui domi
nij. sicut inuenit² de beato iacobo ⁊
de multis alijs sanctis spēaliter iu
uantib⁹ sua loca visitantes. Et qr
orātib⁹ nō modicū necessariū ē ad-
iutoriū sanctor̄ qui sunt potētes
apud deū sz̄m illud Job. v. ad aliq̄z
sanctor̄ cōuertere. Cōsulci⁹ oratur
in locis sacris q̄ alibi Quīto ibi est
frequēter corp⁹ xp̄i cōtinue aut ho
ra misse ad min⁹. Rōne c⁹ quelibet
eccia excellit templū primū salomo
nis in quo nū q̄ tm̄ bonū fuit i pre-
sentia aut xp̄i si quis forti fide orat
cicius exaudiri poterat sicut latro
prope xp̄m in cruce et magdalena et
chananea cito exaudiebant² xp̄o pre
sente ergo in fide accedēdo qui pl⁹
mereri pōt q̄ pn̄tia corpalis xp̄i fa
cientis miracula hodie tam cito ex-
audiri possum⁹ quā olim. vñ johā.
xx. xp̄s illō tho. inuisse videt² dicēs
Quia vidisti me thoma credidisti
beati qui nō viderūt ⁊ crediderunt
Sexto in ecclesijs sunt reliquie san
ctor̄ nec dubiū talia coopari ad ef
ficaciā nostre oraciōis q̄n fuerint
venerate. ideo quo ad quintū et sex
tum. hebre. ix. dr. Manna qd̄ figu-
rabat corpus xp̄i et virga aaron et
tabule moisi tanquā eor̄ reliquie
custodiebant² in propiciatorio siue
oraculo et nō alibi tanquā cōpeten
tia orōni et ppiciaciōi. Septio ibi
sunt imagines crucifixi beate virgi
nis sanctor̄ siue angelor̄ vt freq̄z
ter quasi libri laicor̄. hec aūt sensi-
biliter in mētē introducūt hor̄ me
moriā que introducta multū valēt
frequēter ad excitādū deuociōem.
deuociōis aūt affect⁹ summe facit
orōez efficacē. vñ aug. ad pbam de
orādo deū. dignior sequit² effectus
q̄n feruētior p̄cedit affect⁹ sz̄m illd̄
j. cor̄. j. ad affectū cordis respicit
de⁹. piculosuz ē depigere imagines
luxuriosas Ezech. viij. In oratorio
etiā fit cōcursus multor̄ Sicut em̄
ferrū ferro acuit sic deuocio fideliū
mutuo excitat². impossibile ei est p̄-
ces multor̄ nō exaudiri. Itē math
xviij. vbi duo vel tres fu. rc. f C
Quātū ad iij. principale. s. de hone-
stātib⁹ eccias aduertēdū q̄ d̄ eccia
qualibz intelligi pōt illd̄ Gn̄. xxviij
quā terribilis est loc⁹ iste nō ē hic
aliud nisi dom⁹ dei et porta celi ve
re etem̄ dn̄s ē i loco isto vñ irreuer-
rētes eccias peiores qd̄ā mō sunt q̄
demones qui terrent² a locis sacris
sz̄ nō hoies illi mali. vñ ḡ tales ter
ribilis le. histo. ij. macha. iij. de he
liodoro pricipe cui irreuerēter tem
plū intrāti apparuit equ⁹ terribilē
hn̄s sessorē. optis adornat⁹. isqz cū
impetu heliodoro priores calces he
lisit qui aūt insidebat hēbat aurea
arma. alij aūt apparuerūt duo iu-
uenes qui circumsteterūt eū. et ex
vtraqz pte flagellabāt sine intermis
siōe. Subtio aūt heliodor⁹ cecidit i
terrā ⁊ i sella gestatoria d̄ptat⁹ ē ex
erario ⁊ iace. mut⁹ absqz oi spe sal.

priuatus sed post pcibus cme sacer dotis vita ei donata ē. ¶ Sūt aūt plura p que irreuerentia sacro loco siue sit cimiteriū siue ecclesia exhiberi pōt que tangit grego. decimus. Et ponunt² in generali cōcilio lugd. li. vj. de immunitate eccie et cimiterion. c. decz. Decet inquit domū domini santitudo decet vt c⁹ in pace factus est locus eius cultus fit cum debita veneraciōe pacific⁹ Sic itaq ad ecclesias humilis ⁊ de uotus ingressus. Sit in eis quieta cōuersacio deo grata inspicientib⁹ placita. que cōsiderantes nō solum struat sed reficiat. Et addit q quo ciens nominat² nomen iesu xpi ibi specialiter inter sacra misteria flectantur genua cordis et illud capitis inclinaciōe quis testet² nullus ibi sediciōem excitet cōclamaciōem moueat. impetum ve cōmittat. Cessent etiam in locis illis vniuersitatum et societatum quelibet cōsilia. cōtenciōes. et publica plamēta Cessent vana et multi fortius feda et prophana colloquia. Cessent cōfabulaciōes quelibet. Cessent in eccle sijs et eaⁿ cimiterijs negocia ⁊ pre cipue nundinaⁿ ac fori cuiuscunq tumultus et omnis in eis secularīū iudicion strepitus cōquiescat. nulla inibi causa per laicos criminalis maxime agitet². Sint loca eadem a laicon cōgregaciōibus penitus ali ena. Et ponit ibi causam illam ne vbi est peccaton venia postulanda ibi peccandi occasio detur. aut com prehendant² peccata cōmitti. hec vbi prius. ¶ Secundo habet emunitatē hanc ecclesia vt multi ad eam cōfugientes. vita tueantur corpali de illo beatus augu. li. j. de ci. dei. ca. j. dicit q etiam barbari pepercerunt basilice apostolorum rome etiam paganis ad eam ⁹fugē tibus postea p plura capitula pro bat q pagani veteres et etiam ro mani nōnunq̄ legunt² pepcisse in corpore fugientibus ad deon suon templa. Et ca. vij. cōcludit q id qd barbari cōfugientibus ad apostolorum templū latissimū pepcerunt h⁰ xpi nomini. hoc xpiano templo tribuēdū quisquis inuidet cecus quisquis inuidet nec laudat ingratus quisquis laudanti reluctat² insan⁹ est. hec ibi. vnde nullus ad ecclesiā cōfugiens inde p vim abstrahi dēt Excipitur primo latro qui stratas publicas insidijs et aggressuris ob sidet. Secūdo qui de nocte agros vastat vel comburit. Tercio qui in ecclesia cōmisit maleficiū sperans se ab ecclesia defendi qd semp pſumitur nisi cōtrariū probetur. Et ta les etiam in alia ecclesia extrahi possunt. Quarto si confugiens sit seruus qui si pstita a domino cauci one de impunitate nō velit de eccle sia exire inuitus expellitur et reddi tur domino. Quinto heretici qui videntur in tercijs cōcludi. Alijs aūt etiam iudeis. paganis immo de excommunicatis si cōsuetudo de ex cōmunicatis tenet debent rectores ecclesian saluare vitam et membra hec omia p diuersa iura probant². sed breuitatis causa dimitto.

Capitulū. xiiij. de sanctificaciōe sab bati.

Tercia pticula tercij pce pti de sanctificaciōe sab bati ē Sex diebus opera beris vbi labor māda² ex

dies festos ¶ A Circa q̃ tria sunt videnda. Primo qñ labor sit in p̃cepto. qñ in cõsilio et qñ prohibitus Secundo qui possint de elemosinis viuere sine labore manuũ in toto vel in pte. Tercio quibus modis labor exercetur debite. Quantum ad primũ notandũ q̃ sup ij thessa. iij. vbi dr. Si quis nõ vult opari non manducet. si quis nõ obedit verbo vestro p epistolam. hunc notate et nõ misceamini cum illo vt confundatur glo. p̃cipit vt operent². B ¶ Vbi querit Gorra Vtrũ operari manibus sit p̃ceptum. Qd̃ sic patet p glo. et textum p̃allegatum Rñdit q̃ sicut quedam sunt bona p se vt sanũ esse quedam p accidens et propter alterũ vt medicari. Prima aũt appetenda sunt sibi semp et omnibus secũda in casu et aliquibus sic quedam p̃cipiunt² propter se qz p se bona vt deũ colere. parentes honorare. Et hec sunt semp habita oportunitate implenda et ab omnibus. Quedam vero p̃cipiunt² propter aliud vt generaciõem vacare propter multiplicaciõem et cõseruacõez humani generis. Et hec nõ semper nec ab omnibus sunt implenda. sed aliqñ. qñ scz necessitas horũ propter que data sunt imminet nec subuenitur ab alijs. Laborare vero et opari manibus non est de his que sunt bona et p̃cepta propter se. dicit em̃ de se opus indifferẽs nõ virtuosuz sed est de his que sunt bona et p̃cepta propter aliud. vnde non ligat omnes et semp sed aliquos et ĩ casu necessitatis propter q̃ p̃ceptum est ¶ C Preceptum aũt est ptim propter necessitatem spũalem ad vitãda scz peccata que ex ocio nascunt² partim propter corpalem ad acquirendũ scz vnde sustentet² corpis sanitas et vigor vbi ergo occurrit alicui necessitas spũalis qz ex ocio implicatur peccatis que nisi p laborẽ põt vitare debet laborare. vbi etiaz occurrit necessitas corpalis qz aliũde nõ põt necessaria inuenire debz laborare vbi etiam occurrit necessitas vtraqz simul vt qz alias nõ põt modo licito et honesto viuere sine peccato vel furti vel adulacõis vel hmõi necessaria inuenire. debet laborare alias exceptis hijs trib⁹ casibus nullum puto teneri ad laborãdum p̃cise. aliqñ tñ expedit laborare aliqñ nõ. Si em̃ homo alias hẽt necessaria. modo licito et alias per exercicũ spũale sufficienter vitat peccata quãuis nõ teneat² laborare. si tñ vacat opi spũali vel tpali vtiliori. vel si vacat vtiliori tñ p laborem hunc ab illo ope nõ impeditur notabiliter. expedit laborare qm̃ pfectius est vtrũqz facere. q̃ alterũ tm̃. Sin aũt alias non expedit vt qñ impedit² exercicũ vel publicum vt lectiõis aut p̃dicaciõis publice. vel priuatum vt lectionis vel oraciõis priuate hec gre. Cõcordat tho. in tractatu cõtra impugnãtes euangelicã pauptatem D ¶ Sed notandũ q̃ p̃ter exercicũ manuale alia sunt exercicia spũalia licita corpus etiam multũ aggrauantia. puta oracio deuota. meditacio bona studiũ licitum. lectio vtilis. laus diuina. cõfessionis audiẽtia. dacio cõsilioz in casis spũalibus vel tpalibus et hmõi. Quibus exercicijs inherendo licite nullus censeri debet ptũc esse ociosus qz spũalis labor ẽ penalior corpali quituplici d̃ causa

ſzm medicos. Primo qz labores ſpi
rituales extenuāt vires naturales
et aiales quas labor exterior tanq̄
corpale exercicij vigorat. Secūdo
qz laborum ſpiritualium quidā vex
ant die ac nocte p ſomnia dura. Sz
laborem corpalem ſequit² ſomnus
quietus. et p cōſequens bona dige=
ſtio et virij fatigatax reſtauracō
Tercio qz vires ſpirituales magis
leſe ſunt originali peccato Jdo ma
iorem difficultatē patitur homo
cum illis opando q̄ cum virib⁹ ex=
teriorib⁹ Quarto labor corpalis
calorem naturalem cōfortat. corp⁹
mundificat et agilitat. ſed ſpiritua
lium labox multi calorem natura=
lem cōculcant et extingūt humori=
bus replent. et ex ſanguineo melan
colicum faciūt. Quinto labor ſpiri
tualis emulos habet malos ſpirit⁹
impedientes ne homo ad veritatez
et ſpēaliter ad virtutē pueniat ſed
ñ ſic de corpali E ¶ Ocium igit²
id eſt carentia tam corpalis q̄ ſpi=
ritulis exercicij quinqz mala facit.
Primo dat locum diabolo. vñ ſan=
cti patres dixerūt occupatū vno d=
mone ſed ociosum innumeris temp
tari. Et Jero. Semp aliquid boni
facito vt te diabolus inueniat occu
patum. Secūdo graue damnū ſusti
net ſine cauſa in vinea ſui corpis q̄
eſt anima. Nam de ore ſolum quis
octo fructus poſſet colligere qui
ſunt dei laudacio. graciarū actio.
oracio cōfeſſio modeſtia verborum
abſtinentia fraterna erudicio vici
orum correctio. Tercio ociosus bru
tis eſt deterior brutis em̄ competit
cōmedere. ſed de ocioſo dicit apo.
ij. theſſa. iij. Si quis nō vult opera
ri nō manducet. Quarto cōſumit tē
pus et nihil noui lucratur et ſe fa=
cit receptaculum omniū ſordiū. vñ
bern. Omniū temptacionū etcogi=
tacionū malax et inutiliū ſentencia
et ſeminariū eſt ociū. Exemplū da=
uid occupatus bellis nō luxuriatus
eſt. ſed tpe ocij adulteriū et homici
dium cōmiſit. ij. Reg. xj. Sic etiam
et ſalomon circa templū et alia oc=
cupatus nō cecidit et ocioſus. Qui=
to ocium facit fugere ſanitatez cor
poris et aie que ſequunt² plus labo
rem q̄ ocium vt ptz exemplo cathe
ne de ferro quā nō vſam rubigo cō
ſumit granius q̄ ſi quis ea vteret²
qz et ſi vſu cōſumit² tñ minus q̄ ru
bigine et etiam dealbatur. Ocioſus
etiam nō pt acquirere habitū virtu
tum qz habitus generat² p actus
frequētatos ſic etiā aia ocioſi ſemp
manet nuda f ¶ Quo ad ſcdm pri
cipale notandum ſzm tho. tractatu
cōtra impugnātes pauptatem euan
gelicam. Et ſcda ſe. q. clxxxvij. ar. v
q̄ nouem ſunt genera hominū qui
excuſari poſſunt a labore manuali i
toto vel i pte et vti poſſunt elemo
ſinis. Primo plati eccie et clerici qd
apo. oſtendit. j. cor. ix. dicens. Ne=
ſcitis qm̄ qui in ſacrario opantur q̄
de ſacrario ſunt edunt. qui altario
deſeruiunt cum altario participāt
Secundo religioſi pcipue mendicā
tes eadem rōe quo ad plura qua et
clerici. qz orant laudant. ſtudent p=
dicant. celebrant ſacramenta etiam
quedam ad minus conferunt propp=
ter que opa pro cōmunitate eccle=
ſie facta tam iuſte ſuſtentaciōez ab
alijs recipiūt qñ faciūt ad q̄ inſtitu=
ti ſunt ſicut ſtipēdarij z famuli rex
tpaliū pciū ſui laboris. Tercio phi
loſophie ſtudio vacātes aut lrīs ar

cium vt scolares qz tales ñ possunt
studere et simul laborare ⁊ ecclesia
de talibus fructū sperare pōt p re
publica futuꝝ. Quarto inspirati et
vocati spēali instinctu spūs sancti
ad voluntariā pauptatem quoꝝ ex
emplar fuit beatus alexius qui mē=
dicauit pluribus annis. nam in edis
sa ciuitate in atrio eccie beate vir=
ginis xvij. annis ad elemosinam se=
dit et postmodū in domo paterna
totidem annis velut mendicus est
nutritus licet a patre ignorarentur
vnde xpc iuueni decalogū seruanti
ait. Si vis pfectus esse vade et vē
de omnia que habes et da paupib⁹
Quinto in validi ad laborandū vt
pueri vel senes vel egri. aliter tali
bus eim clericus si habet. vel alij se
culares prouidere dñt. Sexto eleō
sina etiam vti pñt qui laborare pos
sunt sed nō tm vt se et suos nutri=
re possunt. residuū em de elemosi=
nis accipe possunt vt sunt interdū
debiles mulieres vel senes. Septio
si quis diues omia sua dedisset pau=
peribus. et seculo vel religione ma
nens egeret. nec artem opandi sci=
ret vel exercere nō posset propter
dissuetudinē. Talis de elemosinis
viuere posset sibi datis. vel mona=
sterio ad qd se cōtraxisset. Octauo
penitentes aliqui mēdicare pñt vel
elemosinā recipe puta hij quib⁹ p
graubus peccatis iniūctum est Sz
tales si habent dñt imptiri de suis
bonis ꝓtum ipi cōsumerent alijs
paupib⁹. Nono possunt elemosinas
accipe aliqui pro loco vel structura
cōmunitati vel diuino seruicio va=
lenti. et sic mendicāt aliqui pro ec=
clesijs alij pro ponte. alij pro repa=
racione vie. Omnes istos modos p=
bat sanct⁹ tho. licitos tractatu quo
s. Et 2.2. Qui vero sub talium nu=
mero non continent. et tñ occiose
viuūt etiam de redditib⁹ proprijs
nec recōpensant prout tenent oza=
cionibus vel alijs diuinis ad q̄ apti
tudinem habēt. aut qui elemosinas
fideliū recipiunt. tales nocent sibi
et paupibus alijs et proximū deci=
piunt G Ex quibus ptz ꝓ plu=
ra genera hominū deberēt p capi=
ta xpiani populi corrigi qui occiose
viuere volūt. Primo clerici et reli=
gioſi ociosi. Secūdo nobiles ociosi.
qui eo ꝓ diuicias nō habent a pde
cessoribus pocius depdant. et alia
mala faciūt ꝓ velint laborare. Ad
quā tñ laborem in tali casu tenent
Tercio validi mendicātes varijs
mendacijs populū decipiētes Quar
to vsurarij. iudei ⁊ xpiani. cū vtris
qz in lege eoꝝ sit prohibitū. Quin=
to xpiani cābijs malis et cōtractib⁹
puersis insistentes. Sexto incanta
trices et prophetisse dmonū de vi=
aticinio eaꝝ elemosinā recipiētes.
Septio ciues reddituati etiā ocio=
se viuētes nulli prosunt nō deo cui
nō seruiūt nō proximo. qz nō mercā
tur nec laborāt sed alios inficiunt.
se destruūt et oia noua mala inter=
dum reperiūt. heu ꝓ multi repiūt
qui talem statū desiderāt habere
h Quo ad terciū principale notat
magister heinric⁹ de hassia super
Gñ. iij. In sudore vultus tui ꝛc. ꝓ
quiqz requirunt ad hoc ꝓ quis rē
artificialē faciat vel naturalē fieri
pcuret. Primū ē recta intēcio que
est vt ipe suis laborib⁹ necessitatez
vite acquirat ꝝ petentē sibi ⁊ ꝝ mu
ni vtilitati deseruiat. Secundum ē
vt opus suum vtiliter sine falsitate

et sophisticacione faciat. Tercium est q̃ certis tpibus ab eccia cõsti=tutis hoc est in festiuitatib⁹ labo=res suos intermittat. vt diuinis ple nius vacare possit. Quartũ vt op⁹ suũ legaliter et ſm iusticiã ciuilem vendat sine fraude iuxta eius valo rem pensatis omib⁹ ex pte materie opis et laboris et status cõtinuan=di laborantis Quintũ est q̃ nõ sint artifices curiositatũ et vanar̃ no=uitatũ inuentores in vestibus edi=ficijs vt magis lucrent² vide de h⁹ primo mandato de curiositate et de supbia.

Sequitur Quartum p̃ceptum

Preceptũ quartũ capi tulum primũ. Diliges proxim tuũ sicut teip̃z A Notãdũ q̃ sicut sub p̃cepto dilectiõis dei 9prehẽdunt² tria p̃cepta prime tabule de quibus hactenus dictum est sic sub p̃cepto de diligendo pro=ximũ comphendunt² septem p̃cep=ta secũde tabule propter qd̃ xp̃c ait Math. xij. Diliges dñm deũ tuũ ex toto corde tuo et ex anima tua et ex omni mente tua hoc est primum et maximum mandatũ. Secũdum simile est huic Diliges proximũ tu=um sicut teip̃m. In his duob⁹ man datis vniuersa lex pẽdet et proph̃e te. Idcirco antequã descendam⁹ ad septem p̃cepta residua neccesse est dicere de p̃cepto dilectiõis proximi Et ponent² quatuor. Primo quõ te nemur diligere nosip̃os. Secõdo quõ tenemur diligere proximos sub p̃ce pto. Tercio de ordie diligẽdi. Quar to quõ p̃ficere debemus in diligen do proximũ p̃ut est consilium. B

Quo ad primũ tria ponentur. Primo quid sit diligere se. Secũdo que requirunt² ad bene diligere se. Tercio cur nõ est speciale mandatũ de diligendo se vel saltem nõ taz ex acte positũ sicut alia mãdata. Quã tum ad primũ notandũ ſm tho. li. de pfectione spũalis vite ca. xiij. q̃ diligere se ẽ sibi bonũ velle C

Sed que vel quot sunt tibi bona. Rñdit q̃ quinqz. Primo maximũ bo num est felicitas tua scz deuz imme diate in patria tibi vniendus Secũ do virtutes et vitacio vicior̃ qz si ne hijs nullus beatificabit². Tercio scientie aliquales qz sine hijs nesci retur quõ virtutes essent acquiren de et vitanda vicia. Quarto bona corporis vt fortitudo sensuũ viuaci tas. pulcritudo. sanitas ꝛc. Quinto bona exteriora vt fama et possessio nes ac pecunie. Prima tria deseruiunt principaliter anime duo residua corpi. Prima tria interiori hoi alia duo exteriori homi. Sed quereres que de quinqz bonis diligendo dici=tur quis se diligere Rñ. phi. ix. eth. vbi querit quis est philant⁹ id est amator sui. Rñ. q̃ qui diligit ptem principalem sui id ẽ aiam et ei⁹ bõa principaliter talis ꝯ philant⁹ ⁊ vir tuosus. Qui vero diligit principali ter ptem sui minus principalẽ. vid licet corpus et eius bona. nõ ẽ phi lantus. qz a maiori fit denominacio huic cõcordat dictũ psal. Qui dili=git iniquitatẽ odit animã suam. Et xp̃s ait qui odit aiam suã id ẽ aialẽ et sensualem vitã hoc est corpis de licias in vitam eternã custodit eam Ex quo ptz q̃ peccatores se nõ dili=gunt sed odiũt. C D. Quantũ ad